

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSMAN PROGRAMI

**FİNANSAL TABLOLARDA HİLE-MANİPÜLASYONLARIN
SEBEPLERİ VE SONUÇLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ,
TESPİTİ VE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Taner TAŞKAN
165190107

Danışman : **Dr. Öğretim Üyesi Cüneyt DİRİCAN**

İstanbul, 2019

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSMAN PROGRAMI

**FİNANSAL TABLOLARDA HİLE-MANİPÜLASYONLARIN
SEBEPLERİ VE SONUÇLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ,
TESPİTİ VE BİR UYGULAMA**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan : **Taner TAŞKAN**

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Finansal Tablolarda Hile-Manipölasyonların Sebepleri ve Sonuçları Açısından İncelenmesi, Tespiti ve Bir Uygulama” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22.02.2019

Taner TAŞKAN

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.02.2019

Taner TAŞKAN

ÖZET

Günümüz dünyasında işletmeler finansal tabloların oluşturulması ve değerlendirilmesi ile ilgili süreçlerin işletmenin sürekliliği açısından ne denli hayati bir öneme sahip olduğunu anlayabilmektedir. Bu sebepten finansal raporlama kadar verilerin oluşturulması ile ilgili süreçlerde finansal tabloların doğru değerlendirilebilmesi için çok önemlidir. Ancak bugün gelinen noktada finansal tablolar işletmenin sahibi veya ortakları kadar yatırımcıları, tedarikçileri, müşterileri, finans kuruluşlarını ve devleti de yakından ilgilendirmektedir.

Birçok grubun yakından ilgilendiği finans tabloların doğruluğu işletmenin geleceği ile ilgili tüm tarafların doğru kararlar verebilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında işletme sahibi ve ortaklarının işletmenin durumunu olduğundan iyi gösterme ve düşük vergi ödeme çabası ile hile ve manipülasyona başvurma ihtimali her zaman mevcuttur. Ancak tüm grupların hile ve manipülasyon yolu ile yanıltılmamak adına birtakım yöntemlere başvurmaları ve bazı önlemler almaları kendilerini koruyabilmeleri adına zorunludur.

Burada hile ve manipülasyonun engellenmesi yönünde yapılabilecek uygulamalar ve tespit edilmesine yönelik alınabilecek önlemler neden sonuç ilişkisi açısından da değerlendirilerek anlatılmıştır. Uygulamada örnek bir senaryo üzerinden muhasebe kayıtları ile başlayan sürecin finansal tablolar ve oran analizleri yönünden değerlendirilmesi ve incelemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hile, Manipülasyon, Muhasebe Hileleri, Muhasebe Manipülasyonları, Hesap Hileleri, Finansal Tablo Hileleri

ABSTRACT

In today's world, enterprises can understand the importance of the processes related to the creation and evaluation of financial statements in terms of the continuity of the enterprise. For this reason, financial reporting is very important in order to evaluate the financial statements in the processes related to the creation of data. However, as of today, the financial statements concern investors, suppliers, customers, financial institutions and the state as well as the owners or shareholders of the company.

The accuracy of the financial statements of many groups is of great importance for all parties involved in the future of the enterprise to make the right decisions. From this point of view, it is always possible that the business owner and his partners have the status of the enterprise and that there is always the possibility of resorting to cheating and manipulation with the effort to show good and low tax payments. However, in order not to be misled by cheating and manipulation of all groups, it is imperative that they apply to a number of methods and take some measures to protect themselves.

Here, the practices that can be done in order to prevent cheating and manipulation and the measures that can be taken in order to determine them are explained with regard to cause and effect relationship. In the application, the process which starts with the accounting records has been evaluated and examined in terms of financial statements and ratio analysis.

Keywords: Fraud, Manipulation, Accounting Cheats, Accounting Manipulations, Account Cheats, Financial Table Cheats

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, işletmelerde hile ve manipölasyona başvurulma sebepleri, hile ve manipölasyonlar ile ilgili alınabilecek önlemler ve yapılabilecek denetimler, olası hile ve manipölasyonların sonucunda karşılaşılabilecek olumsuz durumlar değerdendirilmiş, oluşturulan özgün bir senaryo ile uygulamalı olarak hile ve manipölasyonun avantajından çok dezavantajı olacağı ifade edilmiştir.

Bu uzun zaman zarfında anlayışı ve bana verdiği destekle her daim beni motive eden ve sevgisiyle huzur veren, canım eşim Başak Taşkan'a, hayatım boyunca benden sevgi ve desteklerini esirgemeyen sevgili ailem babam Yaşar Taşkan, annem Nesrin Taşkan ve ağabeyim Caner Taşkan'a, yardımları ile tez sürecimde beni destekleyen dostum Oğuz Baki Yılman'a, tez sürecim boyunca yakından ilgisi ile motivasyonumu her daim canlı tutan tez danışmanım Doktor Öğretim Üyesi Cüneyt Dirican'a yardımlarından ötürü sonsuz teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2019

Taner TAŞKAN

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Hilenin Türleri.....	13
Tablo 2	: Saat Yönü Grafiği.....	20
Tablo 3	: Vergisel Suçlar ve Cezai Yaptırımları.....	45
Tablo 4	: Manipüle Olmayan Verilerle Hazırlanan Uygulama Bilançosu.....	117
Tablo 5	: Manipüle Olmayan Verilerle Hazırlanan Uygulama Gelir Tablosu.....	119
Tablo 6	: Manipüle Verilerle Hazırlanan Uygulama Bilançosu.....	131
Tablo 7	: Manipüle Verilerle Hazırlanan Uygulama Gelir Tablosu....	133
Tablo 8	: Verilerin Konsolide Hali ile Özet Oran Analizleri.....	145
Tablo 9	: Verilerin Konsolide Hali ile Özet Bilanço.....	146
Tablo 10	: Verilerin Konsolide Hali ile Özet Gelir Tablosu.....	148

KISALTMA LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
COSO	: The Committee of Sponsoring Organizations
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
İSMMMO	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KVYK	: Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
MHUD	: Maliye Hesap Uzmanları Derneği
SEC	: The Securities and Exchange Commission
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UVYK	: Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
VUK	: Vergi Usul Kanunu

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	I
ONAY.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
TABLO LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII

1. BÖLÜM

HİLE VE MANİPÜLASYONLARA GENEL BAKIŞ

1.1. Hile ve Manipülasyon Kavramları	1
1.2. Hile ve Manipülasyona Başvurma Nedenleri.....	2
1.3. Türkiye ve Dünyadan Örnekler.....	3
1.3.1. Türkiye 'den Örnekler.....	3
1.3.1.1. İmar Bankası.....	3
1.3.1.2. Pamukbank.....	6
1.3.1.3. Emlak Bankası.....	8
1.3.2. Dünya 'dan Örnekler.....	8
1.3.2.1. Enron Skandalı.....	9
1.3.2.2. WorldCom Skandalı.....	11
1.3.2.3. Xerox Skandalı.....	11
1.4. Hile ve Manipülasyondan Etkilenen Gruplar.....	12
1.4.1. Şirket İçi Gruplar.....	13
1.4.2. Şirket Dışı Gruplar.....	15
1.5. Hile ve Manipülasyon Yöntemleri.....	17

1.5.1. Agresif Muhasebe.....	18
1.5.2. Yaratıcı Muhasebe.....	18
1.5.3. Bilanço Maskeleyesi.....	19
1.5.4. Belge ve Hesap Hileleri (Kayıt Dışı Ekonomi).....	23
1.5.5. Hasılat Hileleri.....	24
1.5.6. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç.....	25

2. BÖLÜM

HİLE VE MANİPÜLASYONLARIN TESPİTİ VE DENETİM SÜRECİ

2.1. Hile ve Manipülasyonların Tespitinde Kullanılan Yöntemler.....	27
2.1.1. Benford Yasası.....	27
2.1.2. Analitik Yöntemler.....	28
2.1.3. Yeniden Hesaplama.....	29
2.1.4. Yapay Sinir Ağı.....	30
2.1.5. Veri Madenciliği.....	31
2.1.6. Caydırıcı İç Kontrol Ağı.....	31
2.2. Adli Muhasebecilik Kavramı, Kapsamı ve Etkinliği.....	33
2.2.1. Adli Muhasebecilik Kavramı.....	33
2.2.2. Adli Muhasebeciliğin Kapsamı.....	33
2.2.3. Adli Muhasebeciliğin Etkinliği.....	35
2.2.4. Adli Muhasebeciliğin Hile ve Manipülasyon Denetimi.....	37
2.3. Vergi Mevzuatı ve Ticari Mevzuat Açısından Bakış.....	38
2.3.1. TTK Yönünden Bakış	38
2.3.2. VUK Yönünden Bakış	43

2.4. İç Denetim.....	51
2.4.1. İç Denetimin Tanımı ve İşlevleri.....	52
2.4.2. COSO Modeli ile İç Denetim Sistemine Bakış.....	53
2.5. Bağımsız Denetim.....	55
2.5.1. Bağımsız Denetimin Kapsamı	55
2.5.2. Bağımsız Denetimin Amacı	55
2.5.3. Denetim Raporu	57

3. BÖLÜM

HİLE VE MANİPÜLASYONLARIN ŞİRKET MALİ PERFORMANS VE SÜREÇLERİNE ETKİSİ

3.1. Hile ve Manipülasyonlara Muhasebe Kayıtları Üzerinden Bakış.....	59
3.2. Hile ve Manipülasyonlara Temel Finansal Tablolar Üzerinden Bakış.....	68
3.2.1. Bilanço Üzerinde Yaratabileceği Tahribat.....	68
3.2.2. Gelir Tablosu Üzerinde Yaratabileceği Tahribat	71
3.3. Hile ve Manipülasyonlara Analiz Yöntemleri Üzerinden Bakış.....	73
3.3.1. Oran Analizi (Rasyo Analizi).....	74
3.3.1.1. Likidite Oranları.....	74
3.3.1.2. Mali (Finansal Yapı) Oranlar.....	77
3.3.1.3. Faaliyet Oranları.....	80
3.3.1.4. Karlılık Oranları.....	85
3.3.2. Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz).....	87
3.3.3. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz).....	88
3.3.4. Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi).....	89

4. BÖLÜM

UYGULAMA

4.1. Literatür Taraması.....	91
4.2. Araştırmanın Kapsamı.....	92
4.3. Yöntem, Metodoloji.....	93
4.4. Araştırmanın Kısıtları.....	93
4.5. Araştırmanın Önemi.....	93
4.6. Verilerin Hazırlanması.....	95
4.7. Uygulama Senaryosu Manipüle Olmayan Verilere Göre Muhasebe Kayıtları ve Finansal Tablolar	99
4.8. Uygulama Senaryosu Hile ve Manipülasyon İşlemlerine Göre Muhasebe Kayıtları ve Finansal Tablolar	120
4.9. Manipüle Olmayan Veriler ile Manipüle Verilerin Oran Analizleri Üzerinden Karşılaştırılması.....	134
4.9.1. Hile ve Manipülasyonların Likidite Oranlarına Etkileri	134
4.9.2. Hile ve Manipülasyonların Mali (Finansal Yapı) Oranlara Etkileri...	136
4.9.3. Faaliyet Oranlarına Etkileri.....	139
4.9.4. Hile ve Manipülasyonların Karlılık Oranlarına Etkileri	142
4.10. Özet Tablolar	145
4.11. Bulgular.....	149
4.11.1. Öneriler.....	151
SONUÇ.....	153
KAYNAKÇA.....	157
ÖZGEÇMİŞ	169

1. BÖLÜM

HİLE VE MANİPÜLASYONLARA GENEL BAKIŞ

1.1. Hile ve Manipülasyon Kavramları

Hatalar müstesna olmak kaydıyla işletmenin yönetim veya personelinin şahsi menfaatleri ya da şirket menfaatleri fark etmeksizin kasten yasadışı faaliyetlerde bulunabilmeleridir (Sermaye Piyasasında Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, 12.06.2006, RG.S. 2624).

Hileli işlemler sözlük anlamı olarak; aldatmaya yönelik davranışlar, düzenbazlık, kandırmaya yönelik oyunlar şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, 2006).

Kavramsal olarak bakıldığında hile bazı durumlarda hata olarak algılanabilmektedir. Ancak hile hatadan farklı olarak planlı ve bilinçli bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Hile bir amaca hizmet etmesi bakımından da genellikle birbirinin devamı niteliğinde sonuçlar oluşturabilmektedir. Hata ise bir çıkar amacına bağlı olmadığından ve yapan kişi kasıt unsuru gözetmediğinden birbirinden kopuk, anlamsız ve genellikle birbirini tekrar etmeyen işlemler olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Manipülasyon kavramı ise sözlükte; kişi ya da kurumlara ait bilgilerde eksiltme veya artırma ile bilgilerin değişmesini sağlamak şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, 2006). Manipülasyon kavramı hile ile aynı amaca hizmet etmektedir.

Uygulamada ise hile kavramı hesaplar üzerinde işlemlere bağlı oynamaları ifade ederken manipülasyon daha çok şekil oynamaları ile finansal tabloları değiştirmeyi ifade eder.

Hile ve manipülasyon kavramları arasında çok belirgin farklılıklar olmamakla birlikte, muhasebe hilelerinin giderleri yükselterek vergiyi düşürmeye yönelik uygulamalar olduğu, manipülasyon kavramının ise daha

işletmenin finansal gücünün olduğundan yüksek görünmesini amaçladığı söylenebilmektedir.

1.2. Hile ve Manipülasyonlara Başvurma Nedenleri

İşletmelerin sahip olduğu varlık ve kaynaklar genel olarak yöneticiler, ortaklar, çalışanlar, yatırımcılar, finans kurumları, tedarikçiler, müşteriler ve devlet gibi işletme ilgililerinin farklı beklentilerine rağmen ortak noktaları olmuştur. İşletme ilgililerinin farklı beklentileri işletmenin sahip olduğu varlık ve kaynaklarla karşılanmaya çalışılmıştır. Hali hazırda işletmelerde hileli işlemler için zemini hazırlayan ortam da farklı beklentilerin oluşmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak işletmelerde iç gruplar şirkete menfaat sağlamak amacıyla örneğin; işletmenin kredi fizibilitesini yükseltmek, daha az vergi ödeyebilmek için karı düşük göstermek gibi sebeplerle hile ve manipülasyona başvurabilecekleri gibi tamamen bireysel çıkarları doğrultusunda örneğin; net kar üzerinden prim alan bir yöneticinin karı yüksek göstermesi, kayıtlarda hata yapan bir çalışanın yaşayabileceği olası problemlerden çekinerek kayıtları değiştirmesi de buna sebep olabilir.

Dış gruplar ise hile ve manipülasyonun yapımı aşamasında taraf olmamakla birlikte bu durumdan direkt olarak etkilenirler.

Finansal tabloların olumsuz görünmesi için yapılan hile ve manipülasyonların amaçları şunlardır (Bayraklı v.d. 2012: 86).

- Verginin kaçırılması amacı ile,
- Temettünün ödenmemesi veya az ödenmesi amacı ile,
- Halka açık şirketlerde şirketin piyasa değeri ile oynanması amacı ile yapılabilmektedir.

Finansal tabloların olumlu görünmesi için yapılan hile ve manipülasyonların amaçları şunlardır (Bayraktar, 2007: 34).

- İşletmenin alabileceği kredi tutarını yükseltmek amacı ile,
- Daha yüksek kar dağıtımı yaparak ortakların şirkete bağlılığını arttırmak amacı ile,

- Kamuoyunun gözü önünde bulunan şirketlerin imajlarını güçlendirmeleri amacı ile,
- Halka açık şirketler de hisse değerlerinin yükselmesi amacı ile,
- Yatırımcıları şirkete yatırım için heveslendirmek amacı ile yapılabilmektedir.

1.3. Türkiye ve Dünyadan Örnekler

Hile ve manipülasyon ihtimali para ve insanın bir arada bulunduğu her koşulda dikkate alınmalıdır. Günümüz Dünyasında ve Türkiye 'de vergiler, kredi fizibiliteleri, üst yönetimin baskısı, yatırımcıların memnuniyeti ve dahi birçok sebeple finansal tablolarda hile ve manipülasyonlar yapılmaktadır.

Bu konuda kamuoyunun ilgisini çekecek boyutta büyük skandallar bulmakta mümkündür. Dünyada ve Türkiye'de büyük çaplı hile ve manipülasyon örneklerine bakmak konunun önemini ve hassasiyetini görebilmek açısından büyük önem arz etmektedir.

1.3.1. Türkiye 'den Örnekler

Türkiye 'de hile ve manipülasyon dendiğinde akla ilk olarak bankalar gelmektedir. Dünyadaki örneklerde bu tip skandallar çoğunlukla büyük şirketlerin isimleri ile anılmasına rağmen Türkiye 'de büyük şirketlerin adı bu tip skandallarla bir arada anılmamaktadır.

Türk ticari hayatının en büyük vergi cezası Doğan Holdinge kesilmiş olmakla birlikte hali hazırda olayın siyasi boyutları olduğunu iddia eden bir kesimde bulunmaktadır. Bu sebepten konu tamamen aydınlığa kavuşmadığından burada ayrıca değinilmemiştir.

1.3.1.1. İmar Bankası

Türkiye de en büyük yankı uyandıran hile ve manipülasyon skandalı İmar Bankası skandalıdır. İmar Bankası toplumda bilinenin aksine Uzan grubu tarafından kurulmamıştır. Banka kuruluşundan bir süre sonra alınarak faaliyetlerine Uzan Grubu bünyesinde devam etmiştir. Ancak 3182 sayılı Kanunun 64. Maddesi kapsamında yakın gözetime alınması 20 Haziran 1994 tarihinde gerçekleşmiştir (BDDK, 2003: 61).

Banka bünyesinde yaşanan yolsuzluk skandalı, Türkiye bankacılık tarihinin en büyük yolsuzluklardan biridir. Bunun yanında Uzan Grubu kurucu üyelerinin siyaset, futbol, magazin gibi birçok alanda göz önünde olmaları kamuoyunun ilgisini çekmiştir. Yine aynı şekilde grubun bünyesinde bulunan televizyon, radyo, gazete gibi basın yayın organları aracılığı ile kamuoyunun ilgisi her daim canlı tutulmuştur. Bu şekilde ilgi çekmenin yanında kamuoyunun güvenini de kazanan Uzan Grubu akıl almaz derecede yüksek faiz oranları ile çok ciddi bir mevduatı bankaya çekmeyi başarmıştır. Oluşturulan güven ortamının da etkisiyle yüksek faizin kaynağını düşünmeyen mudiler çok ciddi mağduriyetler yaşamışlar ve hesaplarındaki ana paranın çok cüzi bir kısmını kurtarabilmişlerdir.

İmar Bankası skandalı, ilk olarak bankanın vergi kaçırıp hayali hesap açılışlarının olduğu iddiası ile başlatılan soruşturma kapsamında gündeme gelmiştir. 1992 yılında ise izinleri kaldırılan ve el konulan İmar Bankası hesaplarının hayali olduğu anlaşılmış ancak bu durum görmezlikten gelinerek soruşturma açılmasını gerek görülmemiştir. Meclis araştırması sırasında, Bankalar Yeminli Murakıbbı tarafından hazırlanan raporda gerçek dışı bir karlılık tespit edildiği ve bankanın kar ettiğine dair kayıtlardan vazgeçilmesi konusunda uyarıldıkları tespit edilmiştir. Soruşturma komisyonunun hazırladığı raporda ise hesap uzmanlarının yaptığı denetimlerin sonuçları da bulunmaktadır. Buna istinaden; İmar Bankası'nın toplam 8 adet şubesinde gerçekleştirilen incelemeler sonucunda 3,9 milyar liralık matrah farkı tespit edilmiştir (Bayraktar, 2007: 67-68).

Bankanın 20 Haziran 1994 tarihinde yakın gözetime alınmasının temel sebepleri şu şekildedir (BDDK, 2003: 61):

- Bankanın ana faaliyet konusundan uzaklaşması,
- Bankanın sağlamış olduğu kredilerin büyük bir kısmını Uzan Grubunun kullanması,
- Finansal tablolara bakıldığında borç-alacak dengesizliğinin açıkça görülmesi,
- Bankanın birincil amacı olan karın ciddi şekilde düşmesine rağmen hiçbir tedbir alınmaması,

- Bankanın finansal tablolarında ödeme gücünün tükenme noktasına geldiği görülmesine rağmen hiçbir önlem alınmaması.

Bu karardan yıllar sonra bankanın tamamı ile TMSF bünyesine dahil edildiği ve bundan sonra hiçbir şekilde bankacılık faaliyeti gösteremeyeceği ilan edilmiştir. Bankada hesabı olan mudiler hemen paralarını çekmek istemişler ancak banka TMSF denetimine tabi olduğundan sonuç alamamışlardır. Sonrasında yapılan açıklamada İmar Bankası'nın mevcut bilanço verilerine bağlı olarak, mutabakat çalışmasının iki hafta içinde tamamlanması öngörülmüştür. Buna rağmen Uzan Grubu sistematik bir şekilde yetkililerin bankaya ait kayıtlara ulaşmasını engellemeye çalışmış ve bunu büyük ölçüde başarmıştır. Tüm bu çabalara rağmen yapılan incelemelerde, bazı işlemlerin kayıtlarında eksiklik ve noksanlıklar tespit edilerek mevduatların beyana dayalı tutarlarının gerçek tutarlar olmadığı sonucuna varılabilmektedir. Yaşanan gelişmeler iki haftalık geri ödeme süresinin uzamasına yol açmıştır (BDDK, 2003: 76).

İlk inceleme sonuçları Uzan Grubunda daha büyük bir tedirginlik yaratmış ve talep edilen kayıtları vermemek adına tüm kayıtları ve yedeklemeleri kapatmıştır. Hukuk, teftiş, operasyon, krediler birimi gibi kritik konumlarda bulunan personel ve yöneticiler ile bazı büyük şubelerin müdürlerinin toplu halde istifaları kayıtlara ulaşmayı neredeyse imkansız hale getirmiştir. Genel Müdürlükte karşılaşılan bu beklenmedik durumlar incelemelerin şubeler de yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Şube bazında incelemelerde bilgisayar şifreleri kırılmış ve bir kısım kayıtlara ulaşılmış ancak yetersiz kalmıştır. Bu kısımda denetçiler farklı bir politika izleyerek mudilerden belge talep etmişler. Bu çok çaba isteyen bir uygulama olması sebebiyle daha öncesinde tercih edilmesi olası değildi ancak bu belgeler üzerinden çok ciddi veriler elde edilebilmiştir. Yoğun çabalar sonucunda elde edilen verilerin raporlanması ile beyan rakamları ve belgeye dayalı kayıtlar arasında açıklanması imkansız farklar olduğu net bir şekilde görülmektedir (BDDK, 2003: 77-78).

Tüm çabalara rağmen bankanın çok az verisi elde edilebilmiş bu verilerin değerlendirilmesi sonucunda şu sonuçlara varılabilmektedir (BDDK, 2003: 81);

- Kamu otoritelerine bildirilen tutarın fiili mevduatlar ile arasındaki farklılık,
- İmar off-shore'daki mevduatların yurtiçine dönüştürülmesi,
- Devlet İç Borçlanma Senetlerinin izinsiz ve açığa satışı,
- Stopaj, fon payı gibi mevduat faizi kesintilerinin düşük beyan edilmesi.

Dünya çapında büyük yankı uyandıran Enron skandalı ile İmar Bankası yolsuzluğu arasında benzerlikler görülmektedir. İki olay yan yana konulduğunda, her iki şirketinde mali durumu ve kârlılıklarının gruptaki şirketlerin ortakları olan yöneticiler tarafından olduğundan iyi gösterildiği ve denetçilerin de bu işlemleri görmezlikten geldikleri görülmektedir.

İmar Bankası skandalı sadece karlılık ile ilgili manipülasyonlarla değil bunun yanı sıra yetkisi dışında yaptığı işlemlerle de literatüre girmiştir. Konu ile ilgili idare olarak hizmet kusuru bulunduğu iddiası ile 13 mudi tarafından BDDK ve SPK'ya dava açılmıştır. Davanın İmar Bankası'nın Hazine Bonosu satma yetkisi bulunmadığı için dayanaksız olduğu iddia edilmiştir. Ancak davanın temel dayanağı İmar Bankası'nın gazete ilanları ile ilgili bu satışları gerçekleştirdiği ve denetleme sorumluluğu bulunan kurumların bu görevlerini tam olarak yerine getirmedikleri yönündedir (www.radikal.com.tr, 2003).

Tarihin gördüğü en büyük bankacılık vurgunu sayılan olayda öncelikle mükemmel bir bilgisayar yazılımı ile istenilen sonuç elde edilene kadar işlemler çok iyi gizlenmiştir. Raporlanan bilanço, mizan ve gelir tabloları da kendi içlerinde tutarlı olduğundan dolayı BDDK yetkilileri bu büyük dolandırıcılığa zamanında müdahale edememiştir (www.radikal.com.tr, 2003).

1.3.1.2. Pamukbank

Döneminin önemli bankalarından olan Pamukbank, 1973 yılında Çukurova Grubu'nun bünyesine girmiştir. Devrin gerçekleşmesinin ardından bankanın ciddi bir ivme kazandığı ve üst düzey bir banka konumuna geldiği

görülmektedir. Bankanın büyümesinin yanı sıra kredilerdeki büyüme de dikkat çekmektedir ve kontrol edildiğinde grup kredilerinin toplam krediler içindeki payının çok yüksek olduğu fark edilmektedir. Şöyle ki grup kredilerinin tek başına kredilerin sektör içindeki payı %8,8 olarak görülmektedir. Bu durumun yarattığı huzursuzluk sonrası yapılan incelemede yakın gözetim kararı alınmıştır. Böylece banka Çukurova Grubun bünyesine girdiği tarihten yaklaşık 16 sene sonra yakın gözetime girmiştir.

Bu karar için nakit ödeme gücünün düşmesi, bankanın borç-alacak dengesinin bozulması gibi sebepler olsa dahi en büyük sorun bankanın gruba bağlı şirketlere çok yüksek krediler sağlayıp tahsilatlarını yapmamasıdır. Pamukbank kredi ödemelerinde yaptığı temditlere istinaden uygulaması gereken faizleri de tahakkuk ve tahsil etmemiş ancak faizlere reeskont uygulamıştır. Faizlerin reeskontlarını da muhasebe ilkelerine uymayarak bilançoda varlıklar kalemlerinde takip etmiştir. Böylece gerçek dışı bir gelir oluşturulmuş bu şekilde de bilançosu olduğundan çok daha kârlı gösterilmiştir.

Tüm bu durumlar banka beyanı ile Bankalar Yeminli Murakıpları raporları arasında farklılıklar oluşturmuştu ve bu farklılıkların temel nedeni grup risklerinin değerlendirilmesi konusunda ile ilgili olmuştur. Yine başta grup risklerinin değerlendirilmesi olmak üzere bu farklılıklar konusunda mevzuat hükümleri çerçevesinde Pamukbank yönetimine 19.04.1989 tarihinden başlayarak defalarca ihtar çekilmiştir. Ancak, konunun bir çözüme kavuşturulması için fazlası ile beklenmesi de yönetimin durumu düzeltme yoluna gitmesini sağlamamıştır. Banka tüm uyarılara rağmen aynı uygulamaları sürdürerek verilerini manipüle etmiştir. Bu durumların üzerine BDDK devreye girmiş bankanın zararlarını grubuna gerçek dışı krediler vermiş gibi göstererek ve bu kredilere uyguladığı reeskontlarla kar gibi gösterdiğini fark etmiştir. Bu inceleme ve tespitler sonrası BDDK aldığı karar neticesinde Pamukbank'a el koymuş ve TMSF'ye devretmiştir (www.hurriyet.com.tr , 2002).

Yaşanan olaylar neticesinde Pamukbank varlıkları, kaynakları ve bilançosunun dışında kalan yükümlülükleri ile yapılan bir üçlü protokol çerçevesinde TBMM'nin onayı sonucunda Halk Bankasına devredilmiştir.

Yasa onayının akabinde devir ile ilgili resmi işlemler, bankacılık yasası hükümleri kapsamında bulunan bankanın devri, bankaların birleşmesi ve bankaların tasfiyesi ile ilgili hükümlere bağlı kalınarak yapılmış ve tamamlanabilmiştir (www.hurriyet.com.tr , 2004).

1.3.1.3. Emlak Bankası

Yine döneminin önemli bankalarından olan Emlak Bankası 1926 yılında kurulmuş olup 1980'li yıllara kadar konut finansmanı ve inşaatına yoğunlaşmıştır. Emlak Bankası, uzun skandallar tarihine 1984-1985 yıllarında Horzum olayı olarak da anılan Kemal Horzum'un 55 milyon Amerikan Doları ve 32 milyon İsviçre Frangını batırmasıyla başlamıştır. 1994 yılında bu kez Civate skandalı olarak da anılan Emlak Bankası Genel Müdürü Engin Civan'ın, dönemin ünlü iş adamlarından Selim Edes 'e vaat ettiği kredi karşılığında rüşvet aldığı ancak krediyi vermediği gerekçesiyle vurulduğunun iddia edilmesi ile ikinci skandal patlak vermiştir. Bu olay sonrası Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu raporuna göre, tasfiye edilen ve 31 Aralık 2002 tarihi itibarı ile 11 bin 482 firmaya kredi veren Emlak Bankası'nın takipteki toplam kredi alacağı 1 katrilyon 279 trilyon liraydı. Usulsüz ve özensiz kredi dağıtım işlemlerinin özellikle 1998-1999 yıllarında yoğunluk kazandığı raporlarda vurgulanmış ve batık kredilerin yaklaşık %60 'ı batık bankalara ait 31 şirket ile denizcilik sektöründe faaliyet gösteren 145 firmaya verildi. 1998 yılında bu kez eski genel müdürlerden Erdin Arı göreve getirilmiştir. Ancak Erdin Arı da usulsüz krediler nedeniyle yargılanmış ve ömür boyu bankacılık yapma yasağına çarptırılmıştır. Banka bu skandallar sonrasında BDDK'nın kararı ile 9 Temmuz 2001 tarihinde bankacılık yapma yetkisi kaldırılarak Ziraat Bankası'na devredilmiştir. Şimdilerde ise BDDK Başkanı Mehmet Ali Akben'in yaptığı son açıklamalar doğrultusunda faizsiz bankacılık olarak da bilinen katılım bankacılığı ile tekrar bankacılık faaliyetlerine dönmesi beklenmektedir (www.karar.com.tr , 2017).

1.3.2. Dünyadan Örnekler

Dünya çapında etki uyandıran skandalların başında Enron Skandalı gelmektedir. Birtakım görüşlere göre Enron skandalı, WorldCom skandalını, Worldcom skandalı ise Xerox skandalını tetiklemiştir. Bu görüşün

doğruluğunu ispatlayan bir net bir belge bulunmamakla birlikte bu üç skandalın birbirinize benzer özellikleri olduğu kadar birbirlerinden çok farklı özellikleri de bulunmaktadır.

Türkiye 'deki skandallardan farklı olarak Dünya 'da görülen hile ve manipülasyon işlemleri genellikle büyük şirketler tarafından yapılmıştır. Ağırlıklı olarak Amerikan firmaların başı çektiği bu büyük skandallar şirketlerin batması ya da küçülmek zorunda kalmaları ile sonuçlanmıştır.

1.3.2.1. Enron Skandalı

Enron skandalı ortaya çıkması ile sadece ABD de değil tüm dünyada büyük ses getirmiştir. Skandalın ortaya çıkması ile o sırada dünyadaki sayılı şirketlerden olan Enron 2 Aralık 2001 tarihinde iflasını istemek zorunda kalmıştır. Bu durum başta elektrik, iletişim ve doğalgaz gibi firmanın öncü olduğu sektörlerde tüm dünyada ekonomik güç dengelerinin yeniden şekillenmesine neden olmuş bunun yanında sebep-sonuç ilişkileri tamamı ile aynı olmasa da büyük muhasebe skandallarının ardı ardına patlaması ile domino etkisi yaptığı söylenebilir. Bu skandallar silsilesi Enron şirketinin 2001 yılı Ekim ayı itibari ile 1997-2000 yılları arasında raporladığı net kar rakamlarında düzeltmeye gitmesi ve bunun muhasebe hatalarına bağlı düzeltmelere olduğunu bildirmesi ile başlamıştır (Süer, 2004: 46).

Enron skandalının gelişimi şu şekildedir, Enron 'un anlaşmalı olduğu denetim firması Arthur Andersen 2001 yılı Ekim ayında beklenmedik bir şekilde kamuoyu açıklaması yapmıştır. Bu açıklamada kısaca şu ifade edilmiştir; şirket bilançolarında şirkete ait iştiraklerin yapmış oldukları zararlar görülmemektedir. Bu açıklama karşılıksız kalmamış ve Enron hakkında soruşturma başlatılmıştır. Denetçi firma Arthur Andersen'in bu açıklaması kesinlikle sıradan ve geçiştirilebilecek bir durum değildi çünkü firmanın bahsettiği beyan edilmeyen zarar tutarı yaklaşık olarak bir milyar dolar civarındaydı (Singleton, 2006: 55). Olayların neticesinde şirket derecelendirmeleri aşağı çekilmeye ve Enron hisseleri değer kaybına uğramaya başladı. Bunun temel sebebi olarak yatırımcılardaki yoğun panik havası ve soruşturmalarla birlikte güven ortamının kaybolması gösterilebilir (Özel, 2002: 61-67).

Soruşturmaların sonuçları ortaya çıktıkça skandalın boyutları da görülmeye başlandı, önemli şirket evraklarının imha edilmesi ve firmanın bir kısım iştiraklerdeki borç ve zararlarının hileli işlemlerle gizlenmiş olduğu anlaşıldı (Özel, 2002: 61-67).

Bu büyük skandalın etkileri tek yönlü olmadığı gibi en büyük zararlardan birini de muhasebe mesleği ve denetim uzmanlıkları görmüştür. Büyük saygınlık kaybı yaşayan muhasebe ve denetim mesleğinin mensuplarının düştüğü durum sistemin tamamı ile sorgulanmasına da yol açmıştır (Süer, 2004: 46).

Olayın baş aktörlerinden birisi şüphesiz ki, muhasebe ve denetim uzmanlığı ile ünlü sektörünün önde gelen şirketlerinden Arthur Andersen'dir diyebiliriz. Sektörünün önemli aktörlerinden olan firmanın tek başarısız deneyimi Enron skandalı değildi 1996 yılından 2002 yılına kadar üç büyük firmanın daha adı bu tip büyük skandallara karıştı. Bu üç büyük skandalın ortak paydasında Arthur Andersen bulunmaktadır. Waste Management 1996 yılındaki ilk olayda firma karlarının toplamda 1 milyar dolar yükseltildiği ABD'nin Sermaye Piyasası Kurumu olan SEC tarafından ilan edilmiş ve mahkeme de bu yönde karar vermiştir. Bu olayda Arthur Andersen 8 milyon dolar tazminat ve Waste Management'ın ödemeyi kabul ettiği 220 milyon dolarlık tazminatın ödemesine katkıda bulunmayı kabul etmiştir.

1997 'deki ünlü Sunbeam skandalında ise SEC, yine kârların olduğundan yüksek gösterildiğini bildirmiştir ancak bu kez Arthur Andersen firmasının durumun farkında olduğu ve bilerek onaylandığını iddia etmiştir. Dava henüz sonuçlanmadan şirket anlaşma talep etmiştir. Enron skandalı ise aralarındaki en büyük skandal olmuştur. Arthur Andersen şirketi tarafından uzun yıllar boyunca denetlenen Enron yine SEC 'in yaptırımları ile toplamda yaklaşık 1,8 milyar dolarlık bir yatırımla karşı kaşıya kalmış bu olay Enron şirketinin iflasını da beraberinde getirmiştir. En büyük rakibi Dynegy 'le son bir şans olarak birleşme görüşmeleri yapılmış ancak bu görüşmeler sonucunda olumlu bir ilerleme kaydedilememiştir. Buradan da istediği sonuca ulaşamayan Enron şirketi 02.12.2001 tarihinde iflas başvurusunda bulunmuştur (Özel, 2002: 61-67).

1.3.2.2. WorldCom Skandalı

Enron skandalı sonrasında tespit edilen bir diğer skandal ise telekomünikasyon sektörünün önde gelen firmalarından Worldcom skandalıdır. Ancak Enron skandalında olduğu gibi karmaşık bir manipülasyon değil tam aksine Worldcom firmasının yaptığı manipülasyon basit bir operasyondan ibarettir firma farklı alanlardaki giderlerini firmanın aktiflerine kaydederek karını 3,8 milyar Amerikan Doları manipüle etmiştir. Yaklaşık bir buçuk yıl süren bu manipülasyon neticesinde firma giderlerini varlık kalemlerinde göstermiş ve gider kalemlerinden düşürdüğü bu tutarlarla karını yüksek beyan etmiştir (Özbircikli, 2006: 9-10). Ancak durumun şüphe uyandırması üzerine şirkete ilgili bir buçuk yılın gelirlerini beyan etmesi yönünde uyarı yapılmış ve bu uyarı neticesinde, şirket 17.000 kişiyi işten çıkartmak zorunda kalmıştır (Çıtak, 2009: 99). Bu skandal neticesinde şirket hisseleri sert bir düşüş yaşamıştır. Bu boyutta şirketlerin yarattığı domino etkisi olumsuz anlamda etkisini göstermiş ve borsada işlem gören diğer telekomünikasyon şirketlerinin de hisse senetlerinin değer kaybetmesine yol açmıştır (www.amerikaninsesi.com, 2002).

Skandalın tüm boyutlarıyla araştırılması ile tüm kamuoyunun dikkatini çeken başka bir gelişme olmuş, Enron skandalında adı hep ön planda yer alan denetleme firması Arthur Andersen Worldcom firmasının da denetçisi konumunda bulunmaktaydı. Daha dikkat çekici olan ise Arthur Andersen firmasının hat maliyetlerinin aktiflere kaydedildiğini fark etmiş olup bu konuda herhangi bir olumsuz rapor yazmadığı ve uyarıda bulunmadığının araştırmalar sonucunda anlaşılmasıdır. Hatta denetçi firma içeriğini bildiği bu kalemlerle ilgili olarak doğrulama yapmış ve denetim riskinin bulunmadığını belirtmiştir (Özbircikli, 2006: 10).

1.3.2.3. Xerox Skandalı

WorldCom skandalı sonrasında, bu kez dünyanın en büyük büro malzemeleri şirketlerinden Xerox'un adı skandallarla anılmaya başlamıştı. Xerox şirketi bu büyük muhasebe hilelerini şirketin anlaşmalı olduğu denetleme firması KPMG denetim şirketi ile birlikte gerçekleştirmekteydi. Xerox şirketi geliştirdiği raporlama sistemleri ve değerlendirme formülleri ile basit

hileler değil büyük manipölasyonları kolayca gerçekleştirebilmeyi amaçlamıştır (Jessup ve Nance, 2011: 156). Xerox daha önce denenmemiş bir manipölasyon yöntemi kullanarak çeyrek döneme ait beklentileri karşılayabilmek için finansal fon rezervi hesapları oluşturuldu. Bu işlemdeki amaç karın kontrol edebilmesiydi. Xerox raporlama ile kazançlarını yüksek gösterirken farklı manipölasyon yöntemleri de kullanmaktaydı. Kullandığı nispeten daha basit bir yöntem de ekipmanlar için yapılan kiralama işlemlerindeki fiyat artışlarını rayiç değer üzerinde gerçekleştirmek ve kira sözleşmeleri için de dönem uzatmaktı (Jessup ve Nance, 2011: 156).

SEC anormal karlılığı değerlendirmiş ve bununla yetinmeyerek inceleme ve açıklık talep etmiş bu da Xerox ‘un diğer şirketlerde olduğu gibi büyük cezalarla karşı karşıya kalmasına sebep olacak olayların başlangıcını oluşturmuştur. Skandalın ortaya çıkarılması ile Xerox şirketinin 670 milyon dolar ödemesi ile sonuçlanacak dava süreçleri başlamıştır. Davaların sonuçlanması sadece Xerox açısından değil Xerox’un anlaşmalı olduğu denetim firması KPMG adına da çok ağır sonuçlar doğurmuş ve KPMG denetim firması da 80 milyon dolar ödemeyi kabul etmiştir. Skandal ve cezalar sonrasında yol ayrımına gelinmiş KPMG ile yaklaşık 40 yıllık birliktelik sona ermiş hemen ardından başka bir denetim firması ile anlaşılmıştır (Seipp vd., 2001: 226).

Konuyla ilgili daha sonra Xerox tarafından bir açıklama yapılmış ancak fazla beyan edilen karın iddia edilen tutarların sadece üçte bir oranındaki kısmı şirket yetkilileri tarafından kabul edilmiştir (www.milliyet.com.tr, 2002).

1.4. Hile ve Manipölasyondan Etkilenen Gruplar

Hile ve manipölasyon amacı ne olursa olsun çoklu gruplara etkisi olan sonuçlar doğuracaktır. Hile ve manipölasyonlar yapılış şekli ve amacına göre yarattığı sonuçlarıyla bazen şirket içi grupları, bazen şirket dışı grupları bazı zamanlarda ise her iki grubun tüm faktörlerini etkileyebilecek kadar ciddi sonuçlar oluşturabilir.

Tablo 1. Hilenin Türleri

HİLENİN TÜRLERİ			
HİLE TÜRLERİ	KURBANLAR	HİLEYİ YAPANLAR	AÇIKLAMALAR
Çalışanların Hilesi	İşverenler	Çalışanlar	Çalışanların hırsızlığı
Yöneticilerin Hilesi	Finansal Tablolarla İlgililer	Tepe Yönetimi	Finansal Tablo manipüle edilir
Yatırımcılara Karşı Hileleri	Yatırımcı	Birey	Yatırımlara paralar yönlendirilir
Satıcıların Hilesi	İşletmenin alışı	Satıcı	Yüksek fiyat ve gönderilmeyen malın parası
Müşterilerin Hilesi	İşletmenin satışı	Müşteri	Satıcılar kandırılır

Kaynak: Bozkurt, N. (2009), İşletmelerin Kara Deliği Hile, İstanbul: Alfa Basım Yayım ve Dağıtım

1.4.1. Şirket İçi Gruplar

İç gruplar şirket ile direkt organik bağı bulunan şirket işleyişinde, yönetiminde ya da karar mekanizmasında direkt etkisi olan grupları temsil eder.

a) Yöneticiler

Yönetici genel anlamda yönetme gücünü elinde bulunduran kimse, yöneten kişi olarak tanımlanabilir.

Hata ve hilelere yönelik bir araştırma neticesinde; hataların genel olarak çalışanlarca kasıtlı olmadan gerçekleştirildiği, ancak hilelerin yoğun şekilde tepe yönetimi ya da idareci ortakları tarafından farklı çıkarlar sağlamak amacıyla uygulandığı gözlemlenmektedir (Uyar ve Küçükkaplan, 2012: 4).

Özellikle kar üzerinden prim alan bir yöneticinin karı yüksek gösterme gayreti içinde olması beklenebilir. Yine ortaklara şirketin başarılı bir şekilde yönetildiğini göstermek adına da finansal tablolarda hile ve manipülasyonlar gerçekleştirilebilirler.

Tabi yöneticilerin her zaman kötü niyetli olması da beklenemez veri girişini yapan personeli yeterince denetlemeyen bir yöneticinin verileri kesin kabul ederek oluşturacağı bir rapor hem kendisini hem diğer grupları yanıltabilecektir.

b) Çalışanlar

Bir kuruluşun, bir hizmetin görevlileri, bir işyerinde çalışanların tümü olarak nitelendirilen personeller işletmelerin yüksek karlılıklarına ve başarılarına bağlı olarak yüksek gelirler elde edebilecekleri gibi işletmenin yaşayabileceği olumsuz durumların sonuçlarına da maaşlarında gecikme, maaş ödenememesi, işten çıkarılma şeklinde katlanmak zorunda kalabilirler. Bu açıdan bakıldığında personellerin menfaatlerinin şirket menfaatleri ile doğru orantılı olduğu söylenebilir.

Özellikle veri girişlerini yapan personelin işini kaybetme korkusuyla üst yönetimin baskısına maruz kalarak hileli işlemler yapabileceği öngörülebilir. Yine yaptığı bir hatalı işlemi üst yönetime bildirmenin yaratacağı olumsuz sonuçların tedirginliği ile hatasını örtbas edebilmek için hile ve manipülasyona başvurabilirler.

Çalışanlar ile ilgili yapılan bir araştırmada bu bakımdan ilginç sonuçlar elde edilmiştir.

- Çalışanların %5'i her koşulda hile yapmaya kararlı durumdadırlar,

- Çalışanların %10'u hiçbir koşulda hileye eğilimli durumda değildirler,
- Makul şartlar oluştuğunda ise çalışanların çok büyük bir kısmı hileye başvurabilmektedir.

Hile ile mücadelede uygun koşulların oluşması halinde hile eğilimi gösteren çalışanlar dikkate alınmalıdır. İlgili grubun makul görmeyeceği şekilde işletmenin kontrol ağ ve sistemlerini olabildiğince özenli kurması gerekmektedir. Bu gruptaki çalışanlarında hileye yönelmesini önleme olanakları elbette ki bulunmaktadır (Wells, 2004).

c) İşletme Sahibi / Ortaklar

İşletmenin tüm varlık ve kaynakları tek kişiye ait olabileceği gibi çeşitli ortaklık yapılarına sahip işletmelerde olabilir. Ancak her durumda işletmenin sahibi ya da ortaklarının öncelikli amacı maksimum karlılığı yakalamaktır. Bu durum gerektiğinde yöneticilere ve çalışanlara baskı uygulayarak hileli işlemlere yönlendirmeye sebep olabilir. Bu noktada yapılacak hile ve manipülasyonlar, işletmenin durumunu olduğundan iyi göstermek ve işletmenin durumunu olduğundan kötü göstermek şeklinde görülebilecektir (Bozkurt, 2000: 15-22).

Yöneticilerde olduğu gibi şirket sahibi ya da ortakları da işletmesini yeterli seviyede denetime tabi tutmazsa farklı çıkar grupları kendi menfaatleri için ya da işletmenin bekası için bu yollara başvurabilirler. Ancak direkt bu işlemlerin yapılmasına ön ayak olmak ya da uygun denetimi sağlamadığından dolayı işletmenin finansal tablolarının manipüle edilmesi işletme sahibi ya da ortaklarının çıkacak sonuçlardan birinci derecede sorumlu olacakları gerçeğini değiştirmeyecektir.

1.4.2. Şirket Dışı Gruplar

Şirket dışı gruplar ise şirketin işleyişinden yahut aldığı kararlardan direkt ya da dolaylı yoldan etkilenen ve etkilenme potansiyeli olan grupları temsil ederler.

a) Yatırımcılar

Yatırımcılar işletme ile bağ kurması yatırım yapma olasılığına bağlı kişi ya da grupları temsil eder. Yatırımcıların yatırım kararı almaları çeşitli göstergelere dayalı olsa da ana göstergelerden birisi işletmelerin finansal tabloları olacaktır. İşletmelerin finansal tablolarında yaptığı hile ve manipülasyonlardan hiç etkilenmeme olasılığı bulunan yatırımcılar aynı zamanda manipülasyonu fark edememeleri durumunda azami etkilenme olasılığına da maruz kalabilirler.

b) Tedarikçiler

İşletmenin hammadde, ticari mal, işletme malzemesi, demirbaş gibi ihtiyaçlarını tedarik ettikleri kuruluşlardır. Tedarikçiler ilk satışları ile birlikte işletmeyle bağ kurmuş olurlar yapılan satışların vadeli olması durumunda bir risk varlığından da söz edilebilir. Özellikle büyük çaplı işlemlerde tedarikçiler açık hesap ya da vadeli çek, senet gibi ödeme araçları ile yapacakları satışlardan önce işletmenin finansal tablolarını kontrol etmelidir. Eğer manipüle edilmiş işlemler söz konusu ise ve tedarikçi bunu fark edemediyse ve işletmenin bu alımın ödemesini yapacak bir finansal gücü yoksa bu işlemin sonucu tedarikçinin işlemin boyutu oranında bir zarar hatta iflasa kadar gidebilecek ağır bir süreçle karşı karşıya kalmasına yol açabilir.

c) Müşteriler

Müşteriler işletmeden mal ve hizmet alımında bulunan grupları temsil ederler. İşletmelerin müşterilerine karşı belli başlı sorumlulukları bulunmaktadır. Bunların bir kısmı; reklamlarda dürüst davranmak, müşteriye malı tanıtmak ve tanıtımı yapılan malı satmak, satış sonrasında garanti ile malların bakım ve onarımında müşteriye destek sağlamaktır (Özüpek, 2005: 59). Müşterilerin işletme ile bağları her zaman yaptıkları alım oranında değil bazı durumlarda geleceğe yönelik yatırımları oranında da olabilir. Böyle durumlarda müşteriler kendi işletmelerinin planlarını tedarikçi firmanın tedarik gücüne endekslediklerinde tedarikçi firmanın yanıltıcı bilgileri işletmenin yaptığı yatırımı kısmen ya da tümüyle kaybetmesine yol açabilir.

d) Finans Kurumları

Kişilerden, kurumlardan veya hükümetlerden fon toplayarak bu fonları gereksinimi olanlara kredi olarak veren banka ve benzeri kuruluşlardır. Finans kurumları işletmelerin kredi fizibilitelerini belirlerken finansal tabloları esas aldıklarından manipülasyonları fark etmeleri azami önem arz etmektedir. Ancak işletmelerin manipülasyona başvurmalarının öncelikli sebeplerinden biri de kredi fizibilitelerini arttırmak olduğundan bu kısımda yapılan manipülasyonun fark edilmesi gayet zordur.

e) Devlet

Kelime anlamı olarak toplumun siyasal örgütlenişi ve örgütlerinin tümü olarak tanımlanan devlet bir ülkenin hiyerarşik olarak en üst birimidir. Aynı zamanda devletler kendi vatandaşlarının ortak ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdürler ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak vergi koyucu bir rol üstlenirler. Devletler bu vergi koyucu rollerinin yanında aynı zamanda vergiyi toplamaya yetkili olan tek kurumdur ve işletmelerinde devlete karşı vergisel yükümlülükleri mevcuttur. Her devlet için vergi olmazsa olmaz bir koşul olarak görülmekle birlikte günümüzde birçok ülkede vergilerden elde edilen gelirin toplamda devletin gelirine oranlanması sonucunda yaklaşık %75 gibi bir oran elde edilmekte, sanayileşme seviyesi yüksek bir takım batılı ülkelerde bu oran %90'lara ulaşabilmektedir (Turhan, 1993: 20).

Devlet verginin tahakkukunda inceleme ve ceza hakkı saklı olmak kaydıyla işletmelerin beyanlarını esas alır. İşletmeler en çok devlete karşı beyanlarında hile ve manipülasyona başvururlar.

1.5. Muhasebede Hile ve Manipülasyon Yöntemleri

İşletmelerde hile ve manipülasyonun çok fazla sebebi olduğu gibi uygulamada görülen çok sayıda yöntemi de bulunmaktadır. Bu yöntemler bir çalışanın kasadan zimmetine geçirdiği parayı saklaması gibi basit şekillerde olabileceği gibi çok daha komplike yöntemlerle çok daha büyük amaçlara hizmet eden yöntemlerde bulunmaktadır. Burada inceleyeceğimiz yöntemler büyük finansal hilelerin ve manipülasyonların nasıl yapıldığına dair fikir sahibi olunmasını amaçlamaktadır.

1.5.1. Agresif Muhasebe

Agresif muhasebe genel anlamda işletmenin muhasebe ilke ve standartlarına bağlı kalarak bu ilke ve standartları istediği biçimde uygulamak suretiyle işletmenin finansal durumunu olduğundan daha iyi göstermeye çalışmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus işletmenin tam olarak ilke ve standartlara uygun bir yapıda görünmesine rağmen aslında durumu kendi şartlarına hizmet edecek şekilde manipüle etmesidir.

Bu konuda literatürdeki en belirgin örnek Amerikan Sunbeam şirketinin uygulamalarıdır. Sunbeam şirketinin konuya örnek olabilecek birden fazla uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan biri firmanın henüz satışı gerçekleşmemiş ticari mallarını satılmış gibi göstererek satış gelirlerini yükseltmesidir. Gelirlerini yüksek göstermek için yaptığı bir diğer uygulamada ilerleyen dönemin faaliyet giderlerini yeniden yapılanmada kullanmak üzere oluşturulmuş fonlardan düşerek gelir rakamını yüksek göstermesidir (Çıtak, 2009: 101). Agresif muhasebeyi tanımlamada kullanılabilecek en belirgin uygulamalardan biri yine Sunbeam şirketinin maddi duran varlıklarına ait amortisman uygulamalarıdır. Muhasebe ilke ve standartlarında varlığın faydalı ömrü ve hurda değerini işletme yönetiminin belirlemesine imkan verilmiştir. Sunbeam şirketi amortisman giderlerinin tamamını aynı yıl içinde giderleştirmek suretiyle gelecek yıllara ait satış maliyetini ve amortisman giderlerini azaltma yoluna gitmiştir. Yöneticiler bu art niyetli tutumları ile dönem giderlerini arttırabilir, gelecek dönem giderlerini azaltabilir, varlıkların defter değerini yükseltebilir ve karlılık istenilen şekilde ayarlanabilir. (Mulford ve Comiskey, 2002: 28). Ayrıca bu ve benzer uygulamalar sebebi ile şu anda ülkemizde amortisman tabi kıymetlerin faydalı ömrü tamamen kanun ve tebliğler ile kontrol altına alınmıştır.

1.5.2. Yaratıcı Muhasebe

Yaratıcı muhasebe kavramının hileli ya da manipüle işlem olup olmadığı ile ilgili hala tam mutabakat sağlanamamış olmakla birlikte genel görüşte yaratıcı muhasebenin hileli işleme dönebilme riskinin yüksek olduğu kabul görmektedir. Ancak agresif muhasebeyle yaratıcı muhasebe arasında

benzerlikler olduğu ve yaratıcı muhasebenin temelde amacının hileli finansal raporlama olduğu da bilinmektedir.

Bir görüŖe göre hile ile yaratıcı muhasebe kavramlarının her ne kadar içe içe olduğu düşünölse de aslında aralarında ciddi ayrımlar olduğu görölmektedir. Şöyle ki, yaratıcı muhasebenin kanunları esnettiği ve kanundaki bazı boşluklardan yararlandığı için yasal olduğunu savunanların sayısı azımsanmayacak kadar çok olsa dahi ileride bu uygulamaların hile ve manipölasyon olarak görölebileceği de çok sıklıkla dile getirilebilmektedir.

Ancak yaygın görüŖe göre yaratıcı muhasebe, sistemdeki boşluklardan yararlanmak suretiyle finansal tabloların biçimini bozarak işletmenin olduğundan iyi ya da kötü durumda olduğunu gösterme çabası şeklinde tanımlanabilmektedir (Saltoğlu, 2003: 107-116). Bu açıdan bakıldığında yaratıcı muhasebe kavramı içinde manipölasyon amacı barındırabilmektedir.

Gerçeğe tamamı ile uygun olmayan işlemlerin yasaların esnetilebilen bölümleri kullanılarak uygun hale getirilmesi ve bu işlemlerle finansal tablolarda farklılıklar yaratma amacı güdülmesi finansal tablo manipölasyonlarını andırdığından şüpheli işlemler olarak görölebilmektedir. Karşı görüŖ ise hileli işlemleri, yasalarla asla bağdaşmayan ve kanunların net olarak belirttiği işlemlerin tersini yapmak olarak değerlendirmektedir. Yani bir bakıma yaratıcılıktan kast edilen, muhasebe seçeneklerini önüne alıp duruma göre ve şartlarına en uygun olan şekilde ilerlemektedir (Çıtak, 2009: 22-23). Kasıt unsuru bu noktada yaratıcı muhasebe uygulamalarında vazgeçilmez unsurdur. Ancak yaratıcı muhasebe sistem açıklarından yararlanması dolayısıyla hileden büyük ölçüde ayrılmaktadır bu açıdan yaratıcı muhasebe hiledir ya da değıldir demek çok da mümkün görölmemektedir (Oral, 2010).

1.5.3. Bilanço Maskelenmesi

Bilanço artık klişeleşmiş tabiri ile işletmenin bir döneme ait finansal fotoğrafıdır. Tabi durum bu kadar basit değıl bilanço yatırımcılar, kreditorler, yöneticiler, tedarikçiler ve devlet için işletmenin sermaye gücünü ve finansal durumunu etraflıca okuyabilme imkanındır. Tabi bu önem bilançoğu ilgili taraflara güzel gösterme güdüsünü beraberinde getirmektedir. Halk dilinde

bilanço maskeleye ya da bilanço makyajlama olarak tabir edilen durum tamda bununla ilgilidir. Aslında adına bakıldığında çok masum gibi görünen bu durum uygulamaya geçildiğinde işletmenin ilgili taraflarına olduğundan daha iyi bir finansal güç gösterme çabasıdır. Ancak şartlara bağlı olarak işletmeyi özellikle de vergisel yükten kaçınmak adına kötü bir finansal durumda gösterme çabası olarak da görülmektedir.

Tablo 2. Saat Yönü Grafiği

XYZ Örnek İşletmesi xx.xx.xxxx Tarihli Bilançosu	
VARLIKLAR	KAYNAKLAR
I - DÖNEN VARLIKLAR	III - KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
II - DURAN VARLIKLAR	IV - UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
	V - ÖZ KAYNAKLAR
TOPLAM = X	TOPLAM = X

Kaynak : <http://www.finansgundem.com> Yaz, D. A., (2014) , Erişim Tarihi : 27.09.2018

Bu yöntem hesapların virmanlanması mantığı ile hareketler içeren bir yöntemdir. Temel olarak; varlık hesaplarının toplam tutarlarını bozmadan 2

numaralı hesap gruplarını 1 numaralı hesap gruplarına, kaynak hesapları kısmında ise yine toplam tutarları bozmadan 3 numaralı hesap gruplarını 4 numaralı hesap gruplarına veya 5 numaralı hesap gruplarına virmanlama şeklinde finansal tabloların manipölasyonu yapılabilmektedir. Örnek olarak; alıcılar hesabında görünen gelecek yıla ait bir cari alacak 220-Alıcılar hesabında değil de yıl içinde tahsil edilecek gibi 120-Alıcılar hesabında görüldüğünde şirketin bilançosu daha sağlıklı görülebilecektir. Benzer şekilde kısa vadeli yabancı kaynaklarda görünen banka kredilerini uzun vadeli yabancı kaynak gibi değerlendirirsek işletmenin genel anlamda ödeme gücü daha yüksek görünecektir (www.finansgundem.com , 2004).

Ancak tabi ki kurumun gerçek iktisadi ve finansal durumunu gösterebilmek için hesapları doğru bir şekilde kullanması gerekir. Fakat çeşitli sebeplerle gerçek iktisadi ve finansal durumunu sergilemek istemeyen kurumlar, hukuk sistemi yönünden suç olmayan maskeleye yolunu seçmektedirler. Pratikte genel olarak bu çeşit hilelerle düzenleme hatalarında değil, bilanço oluşturulduktan sonra hesaplar arasında yapılan nakil işlemlerinde karşılaşmaktadır (Tanç, 2004: 27-28).

Bilanço temel olarak iki şekilde maskelenir bunlara bilanço güzelleştirmesi ve bilanço kötüleştirilmesi diyebiliriz. İsimlerinde anlaşılacağı gibi birinde sunum öncesi bilanço daha olumlu bir hale getirilmeye çalışılırken diğerinde bilanço olduğundan daha kötü gösterilmeye çalışılır. Her ikisinin de kendi içinde belirli sebepleri bulunmaktadır.

Bilançoda genellikle düzeltmeler bilançoju daha olumlu bir hale getirmek için yapılır. Buna diğer adıyla bilanço güzelleştirmesi denmektedir. Bilanço güzelleştirmesinin; stokların yüksek değeriilmesi, nakit ve benzeri kalemlerin yüksek gösterilmesi, yabancı kaynakların olduğundan düşük gösterilmesi ve bunun benzeri şekillerde yapılması maskelemenin pozitif yapıldığını gösterebilmektedir. Şirketlerin bilançolarında makyajlama yapmasının ana sebeplerinin, şirketin popülaritesini arttırmak, borsa manipölasyonu, yatırımcıları etkilemek ve kredi kuruluşlarına daha sağlam mali veriler sunmak olduğu söylenebilmektedir (Okay, 2011: 69).

Şirketlerin bu amaçlarını gerçekleştirmek için kullandığı bazı yöntemler şu şekilde gösterilebilmektedir (Kirik, 2007: 60):

- Varlık kalemlerinde değerleme manipülasyonu,
- Karlılığı yüksek gösterebilmek için amortismanların düşük ayrılması veya hiç gösterilmemesi,
- İşletmenin varlıklarına gerçekte mülkiyeti işletmeye ait olmayan taşınmazların alınması,
- Gider olarak gösterilmesi gereken işlemlerin aktiflere dahil edilmesi,
- Cari dönemde oluşan giderlerin dönemde gösterilmemesi,
- Cari dönemde elde edilmemesine rağmen gelirlerin cari döneme ait gelirleri gibi gösterilmesi,
- Dönemsellik ilkesine aykırı olarak şüpheli alacaklara ilgili dönemde karşılık ayrılmaması,
- Yasal defterlere bazı gider kalemlerinin hiç kaydedilmemesi,
- Fiilen satışı yapılmamış bazı malların kağıt üzerinde satışı yapılmış gibi gösterilmesi şeklindedir.

Şirketler bazı durumlarda özellikle de vergisel avantajlar elde etmek adına bilançolarını olduğundan daha kötü göstermek isteyebilirler bunun ana sebepleri şu şekildedir (Okay, 2011):

- Ödenecek verginin tutarını düşürmek ya da vergi ödememek,
- Daha düşük kar dağıtımı yapmak ya da kar dağıtımı yapmamak,
- Borsada spekülasyon amaçlı hisselerin değerini düşük göstermek,
- İşletmenin değerini olduğundan düşük göstererek ayrılma talebinde bulunan ortak ya da ölmüş olan ortağın mirasçılarından olduğundan daha ucuza ortaklık paylarının alınmasını sağlamak,
- Konkordato anlaşması gibi avantajlı birtakım anlaşmalar ile işletmenin alacaklıları ile borç ilişkilerini yapılandırmak,
- Vergi Tecil talebinin kabul edilmesi için durumu olduğundan kötü göstererek baskı yaratmak.

Bilançonun güzelleştirilmesi de kötüleştirilmesi de bilanço üzerinde saat yönü kuralına bağlıdır. Ancak bu direkt bilanço belirlendikten sonra hesaplarla virman şeklinde yapılabileceği gibi uygulamada stokları olduğundan yüksek yada düşük göstermek, konusu kalmayan alacaklar için karşılık ayırmamak, bazı alacak/borç veya yükümlülükleri düşük göstermek yahut hiç göstermemek, yine dövizli alacak/borçlar için kur değerlemesi yapmamak, cari döneme ait gelir/giderleri gelecek yıllara yaymak, amortisman kayıtlarında tahribat yaratmak, işletmeye ait olmayan varlıkları işletmenin aktiflerine dahil etmek şeklinde de yapılabilir.

1.5.4. Belge ve Hesap Hileleri (Kayıt Dışı Ekonomi)

Belge hileleri dendiğinde genel olarak her türlü evrak tahribatı, karşılıksız fatura düzenlenmesi ve belge düzenleme yetkisi olmayan kişi ya da kurumların kendi adına veya üçüncü şahıslar adına düzenlediği belgeler ifade edilmektedir.

Bu durum 84 nolu KDV Tebliğinde şu şekilde ifade edilmiştir (Nalbant, 2008: 5);

- Ürün ya da hizmetin miktar ya da bedeli gerçeğinden düşük ya da fazla gösterilmesi,
- Müşteri ya da satıcısı, tarihi ve seri numarası tahrip edilmesi,
- Ürün teslim ya da hizmet alımının gerçek olduğu fakat evrak düzenleme yetkisi olmayanlar tarafından hazırlanması ya da ismine evrak düzenlenmesi icap eden birey ya da kurum yerine başkası ismine düzenlenen evraklar içeriği bakımından yanıltıcı, düzenleyen bakımından sahte evrak olarak kabul edilmektedir.

Belge ve defterlerin tahribi; evrak ve defterlerdeki türlü yazıların, rakamların veya bilgilerin silinerek, kazınarak, karalanarak gerçekte yazılan yazıların okunamaz hale getirilmesi veya değiştirilmesidir. Suçun oluşabilmesi evrak ve defterlerin notere verilerek tasdik ettirilmesinden sonra vergi incelemesine yetkili kişilere verilebilmesi ile gerçekleşir. Ancak belge ve defterlerin noter tasdiklerinin yaptırılmadığı durumlarda saklama eyleminin yapılması olanaksızdır (www.alomaliye.com , 2002).

Hesap hileleri ise çok daha karmaşık bir konudur ve çok farklı şekillerde yapılabilir. Ortalama büyüklükte bir işletmenin bile yardımcı hesapları ile birlikte yüzlerce hesabı olduğu ve yine bu hesapların muavinlerinde birçok işlem olduğu düşünüldüğünde hesaplarda yapılacak hilelerin tespitinin fazlasıyla zor olacağı da anlaşılmaktadır.

Uygulamada en çok karşılaşılan yöntemler ise; kayıt dışı işlemler ve dönem dışı işlemler olarak ikiye ayrılır.

a) Kayıt Dışı İşlemler;

Kayıt dışı işlemlerde kendi içinde belge almama, belge düzenlememe, belgesiz işlem gerçekleştirme ya da var olan bir belgeyi gizleme şeklinde yapılabilir. Burada amaç kazancı saklayarak ya da gerçek olmayan giderler yoluyla vergi kaçırmaktır.

İşlemi faturasız gerçekleştirilen ürünün işletmeye gelişi faturasız olduğunda ürünün maliyet değeri ile fiyatı arasında oluşacak fark matrah farkı olacaktır. Fakat ürünün işletmeye girişi yapılarak satışı kayıt altına alınmamışsa satış tutarının tamamı matrah farkı olur (Okay, 2011: 59-60).

b) Dönem Dışı İşlemler;

Muhasebenin temel ilkelerinde birisi de dönemsellik ilkesidir bu ilkenin amacı her evrakın kendi dönemi içinde defterlere kaydedilmesidir. Aksi durum bir art niyet algısı yaratmaktadır. Bu durumun hem raporlama kısmında hem de vergisel boyutta avantaj doğurmaya yönelik yapıldığının düşünülmesine yol açacaktır. İşlemin, gerçekleşme tarihinden önceki ya da sonraki bir tarihe kaydedilmesi gizlenen bir maksadın olduğunu gösterir (Okay, 2011: 60). Örneğin; KDV ödemesi yüksek çıkacak bir işletmenin yüksek tutarlı satış faturalarını takip eden ayda kesmesi KDV ödemesini ertelemesine sebep olacaktır.

1.5.5. Hasılat Hileleri

Buradaki uygulamada hayali hesaplarla aldatıcı kayıtlar ve evraklar oluşturulur. Bu kalemlerden yararlanmak suretiyle yapılan uygulamalar

olduğundan değişik biçimlerde kaydedilir. Bu amaçla açılan bu hayali kalemler daha sonra uygun hesaplarla kapatılır (MHUD Yayını, 2004: 130).

İşletmelerde en çok görülen hasılat hileleri şunlardır (Kirik, 2007: 56):

- Hayali hesaplar açarak bu hesaplar üzerinden alım kayıtları oluşturmak,
- Satış sırasında faturanın alımı yapandan farklı bir unvana satış bedeli düşürülerek evrak oluşturulması,
- Ortaklar şirketten alacaklı olarak gösterilip şirketten para almaları,
- Hayali hesaplar açılarak açılan bu hesapların borçlandırılması ve akabinde bu alacakların şüpheli alacak oldukları için karşılık gideri gösterilmesi,
- Vergi muafiyeti olan esnaflar adına gerçekte olmayan yaptırılmamış işler üzerinden gider pusulası düzenlenmesi,
- Alış ve satışlarda aracı varmış gibi gösterilerek komisyon gideri gösterilmesidir.

1.5.6. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç

Ortaklık yapısı yönünden ilişkili firmaların mal veya hizmet alış ve satışları sırasında firmaların karlılık oranlarını ayarlamak için fiyatların duruma göre ayarlanması işlemidir. Bu işlemin tespiti yapılırken alış ve satışlar emsallere uygunluk yönünden sorgulanır. Temel amaç vergi kaçırmak olduğundan, eğer alış ve satışların emsallere uygun olmadığı ve karın transfer edildiği tespit edilirse bu işlemler transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç kapsamında değerlendirilebilmektedir (Seyidoğlu, 2003: 736).

Transfer fiyatlandırması ilişkili firmaların birbirleri ile ticaretini kapsayan bir durumdur. Transfer fiyatlandırmasına bu kadar dikkat edilmesinin sebebi vergilendirilmemiş kazancın elde edilmesidir. Tespiti çok kolay görünmese de aslında emsal tutarlar vergi inceleme memurları için tecrübeleri ile sabit olduğundan tespiti sanıldığı kadar zor değildir. Yine transfer fiyatlandırması ile ilgili cezai yaptırımlar yapılan işlemlerin hazine zararı oluşturmalarına bağlıdır.

Her türlü transfer fiyatlandırması hazine zararı oluşturur denemez. Burada önemli olan nokta ilişkili firmaların vergisel durumlarıdır. İlişkili firmaların kar ya da zarar beyan etmeleri kesin hazine zararına işaret etmez öncelikle bu işlemlerin emsal bedel ile yapıldığında oluşacak senaryo tespit edilmelidir. Çünkü transfer fiyatlandırması bir şirketin karını arttırırken diğer şirketin de karını düşürmektedir.

Örneğin; ilişkili X firması 5.000,00-TL zarar beyan etmişse ve Y firması 10.000,00-TL kar beyan etmişse burada kurumlar vergisi yönünden 2.200,00-TL vergi ödemesi yapılmıştır. Burada Y firmasının X firmasına yaptığı bir satışın emsal bedelle arasında 15.000,00-TL'lik eksiklik tespit edilmiştir. Bu şekilde X firmasının 20.000,00-TL zarar beyan etmesi Y firmasının ise 25.000,00-TL kar beyan etmesi gerekirdi. Bu durumda Y firması tarafından ödenecek vergi 5.500,00-TL olacaktır. Buradaki örnekte hazine zarar uğratıldığı için şirkete kurumlar vergisi yönünden cezai yaptırım uygulanacaktır. Eğer Y firmasının X firmasına yaptığı satışta 15.000,00-TL'lik fazlalık tespit edilseydi. X firmasının 10.000,00-TL kar beyan etmesi Y firmasının ise 5.000,00-TL zarar beyan etmesi gerekirdi. Bu durumda ödenecek kurumlar vergisi yine X firması tarafından 2.200,00-TL olacaktır. Ancak bu durum hazine zararı oluşturmayacağından kurumlar vergisi yönünden herhangi bir yaptırım uygulanmayacaktır (www.muhasabenet.net, 2011).

2. BÖLÜM

HİLE VE MANİPÜLASYONLARIN TESPİTİ VE DENETİM SÜRECİ

2.1. Hile ve Manipülasyonların Tespitinde Kullanılan Yöntemler

Finansal tablolarda hile ve manipülasyonlar günümüzde çok olası durumlardır. Ancak bu durum birçok teknikte çözülebilir durumdadır. Bu tekniklerden bazıları aşağıda anlatılmıştır.

2.1.1. Benford Yasası

Çeşitli veriler ile oluşturulan kümelerin içlerindeki rakamsal tekrarlamaların makul seviyesinin tespiti için kullanılır. Bu şekilde oluşturulan kümelerde aykırı olan veriler ayıklanabilmektedir (Terzi, 2012: 54).

Hesap makinelerinin henüz hayatımıza girmediği dönemlerde logaritma tabloları büyük sayıların çarpma ve bölme işlemlerini yapmak için kullanılıyordu. Logaritma tablolarının kullanımı şu şekildeydi. Öncelikle çarpılacak ya da bölünecek sayıların logaritmalarına bakılıyordu. Sonrasında çarpma yapılacaksa logaritma birbiri ile toplanıyor, bölme işlemi yapılacaksa birbirlerinden çıkartılıyordu. Daha sonra elde edilen sonucun algoritması alınarak sonuca ulaşılıyordu. Logaritma tablolarının mantığı şu şekildeydi. İlk sayfalarda küçük ilk rakamlı sayılar ilerleyen sayfalarda ilk rakamı artması şeklinde devam ederdi. Buradan anlaşılacağı üzere logaritma tabloları sıradan kitaplar değillerdi bu sebepten ilk sayfaları okunup sonradan bırakılmış olmaları söz konusu olamazdı (Nigrini, 2000; 5).

1881 yılında ABD’li matematikçi ve astronom Simon Newcomb American Journal of Mathematics’de bir makale yayımlayarak, ilgisini fazlasıyla çekmiş olan bir konuyu heyecanla açıklamıştır. Bu makalede logaritma kitapları üzerine yapmış olduğu gözlemlerde kitapların ilk sayfalarının sonrakilere oranla fazlasıyla yıprandığından bahsetmektedir. Buradan şöyle bir çıkarımda bulunmuştur; logaritma kitaplarını kullanan bilim adamları önceki sayfalara sonraki sayfalardan daha fazla bakmışlardır. Bu

durumda şunu ifade etmektedir; bilim adamları ilk basamağı 1 ile başlayan rakamların bulunduğu sayfalardan ilk basamağı 9 ile başlayan rakamlara doğru kurallı bir biçimde ilerleyen logaritma kitaplarında, ilk basamağı 1 ile başlayan rakamlara en sıklıkla bakıldığını ve 9 ile başlayan rakamlara gidildikçe bakılma sıklığının azaldığını fark etmiştir. Newcomb, bu gözlemlerine dayanarak, aşağıdaki olasılık formülünü ortaya çıkarabilmiştir (Türkyener, 2007: 111-112):

$$“Olasılık=log10 (1+1/d), d=1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9”$$

Daha sonraki yıllarda önemi anlaşılabilecek olan bu makale o dönemlerde fazla önemsenmemiştir. Aslında o dönemlerde bu tespit anlamlı bir yerde kullanılamadığından kenara atılmış ancak uzun yıllar sonrasında Frank Benford, aynı kanunu tekrar tespit etmiştir. Daha sonraları Mark Nigrini bu kanunun hilelerin tespiti için kullanılabileceği tezini ileri sürmüştür. Bu noktada Mark Nigrini bu yöntem kullanıldığında yapılacak denetimlerin daha kolay ve hızlı olabileceğini öngörerek şu anda Benford Kanunu olarak bilinen matematik kanununun anlamlı bir şekilde kullanılabildiğini sağlamıştır. Bu kadarı ile kalmayarak Nigrini yine kendi bulmuş olduğu digital bir analiz tekniği ile veri kümelerinde makul olmayan rakamları daha kolay bir biçimde bulmaya çalışmaktadır. Tüm bu analizlerin temel mantığı ise insanların rastlantısal olarak hareket etmeyecekleri üzerinedir. Bu analiz temel olarak insanların rastgele davranmayacak olmalarına dayanır. Yani her insan hileli bir işlem yapacağı zaman yıllardır oluşmuş bulunan güdülerini ile istem dışı tekrarlar yapabilmektedirler (Erdoğan, 2001).

2.1.2. Analitik Yöntemler

Bu yöntemler aslında karşılaştırmalı analiz teknikleridir denilebilir. Yöntemlerin temeli birbiri ile ilişki içindeki verilerin farklı birtakım yöntemler ile karşılaştırılması ve çıkacak sonuçlardan makul olmayan farklılıkların tespit edilmesi ve değerlendirilmesidir (Çatıkkaş, 2011: 32).

Analitik inceleme yöntemi temel olarak üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama beklentinin oluşturulması ya da veri havuzunun oluşturulması olarak adlandırılabilir. Bu aşamada denetçi işletmenin geçmiş yıllardaki

finansal bilgilerini, faaliyette bulunduğu sektöre ait bilgileri ve işletmenin tahmini bütçe ve raporlarını konsolide ederek hedef tutarı belirler. İkinci aşama verilerin karşılaştırılması olarak adlandırılabilir. Bu aşamada denetçi elindeki verileri konsolide ederek ulaştığı tutarlar ile işletme tarafından kendisine sunulan bilgilerin karşılaştırmasını yapar. Verilerin karşılaştırıldıklarında anlamlı sonuçlar elde etmek esasına dayanan bu yöntemde denetçi eğer ciddi farklar oluştuğuna karar verirse inceleme yapılır. Bu durum denetçinin gereksiz kısımlarda boşuna zaman kaybetme olasılığını en aza indirmektedir (Bozkurt, 2000: 3).

Ortaya farklılıklar çıkması detaylı inceleme sebebi olmakla birlikte hileye başvurulduğunu düşünmek için yeterli değildir. Farklar kayıt hataları, hesap hataları gibi nedenlerden kaynaklı olma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak denetçi benzer işlemlerin sık tekrarlanmasını fark etmesi ya da işlemlerin bilinçli yapıldığına kanaat getirmesi işletmenin güvenilirliğini sorgulatacaktır. Karşılaştırmalar ve gerekli görülmesi halinde yapılan incelemelerin sonuçlanmasından sonra elde edilen bilgilerin yorumlanacağı ve kararın verileceği noktaya yani üçüncü aşamaya geçilir. Bu aşamada yapılacak inceleme ile artık denetçi raporunu hazırlamak için topladığı kanıtların verdiği kararı desteklemek için yeterli olduğuna kanaat getirmelidir. Raporlama aşamasında genel olarak önemli farklılıkların hangileri olduğu, farkların nedenleri, denetçinin üçüncü aşamada verdiği kararı hangi kanıtlar çerçevesinde aldığı ve kararı hakkında genel bilgiler bulunmaktadır (Ökten ve Ökten, 2010: 92-93).

2.1.3. Yeniden Hesaplama

Yeniden hesaplama tekniği temel olarak matematiksel bir sağlama işlemidir. İşletmede ilgili birim ya da kişiler tarafından muhasebeleştirilmiş hesaplama dayalı bilgilerin, denetçi tarafından tekrar hesaplanarak işlemlerin doğrulunun teyit edilmesi esasına dayanır (Aksoy, 2005: 381).

Temel olarak ücret bordroları, kur farkları, amortismanlar, karşılıklar, yeniden değerlendirme işlemleri bu şekilde kontrol edilebilecek işlemlerdir. Aynı zamanda bu işlemlerin tamamının tek bir evrak üzerinden kontrolünün sağlanamaması hile ve usulsüzlükler için uygun zemin oluşturmaktadır. Bu

sebepten yeniden hesaplama yöntemine başvuran denetçiler hataları ya da hile ve usulsüzlükleri tespit ettikleri tutarlar ile işletme kayıtları arasında fark olup olmadığını karşılaştırarak tespit edebilmektedirler.

2.1.4. Yapay Sinir Ağı

Yapay sinir ağı sisteminin genel çalışma prensibini daha rahat anlayabilmek için günümüz teknolojisindeki yapay zeka olarak adlandırdığımız sistemlerle benzer bir çalışma prensibine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tarihsel süreçte ilk olarak Robert Hecht-Neilsen tarafından geliştirilen sistem; giriş yapılan verilere uygun karşılıklar vererek kendine şematik bir yapı oluşturan ve bunu dinamik bir şekilde yapan, basit ama birbirleriyle bağlantılı elemanlardan oluşan türde bir bilgi işlem sistemi denilebilmektedir. Temel olarak insan beyninin çalışma biçimi örnek alınmıştır. Nöronların yapısına benzer şekilde çok sayıda ve her biri birbirinden bağımsız ancak bir arada çalışan bir tür işletim sistemi olarak da tanımlanabilmektedir. Sistem üç temel katmandan oluşmaktadır. Bunlar birbiriyle bağlantılı sinirlerden oluşan girdiler çıktılar ve gizli veri katmanları olarak adlandırılırlar (Küçükkocaoğlu v.d. 1997: 8).

Yapay sinir ağlarında süreçlerin işleyişi şu şekildedir. Sistemin bugün bilinen yapay zeka sistemlerine benzerliği de burada daha iyi anlaşılmaktadır. Öncelikle verilerin eğitimi gereklidir bunu yapmak için de bazı programlar bulunmaktadır. Yapay sinir ağı veriler arasındaki ilişkileri sorgulayarak aralarında neden-sonuç ilişkisi oluşturur, verileri işler ve çözümlemeler yapar. Sonrasında sisteme karşılaştırması istenilen verilerin girişi yapılır. Sistem veriler arasında karşılaştırma yaptıktan sonra sonuçları gösterir (Kiracı, 2005: 110).

Yapay sinir ağları durağan ve tek düze çalışan sistemler değildir. Aksine sisteme yeni veriler eklendikçe yeni bilgiler edinmeye devam eder. Sisteme tanımlı verilerin fonksiyonel ilişkilerini kavrama ve açıklama yeteneğine sahip sistemlerdir (Erdoğan, 2006: 181).

2.1.5. Veri Madenciliği

Veri madenciliği konusunda birçok tanımlama olmasına rağmen evrensel bazda bir fikir birliği halihazırda sağlanabilmiş değildir. Ancak ortak paydalardan yola çıkılarak şöyle ifade edilebilir; veri yığınlarından makul ve ilişkili olanlarının programlar yardımı ile ortaya çıkarılabilmesidir. Bu tanımdan hareketle veri madenciliğinin istatistik biliminden ve makine öğrenmesinden beslendiğini söyleyebiliriz.

Veri madenciliğinin temelini ise verilerin toplanması ve saklanması oluşturmaktadır. Günümüzde verilerin edimi ve saklanması kolaylaşmış ancak bu durumun veri yığılmalarını da beraberinde getirebilmiştir. Bu sayısız veri doğru yöntemlerle değerlendirildiğinde hata payı sıfıra yakın derecede sonuçlar çok ciddi vakit kazanarak elde edilebilmektedir.

Çok farklı alanlarda kullanılabilen veri madenciliği yöntemi şirket içinde de farklı departmanlarda kullanılabilmektedir. Örneğin pazarlama departmanını ele alacak olursak ana kütle olarak mevcut veya potansiyel müşterileri baz alalım burada müşteri profilleri, satın alma eğilimleri, ürünün piyasadaki hedef kitle tarafından kabul görüp görmeyeceğinin istatistiksel olarak taraması yapılarak anlamlı sonuçlar oluşturulabilir. Bu tahminler neticesinde pazarlamanın stratejisi belirlenerek geleceğe yönelik kararlar almak için kullanılır (Çatıkkaş ve Çalış, 2007: 148).

Kontrolü çok yüksek bir orana ulaştırması, hata payının çok düşük olması ve zamandan sağladığı tasarruf sebebiyle veri madenciliği hile ve hataların tespitinde tercih edilebilmektedir. (Özkul ve Pektekin, 2009: 72).

2.1.6. Caydırıcı İç Kontrol Ağı

Muhasebede hile ve manipülasyonların tespitinde birçok yöntem bulunmakta ancak bu durumlar için önleyici tedbirler alınmadığı sürece tam olarak çözüm sağlanamamaktadır. Muhasebe işlemlerinde para ve haksız çıkar edinme potansiyelinin yüksek olması insan faktörünün bulunduğu her şeyde olduğu üzere ciddi bir denetim ve iç kontrol ağı kurulmasını hatta caydırıcı emsal cezalar verilmesini zorunlu kılmaktadır.

Muhasebede hile ve manipölasyonu en çok teşvik eden unsurların başında, bu eylemlerde bulunanların yaptıklarının yanlarına kar kalacağını düşünmeleri gelmektedir. Özellikle yönetim kademesindekiler kendilerine ceza verecek bir üst mevkiinin olmadığını düşünerek oldukça cüretkar bir şekilde muhasebede hile ve manipölasyona başvurabilmektedir. Tabi bu noktada cezai yaptırım kadar bu cezai yaptırımın ivedilikle uygulanması da fayda sağlayabilmektedir. Böylece hile ve manipölasyona başvuran personelde oluşacak olan çok ciddi sonuçlara katlanma algısı personelin bu eylemi yapmasından önce vazgeçmesini sağlayabilecektir (Güvenç,2009: 38).

İşletmelerde yöneticilerin özellikle cezai uygulamalar konusunda organizasyonu çok iyi sağlamaları gerekmektedir. Cezai uygulama hile gerçekleşip tespit edildikten sonra değil organizasyonun yapısının ve uygulanabilirliğinin gerçekçiliği ile hile uygulanmadan önce aktif şekilde uyarıcı ve caydırıcı olabilmelidir (Dumanoglu, 2005: 356).

İşletmelerde hileyi önleyebilmek için sadece cezai yaptırımlar ve organizasyonlar caydırıcı etki sağlayabilecek ancak hilelerin tespiti ve denetiminde yeterli olmayacaktır. Burada iç kontrolün de etkin bir şekilde kullanılması hilelerin tespiti ve denetiminde kilit rol oynayabilecektir. Bu sebepten iç kontrol ağının oluşturulması her işletme için mecburiyettir denilebilir. Etkin ve sistematik olarak tasarlanmış olan iç kontrol ağı araştırmalarında gösterdiği üzere hilenin önlenmesi ve tespitinde en önemli unsur olabilmektedir. Kurulacak olan iç kontrol ağına ilk dikkat edilecek unsur hiçbir sürecin baştan sona kadar tek personel üzerinden ilerlememesi olmalıdır. Süreç şu şekilde ilerlemelidir, bir malın alımını bir personel yapıyorsa, sevk ve idaresini bir başka personel ve kayıtlara işlenmesi sürecini de yine bir başka personel takip etmelidir (Bozkurt, 2000: 45).

İç kontrol yapısı oluşturma ve etkin kullanımında yine en önemli iş yönetime düşmektedir. Tabi ki burada organizasyonun kritik bölümlerindeki personelin iyi niyetli olması ve aktif kullanılabilmesi gerekmektedir. Örneğin, kontrol yapısının denetiminden sorumlu olan personeller kurulan sistemin uygulama da hangi aşamalarda aksadığını tespit ederek uygulamadaki süreçleri sürekli geliştirmeli ve yapıyı kuvvetlendirebilmelidir. Denetimden sorumlu

birimin bu çalışmalarıyla bir bakıma hileli işlemleri engellemedeki kilit rolü üstlendiği söylenebilmektedir (www.alialagoz.com.tr , 2011).

2.2. Adli Muhasebecilik Kavramı, Kapsamı ve Etkinliği

2.2.1. Adli Muhasebecilik Kavramı

Adli muhasebecilik kavramının ilk olarak 1946 yılında yayınladığı kaynak ile Maurice Peloubet tarafından ortaya atılmış olduğu konusunda birçok kaynak hem fikir olsa dahi bazı kaynaklar adli muhasebeciliğin doğuşunu 1800'lü yıllara dayandırmaktadır (Oberholzer, 2002: 3).

Adli muhasebe kavramı ortaya atıldıktan sonra gerekliliği ilgi uyandırmış ve daha sonraları sayıları artacak olan ekonomik suç birimlerinin ilki Royal Canadian Mounted Police adı ile 1960'lı yıllarda kurulmuştur. Muhasebe uzmanlığı ve tecrübesine olan ihtiyaç bu duruma bağlı olarak ekonomik suçların değerlendirilmesinde daha önemli bir hale gelmiştir (Aktaş ve Kuloğlu, 2008: 109).

Adli muhasebe kavramını daha kesin ifadelerle tanımlayacak olursak şöyle denilebilir; *“bir araştırma kapsamında muhasebe, denetim ve hukuki kavram, ilke ve tekniklerin yasal, finansal ve sosyal problemlerin çözümünde kullanılmasıyla ilgilenen bir hizmet türüdür”* (Rezaee vd., 1997: 146).

2.2.2. Adli Muhasebeciliğin Kapsamı

Özünde muhasebe yetkinliği isteyen adli muhasebecilik mesleği bir bakıma kanuni meselelerde muhasebeden yararlanmayı öngörmüştür denilebilir. Kapsamı yönünden bakıldığında ise uygulamada görünen şekliyle genel olarak dava desteği, hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik ve uzman şahitlik olmak üzere üç bölüme ayırmak mümkündür (Çabuk ve Yücel, 2012:70).

a) Dava Desteği

Davalardan önce veya sonra avukatların davanın içeriği ile ilgili olarak aldıkları muhasebe desteklerini ifade eder. Örneğin; iş sözleşmesinin feshine

istinaden oluşacak tazminatın hesaplanması dava desteğinin konusu ile bire bir ilgilidir.

Avukatların muhasebecilerden isteyebilecekleri destekler şu şekilde olabilmektedir (Crumbley, 1995: 23).

- Veri belirleme ve sunma,
- Veri analizleri.

Veri belirleme ve sunma işlemi, avukatların işlem sırasında ihtiyaçları olan verilerin belirlenmesi ve sunumu olarak ifade edilebilmektedir. Mahkeme aşamasında sunumu yapılacak verilerin mali yönden yorumlanması ile ilgili verilen destek ise veri analizleri olarak ifade edilebilmektedir. Ana hatlarıyla dava desteğinin sağlayacağı faydalar şunlardır (Toraman v.d., 2005: 38):

- Karşılaşılan iddiaların doğruluğu veya yanlışlığı konusunda evraklarla verilen destek,
- Evrak eksikliklerinin oluşmaması için önceden bir inceleme yapılması,
- Mali konular ile ilgili farklı sorulara karşı hazırlıklı olunması adına çalışma yapılması,
- Bilirkişi tarafından alınan kararın etraflıca incelenmesi ve gerekli değerlendirmelerin yapılması,
- Feragat ile ilgili olarak destek verilmesi,
- Duruşmalarda tanıkların dinlenmesi ve avukatın yapacağı sorgulamaya destek verilmesi.

b) Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik:

Hile ve manipülasyonların türleri çoğaldıkça hile denetçiliği artık firmalar için daha büyük bir önem kazanmaktadır. Firmaların hile ve manipülasyonları önleyemedikleri için ciddi maddi kayıplar yaşadıkları araştırmalarla da doğrulanmaktadır. Hileler sıklıkla şu şekilde görülebilmektedir (Bozkurt, 2000: 63-68):

- Personel tarafından yapılan hileler,
- İdari personelin yapmış olduğu hileli işlemler,

- Bilanço ve gelir tablosundaki hile ve manipölasyonlar,
- Bankacılık işlemlerindeki hileler
- Elektronik ortamda gerçekleşen hileler.

c) Uzman Şahitlik:

Uzman şahitlik, adli muhasebecinin kendi talebi veya tarafların isteğı üzerine dahil olabileceğı bir süreç değıl mahkemenin bu yöndeki kararına bağılı olarak dava sürecinde oluşabilen bir süreç olabilmektedir. Mahkeme bu yönde karar aldığı durumlarda adli muhasebeciler, mesleki bilgi ve tecrübesi ile dava sürecindeki tüm sunumlarını mesleki uzmanlığı olmayan kişı ve gruplarında rahatça anlayabileceğı bir dille ifade edebilmeli ancak bunu yaparken mesleki kuralların dışına çıkmamaya özen gösterebilmelidir. Adli muhasebecinin dava süresince izlemesi gereken süreçler ve uygulaması gereken kurallar şöyle ifade edilebilmektedir (Bozkurt, 2000: 58):

- Mahkemece çağrıldıklarında davanın içeriğı ile ilgili bilgi toplamak,
- Tüm kararlarını topladığı verilere dayalı olarak şekillendirmek,
- Tamamen verilere dayalı olarak oluşturduğu kanaatini mahkeme heyetine ve taraf avukatlarına makul ve açıklayıcı bir şekilde aktarmak.

2.2.3. Adli Muhasebeciliğın Etkinliğı

Adli muhasebecilik teorik olarak bakıldığında birçok anlam ifade etse de fiili uygulamada bir denetim işlemidir. Bu açıdan bakıldığında adli muhasebecilik ilkeleri belirlenirken denetim ilkeleri dikkate alınmıştır.

Adli muhasebecilik mesleğinin temel ilkeleri şu şekilde üç grupta toplanır; genel, bulguların elde edilmesi ve bulguların değıerlendirilmesi ile ilgili ilkeler (Karacan, 2012: 117);

a) Genel İlkeler

Mesleğın genel ilkeleri, uygulamanın şeklinden daha çok, uygulamanın kimler tarafından uygulanacağını ifade eder. Bu ilkeleri şu şekilde örneklendirebiliriz (Karacan, 2012: 118);

- Meslekte deneyim ve yeterli eğitim,
- Bağımsız olmak,
- Mesleğinde özenli ve dikkatli olmak gösterilebilir.

b) Bulguların Elde Edilmesi İle İlgili İlkeler

Meslekte çalışanların işlerini nasıl yapacağı ve uygulamadaki işleyişle ilgili konulara açıklık getirir. Yetkin bir adli muhasebeci mesleğini icra ederken konu ile alakalı bütün detayları araştırmalı, bütünlük arz edebilecek detayların ayrımını yapabilmeli, durumu bir bütün olarak değerlendirerek sağladığı bulguları yeterli sayı ve özellikteki kanıtlar ile desteklemelidir. Buradaki temel ilkelere örnek olarak (Karacan, 2012: 119);

- Çalışmaların planlaması,
- İşlerin bütünlüğü,
- Yeterli bir şekilde kanıtların toplanması şeklinde gösterilebilir.

c) Bulguların Değerlendirilmesi İle İlgili İlkeler

Bulguların değerlendirilmesi ile alakalı ilkeler, adli muhasebecilerin tespit ve bakış açılarının tam olarak sunulması ile ilgili prensipleri kapsamaktadır. Bu ilkenin asıl amacı, adli muhasebe mesleğinin konusu içerisine giren olaylarla ilgili, kullanıcıların gereksinim duyduğu verilerin yeterli miktarda net bir şekilde belli bir düzen içerisinde sunulmasını sağlamaktır. Adli muhasebeci, yaptığı çalışmaların sonucunda elde ettiği neticeleri ilgililere yazılı bir rapor şeklinde hazırlar. Adli muhasebecinin hazırladığı raporlar, bilgilere ihtiyaç duyan kişilerle adli muhasebeciler arasındaki bağı oluşturur. Böylece adli muhasebecilik çalışmalarıyla ilgili düzenlenen veriler, ortak bir dil ile açık ve net bir biçimde düzenlenmelidir. Buradan hareketle örnek olarak (Karacan, 2012: 121);

- Tam açıklama ilkesi,
- Görüş bildirme ilkesi gösterilebilir.

2.2.4. Adli Muhasebeciliğin Hile ve Manipölasyon Denetimi

Genel olarak özel ve kamu sektöründeki işletmelerde kurum personeli tarafından yapılan kanuna aykırı tutumların belirlenmesine dair çalışmalar ile ilgili alandır. Araştırma ve inceleme bu mesleğin temelini oluşturur bu sebepten araştırma muhasebesi olarak da anılabilmektedir (Pazarçeviren, 2005: 5). Araştırmacı muhasebecilik, genel anlamda hile ve manipölasyon uygulamaları ve bunun neticesinde karşı karşıya kalınan çalışan hırsızlıkları, gayrimenkul ve sigorta dolandırıcılıkları, rüşvet, suç işlemeye bağlı araştırmalar gibi kanuni yaptırımı olan konuları araştırmaktadır.

Adli muhasebecilerin, adli muhasebecilik mesleğinin konusu içerisine giren suiistimal, hile ve yolsuzlukların ortaya çıkarılmasında büyük payı vardır. Şöyle ki araştırma ve kanıt toplama yöntemleri, düzenin ya da olayların bütün bileşenlerinin detaylı olarak incelenmesi hile, manipölasyon, yolsuzluk ya da suiistimal yapan birey ya da bireylerin kanun karşısına çıkarılmasını sağlamaktadır. Adli muhasebecilerin hile, manipölasyon, suiistimal ve yolsuzlukları ortaya çıkarırken aşağıdaki temel öğelere dikkat etmeleri gerekmektedir (Gülten, 2010: 318-319);

- Adli muhasebeciler tüm çalışma yöntemlerini ve standartlarını kendileri belirlemelidir.
- Adli muhasebeciler hile ihtimallerinin nerede gelebileceğini tahmin etmeli ve işletmenin iç denetimde eksik taraflarını tespit etmelidir.
- Adli muhasebeciler ellerinde kesin deliller olmadan suçlama yapmamalıdır.
- Adli muhasebeciler, zanlı olarak belirledikleri kişiler ile görüşmeleri sırasında kişinin psikolojisini ve ruh halini de göz önünde bulundurmalıdır.
- Adli muhasebeciler, hile, manipölasyon, suiistimal ya da yolsuzluk denetimlerinde bu durumlardan birini ya da daha fazlasını ortaya çıkardıklarında işletmenin yönetim kademelerini uyarmalı ve işletmenin alması gereken önlemleri açıklamalıdır.

2.3. Vergi Mevzuatı ve Ticari Mevzuat Açısından Bakış

2.3.1. TTK Yönünden Bakış

İlk olarak 6762 sayılı Ticaret Kanunu, 09.07.1956 tarih 9353 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş olup çok uzunca bir süre üzerinde önemli değişiklikler yapılmamıştır. Ancak ilerleyen yıllarda özellikle bilgisayarların yaygınlaşması ile girilen teknoloji çağında tüm kanun ve uygulamalar gibi TTK da çağın gereklerine ayak uyduramamış ve yeniden düzenlenmiştir. Yeniden düzenlenen Türk Ticaret Kanunu 13.01.2011 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen 6102 sayılı kanunla 27846 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe girmiştir.

Yeniden düzenlenen TTK 1535 asıl, 6 geçici maddeden oluşmaktadır. İlgili kanunun geçici 2. ve geçici 3. Maddeleri Resmi Gazetenin yayımlandığı 14.02.2011 tarihi itibarıyla yürürlüğe konmuştur. Ancak kabul edilen kanunun genel uygulaması 01.07.2012 tarihinde hayata geçirilmiştir.

Ticaret Kanunu'nda hali hazırda hile ve manipülasyonların önlenmesi amacıyla doğrudan doğruya bir madde bulunmamaktadır. Her ne kadar doğrudan doğruya maddeler olmasa da düzenlemeler incelendiğinde bazı hükümlerin hile ve manipülasyonların önlenmesi konusunda oldukça önemli katkılarının olduğu söylenebilir.

6335 sayılı TTK kanununun 8. Maddesi'nde ticari defterlerle ilgili hükümler bulunmaktadır. 6335 sayılı kanunun 8. Maddesi uyarınca; tüm tacirler, bu Kanuna göre, yasalarda belirtilen defterlerin tutulmasından ve aynı zamanda bu defterlerde işletmenin mali durumunu, ticari ilişkilerini, ticari kazançlarını ya da zararlarını net bir biçimde göstermek mecburiyetindedir.

Defterler günümüzde fiziki ortamda ya da elektronik ortam tutulabilmektedir. Resmi defterler elektronik ortamda tutuluyor ise noter ile ilgili herhangi bir onay aranmamaktadır. Burada mali mühür ve elektronik imza mükellefleri bağlayıcı unsurlardır. Ayrıca elektronik ortamda defter tutan mükelleflerin takip eden her 3 aylık dilimin son iş gününde yevmiye defteri ve büyük defterlerini sisteme yükleyerek devlete beyan etmek zorundadırlar. Gönderim süreleri ilgili tek farklılık ise açılış ve kapanış dönemi olması

dolayısı ile her yılın ilk ve son ayları için durum genelden müstesna olarak takip eden 4. Ayın son iş günü olarak belirtilmektedir.

Kağıt ortamında tutulan büyük defter, yevmiye ve envanter defterleri noterden onaylı olarak tutulmak zorundadır. Defterler açılışları noter tarafından onaylanmadığı sürece resmi evrak kabul edilmemektedir. Onay istenilen herhangi bir sürede yapılamaz burada da yasal süreler mevcut olup işletmenin aktif olarak çalışmalarına başlayacağı aydan evvelki ay sonunda noter tarafından defter onaylarını yaptırması gerekmektedir. İşletmedeki ortaklık yapısını gösteren pay defterleri, bunun dışında genel kurul toplantılarının takip edildiği genel kurul toplantı defterleri ayrıca onay gerektirmemekle birlikte yeterli sayfa sayısı bulundurulmalıdır. Defter açılış onaylarının noterler tarafından yapıldığı durumlarda sicil tasdiknamesi zorunluluğu bulunmakla birlikte isteğe bağlı olarak ticaret sicil müdürlüklerinden de yaptırılabilir.

Resmi defterlerin elektronik veya kağıt ortamında tutulacağı, kayıtların zamanları, defterlerin açılış ve kapanışı ile ilgili onaylamalar Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığının ortaklaşa beyan ettikleri tebliğler yolu ile takip edilmektedir.

“Bu Kanuna tabi gerçek ve tüzel kişiler, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun defter tutma ve kayıt zamanıyla ilgili hükümleri ile aynı Kanunun 175. ve mükerrer 257. maddelerinde yer alan yetkiye istinaden yapılan düzenlemelere uymak zorundadır. Bu Kanunun defter tutma, envanter, mali tabloların düzenlenmesi, aktifleştirme, karşılıklar, hesaplar, değerlendirme, saklama ve ibraz hükümleri 213 sayılı Kanun ile diğer vergi kanunlarının aynı hususları düzenleyen hükümlerinin uygulanmasına, vergi kanunlarına uygun olarak vergi matrahının tespit edilmesine ve buna yönelik mali tabloların hazırlanmasına engel teşkil etmez.” (TTK, 26.06.2012, RG.S. 28339) hükmü ile mükelleflerin ticari defterlerle ilgili uyması ve dikkat etmesi gereken hususlar belirtilmiştir.

Söz konusu hükmün gereği olarak işletme hesabı esası yürürlükten kaldırılmıştır. Yine bu hükmün gereği olarak her mükellef hesap planı çerçevesinde ticari defter tutacak olup temel finansal tablolarını beyan etmek zorundadır.

Envanter tutmak ve açık beyan etmek tüm mükellefler için yasal bir zorunluluktur. Bu konu ile ilgili hüküm 6102 sayılı kanunun 66. Maddesinde açıklıkla ve şu şekilde beyan edilmektedir; mükellefler işletme açılışı sırasında, demirbaşlarını, alacak ve borç durumlarını, işletmenin nakit varlıklarını ayrıca bunların dışında kalan tüm varlıklarını herhangi bir eksik ve yalan beyan olmadan göstermeli ayrıca değerlerinin belirtilmesi gereken tüm kalemleri anlaşılır bir şekilde belirtmelidir (TTK, 13.01.2011, RG.S. 27846). Hükümü ile her tacirin envanter çıkartması zorunluluğu vurgulamaktadır. İlgili envanterin hileli olması durumunda ise adli para cezası uygulanacaktır.

TTK işletmelerin konsolide ve münferit finansal tablolarının düzenlenmesi konusunda Muhasebe Standartlarına uyulması konusunda zorunluluk getirmiştir. 6102 sayılı kanunun 88. Maddesinde *“64 ilâ 88 inci madde hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişiler gerek ticari defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar.”* (TTK, 13.01.2011, RG.S. 27846) hükmü bulunmaktadır. Kanunda belirtildiği üzere muhasebe standartlarının Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanması öngörülüyordu. Daha sonra 6335 sayılı kanun kapsamında Türkiye Muhasebe Standartlar Kurulu lav edilmiş bunun akabinde Kamu Gözetimi Kurulu kurulmuştur. Bu duruma bağlı olarak Muhasebe standartlarına ilişkin düzenlemeler Kamu Gözetim Kurulu tarafından yayınlanacaktır.

Muhasebe standartlarının uygulanmaya başlaması ile birlikte muhasebe kayıt ve raporlama düzeninde uluslararası bir uyum sağlanması ve globalleşme yolunda önemli bir adım atılmaktadır. Türkiye'nin muhasebe standartlarını tam olarak uygulayabilmesi ile finansal raporlama anlamında Avrupa Birliği ile tam bir adaptasyon sağlayacağını öngörmek mümkündür.

Muhasebe standartlarının yürürlüğe girmesi ile birlikte yapılacak değerlendirme hükümleri 6102 sayılı kanunun 78. Maddesinde açıklanmıştır. 78. Maddede şu değerlendirme ilkeleri geçerlidir:

- Faaliyet döneminin açılış bilançosu ile geçmiş dönem kapanış bilançosu arasında hiçbir fark olmamalıdır.
- Değerlemeler faaliyetlerin sürekliliği ile doğru orantılıdır ancak buradaki tek istisna, fiilî veya hukuki duruma aykırılık olmamasıdır.
- Varlıklar ve borçlar bilanço kapanış gününde ayrı ayrı hesaplanır.
- Değerlemeler yapılırken kazançlar bilanço günü itibarıyla gerçekleşmişlerse hesaba katılırlar.
- Ödeme ve tahsilat tarihlerine bakılmaksızın, faaliyet yılının gider ve gelirleri yılsonundaki finansal tablolarda gösterilir.
- Değerleme yöntemleri belirlenirken tutarsızlıktan kaçınmak adına geçmiş yılın finansal tablolarına bakılır ve bu tablolar hangi değerleme yöntemi ile hazırlanmış ise hazırlanacak finansal tablolar yine aynı yöntem ile hazırlanmalıdır.

Fiili uygulama sırasında karşılaşılan istisnalarda ve muhasebe standartlarında öngörülmüş bulunan durumlarda birinci fıkranın ilkeleri aranmaz, bağımsız olarak hareket edilir (TTK, 13.01.2011, RG.S. 27846).

6102 sayılı kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi de bağımsız denetimin zorunlu hale getirilmesidir. 6102 sayılı kanunun 397. Maddesine göre, anonim şirketlerin finansal tablo denetimlerini yapacak olan denetçi denetiminde ulusal standartları baz alsa dahi uluslararası standartlarla da uyumlu olarak denetimini gerçekleştirmelidir. Denetimi yapacak olan denetçinin, mali bilgilerin gerçekliğini sorgulamak ve mali veriler ile finansal tabloların uyumlu olduğunu ispat etmesi de gerekmektedir. Finansal tabloların ve aynı yıla ait faaliyet raporunun denetçinin denetiminden geçmiş olması zorunludur aksi takdirde düzenlenmemiş hükmündedir şeklinde ifade edilerek işletmelerin denetim yaptırması zorunlu hale getirilmiştir (TTK, 13.01.2011, RG.S. 27846).

Şirketlerin bağımsız denetim kapsamında olup olmadıkları Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenmek olup her sene ilgili şirket türleri listeler halinde Resmi Gazete vasıtasıyla yayınlanmaktadır. İlgili listelerde ağırlıklı olarak SPK'ya tabi işletmeler yer almaktadır. SPK'ya tabi olmayan ancak belirlenmiş

bazı şartlara uygun olan işletmelerde bağımsız denetime tabi tutulur. Bu kriterler her sene güncellenmektedir.

Bakanlar kurulu 2016/8549 sayılı kararı ile bağımsız denetime tabi olma koşulları şu şekilde ifade etmektedir;

- Varlıklarının toplam değeri 40 milyon Türk Lirası ve üstünde olanlar,
- Satışlarının hasılatı yıllık olarak 80 milyon Türk Lirası ve üstünde olanlar,
- Toplam personel sayıları 200 kişi ve üstünde olan işletmelerdir (www.muhasabedr.com , 2018).

TTK ile bağımsız denetime verilen değer önemli ölçüde artmaktadır. Bu bağlamda bağımsız denetim kuruluşları tarafından işletmelere muhasebe ve finansal tablolara uygun denetimler, faaliyetlere uygun denetimler, uygunlukların kontrolü ile ilgili denetimler, özel amaçlara uygun denetimler, kuruluş ile ilgili denetimler ve topluluklara uygun denetimler gibi hizmetler verilmektedir. 6102 sayılı kanunun 554. Maddesinde “*Şirketin ve şirketler topluluğunun yılsonu ve konsolide finansal tablolarını, raporlarını, hesaplarını denetleyen denetçi; şirketin kuruluşunu, sermaye artırımını, azaltılmasını, birleşmeyi, bölünmeyi, tür değiştirmeyi, menkul kıymet ihracını veya herhangi bir diğer şirket işlem ve kararını denetleyen işlem denetçisi ve özel denetçiler; kanuni görevlerinin yerine getirilmesinde kusurlu hareket ettikleri takdirde, hem şirkete hem de pay sahipleri ile şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarar dolayısıyla sorumludur.*” (TTK, 13.01.2011, RG.S. 27846) hükmüyle bağımsız denetçinin sorumluluğu belirtilmiştir (Yıldırım, 2011: 50).

TTK’nın getirdiği en büyük yeniliklerden biri de ortağın işletmeden borç alamamasıydı. Kanunun 358. Maddesinde ifade edildiği şekilde; pay sahipleri sermaye taahhütleri dışında işletmeye herhangi bir nam altında borçlanamamaktadır. İşletmenin faaliyet konusu gereğince dahi olsa pay sahipleri işletmeye borçlanamadığı gibi bu durumda işletmenin faaliyet konusu kapsamında borçlandırılan üçüncü kişilerle aynı kapsamda değerlendirilecek ve borçlanması kabul edilmeyecektir (TTK, 13.01.2011, RG.S. 27846). Ancak kanun yürürlüğe girdikten sonra söz konusu maddeyle ilgili çok fazla eleştiri

yapılmıştır. Eleştiriler belli ölçüde haklı bulunmuş ve sonucunda 358. Madde yeniden düzenlenmiştir. Ortağın işletmeye borçlanma konusu esnetilerek yeniden düzenlemeye tabi tutulmuş bu durum 358. Madde ile ortakların sermaye taahhütlerini yerine getirmedikleri sürece ve öz kaynaklarındaki karlılığı zararını karşılayabilecek bir seviyede olmadıkça işletmeye borçlanamayacakları ifade edilmiştir (TTK, 26.06.2012, RG.S. 28339). İlgili madde de belirtildiği üzere ortakların şirketten borç para almalarındaki engeller makul seviyeye getirilmiş ama tam olarak kaldırılmamıştır.

Buradaki temel amacın şirketten alacaklı olanların haklarını korumak olduğu söylenebileceği gibi aynı zamanda şirketin kişiliğinin korunması ve gayri resmi para alışverişlerinin en aza indirgenmesi olduğu da söylenebilir. Uygulamada ise ortakların şirketten hali hazırda borç aldıkları ve bu alışkanlıkların kısa vadede edilemeyeceği ancak yapılacak denetimlerle orta vadede ciddi bir ilerleme kaydedilebileceği söylenebilir.

2.3.2. VUK Yönünden Bakış

Eskiden VUK açısından muhasebe hilelerine baktığımız zaman genellikle vergi matrahını azaltmak amacıyla yapılmış muhasebe hileleri görülmekteydi. Ancak günümüzde banka kredilerinin işletmelerin can damarını oluşturması ve işletmeler için kredi fizibilitesinin çok değerli bir referans olması ile yapılan muhasebe hile ve manipülasyonlarının vergi matrahını arttırmaya yönelik olarak da sıklıkla uygulandığı görülmektedir. Yine de şirketin boyutu ve kredi kullanımı burada önemli bir etken olmakta işletme küçük çaplı ve cüzi kredi kullanan bir işletme ise vergi matrahını düşük tam tersi durumdaki işletmelerin ise vergi matrahını yüksek göstermeye meyilli olduğu söylenebilir. Tabi burada tek etken banka kredisi olmamakla birlikte sermaye piyasalarındaki firmalarda hisse senetlerinin değerini arttırmak, işletmeye yeni ortaklıklar kazandırmak, tedarikçilerden açık hesapla yüksek tutarlı alışlar yapabilmek gibi birçok etken vergi matrahını göz ardı ederek muhasebe hileleri ile gelirleri yüksek göstermek için sebep olabilmektedir.

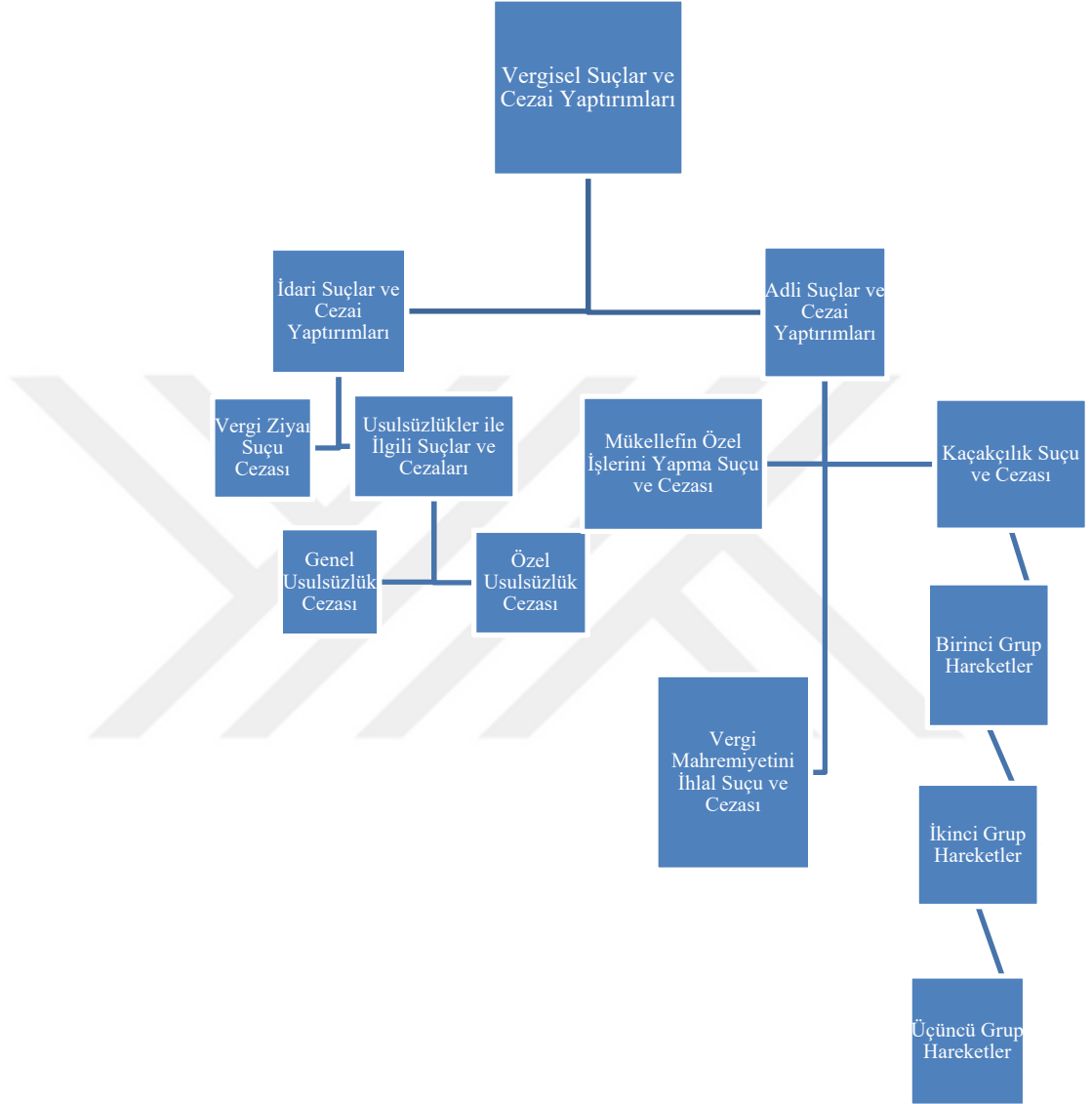
VUK'nda sayılan kaçakçılık suçlarının oluşması için suçun işlenmesi esas olup vergi kaybı şartı aranmamaktadır. Ancak ülkemizdeki uygulamalara baktığımızda durumun uygulamada bu şekilde olmadığı ve incelemeden

sorumlu olanların kaçakçılık konusunda vergi ziyayı şartı aramamaları gerekmesine rağmen hazinenin lehinde olan durumlarda hilelere göz yumdukları görülebilmektedir (Erdem, 2002: 19-28). Fakat uygulamanın böyle olması vergi ziyayı oluşturmeyen kaçakçılık suçlarının aklanabilmesi veya masum görülebilmesi anlamına gelmemektedir. Şu durum göz ardı edilmemelidir ki uygulamada görmezden gelinebilen bu durum kamuoyuna karşı sorumlulukların yok sayılmasına yol açacağı gibi aynı zamanda, yatırımcı durumu fark edemez ise ciddi bir zararla karşı karşıya kalabilecektir. Hile ve manipülasyonların öngörülen bu durumların dışında da ön görülemeyen pek çok olumsuz etkisi olacaktır. Nitekim suç unsuru oluşturan hiçbir eylemin vergi ziyayı oluşturup oluşturmamasına bakılmaksızın cezai müeyyidelere tabi olduğu 4369 sayılı kanun gerekçesiyle açıkça ifade edilmektedir (VUK Gerekçesi, 22.07.1998, RG. S. 23417).

Yapılacak eylemin hazine lehine olmasının bu eylemdeki suç unsurunu ortadan kaldırması mümkün olmamakla birlikte, işlem hazine aleyhine olup vergi ziyasına yol açıyorsa kesilecek cezaya ayrıca hapis cezası eklenebilecektir (Nazal, 2009: 90-104).

Sonuç olarak vergi inceleme memurlarının kanunlara uygun olarak hareket etmesi gerekmekte ve suçun unsuru, sonuçları her ne olursa olsun tespit edilen tüm suçlar için yasalarda belirtilen cezai müeyyideleri uygun bir biçimde uygulamaları gerekmektedir. Uygulamaların bu yönde standartlaşması ile hile ve manipülasyon yapma konusunda genel bir öz güven kaybı yaşanabilecektir.

Tablo 3: Vergisel Suçlar ve Cezai Yaptırımları

Kaynak: Bilici, N. (2007), Vergi Hukuku, Ankara: Seçkin Kitabevi, 15. bs., s. 94

Vergi kaçakçılığı suçunun tanımı konusunda 5432 sayılı VUK'un yürürlüğe girdiği 1.1.1950 yılından günümüze kadar çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Ancak 5432 sayılı kanuna istinaden kaçakçılık suçlarının cezai yaptırımları idari ve mali yönden olabilmektedir. İlerleyen yıllarda kaçakçılık suçuna ilişkin uygulanacak olan idari ve mali yönden cezai işlemlerin yetersiz kaldığı görülmüş ve 5815 sayılı kanun kapsamında kaçakçılık suçları ceza hukukunun konusu kapsamına alınarak hileli vergi suçları başlığı altında tanımlanmıştır. Bunun yanında suç teşkil eden fiillerin yapılmasına karşın idari ve mali nitelikli cezalar hürriyeti bağlayıcı cezalar ile desteklenmiş ve caydırıcılık önemli ölçüde arttırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde kaçakçılık suçları ve hileli vergi suçları 213 sayılı kanuna istinaden iki ayrı başlık altında ele alınmaktadır. 1981 tarihi itibarıyla yeni düzenlemeye gidilerek kaçakçılık suçları ana başlığı altında ilgili suçların unsurları birleştirilmektedir. İlgili düzenleme 4369 sayılı ve 1998 tarihli kanuna kadar bu şekilde korunmuştur. 4369 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle yeniden iki başlık altında değerlendirilen suçlar, kaçakçılık suçları ve vergi ziyai suçları olarak bugün hala kullandığımız son hallerine getirilebilmiştir (Oktar, 2008: 391).

4369 sayılı kanunla kanunun 359. maddesinde düzenlenen kaçakçılık suçunda eski kanuna nazaran iki önemli değişiklik yapılmıştır (Bilici, 2007: 94);

- Kasıt unsuruna gönderme yapılarak eski kanunda yer alan mükellefin kasten suç işlemesi ile ilgili hüküm kasıt unsurunun aranmayacağı ifade edilerek yeniden düzenlenmiş ve mükellefin kasıtlı olmadığı durumlarda da suç yine oluşacaktır şeklinde ifade edilmiştir.

- Yine suç unsurunun oluşması için vergi ziyayının olması gerektiğini ifade eden hükümler yeniden ele alınmış ve mükellefin kanunda sayılan fiilleri yapması durumunda vergi ziyai oluşmasa da kaçakçılık suçu oluşacaktır şeklinde ifade edilmiştir.

a) İdari Suçlar ve Cezalar

İdari suçların cezai yaptırımı vergi usul kanununda parasal olarak ifade edilmiştir. Başlıca idari suç kapsamına giren fiiller vergi ziyai ve usulsüzlüktür.

i - Vergi Ziyai Suçu ve Cezası

VUK'un 341. Maddesi uyarınca vergi ziyai suçu şu şekilde tanımlanmaktadır; *“Mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesi”* (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703). İlgili madde suç olarak tanımlanan fiilin cezai yaptırımını VUK'nun 344. Maddesinde tanımlanmıştır. VUK'nun 344. Maddesinde *“vergi ziyasına sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyai cezası kesilir.”* (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703) hükmü bulunmaktadır.

ii - Usulsüzlük Suçları ve Cezaları

Usulsüzlük suçları kelime anlamından da fark edilebileceği üzere vergi kanunları usul ve şekil hükümlerine uyulmaması sonucunda meydana gelmektedir. Ancak usulsüzlüğü diğer vergi suçlarından ayıran özelliği henüz bir vergi kaybı oluşturmamış olmasıdır yine de vergi kaybına yönelik oluşan bir tehlikeden bahsedilebilir. Vergi sorumluları bilerek ya da bilmeyerek vergi yasalarındaki şekle ve usule aykırı davrandıkları takdirde vergi kaybına yol açabilmektedirler. Bu sebepten kanun koyucu VUK madde 352'de usulsüzlükleri belli derecelere göre sıralamış ve cezaların ağırlıklarını bu dereceler üzerinden saptamıştır. VUK madde 352'de düzenlenen usulsüzlük suçları derecelerine göre aşağıda yer almaktadır (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703).

I - Genel Usulsüzlük Cezaları

- *“Vergi ve harç beyannamelerinin yasal süresinde verilmemiş olması,*
- *İlgili Kanuna göre tutulması zorunlu olan defterlerden herhangi birinin tutulmamış olması,*
- *Defter kayıtlarının ve bunlarla ilgili vesikaların sağlıklı bir vergi incelemesi yapılmasına imkan vermeyecek derecede noksan, usulsüz ya da karışık olması,*

- *Çiftçiler tarafından 245'inci madde hükmü uyarınca muhtar ve ihtiyar heyetlerince yapılan davete süresinde icabet edilmemesi,*
- *Bu kanunun kayıt nizamına ait hükümlerine (Madde 215-219) uyulmamış olması (Her incelemede inceleme tarihine kadar aynı takvim yılı için tespit edilen usulsüzlükler tek fül olarak değerlendirilir),*
- *İşe başlamanın zamanında bildirilmemiş olması,*
- *Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin yaptırılmamış olması,*
- *Diğer ücretler üzerinden sağlanan Gelir Vergisinde, tarh zamanı geçtiği halde verginin tarh ettirilmemiş olması,*
- *Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin 342'nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen süre içerisinde verilmemiş olması”.*

II - Özel Usulsüzlük Cezaları

- *“Veraset ve İntikal Vergisi Beyannamelerinin süresinin sonundan başlayarak 342 nci maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen süre içinde verilmemiş olması,*
- *Ekim ve sayım beyanlarının süresi içinde ya da kanunda istenilen bilgileri ihtiva edecek doğru bir şekilde yapılmaması,*
- *Vergi kanunlarında yazılı bildirmelerin süreleri içinde yapılmamış olması (işe başlamayı bildirmek hariç),*
- *Vergi karnesinin süresinin sonundan başlayarak 15 gün geçtiği halde alınmamış olması;*
- *Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin, süresinin sonundan başlayarak bir ay içinde yaptırılmamış olması,*
- *Vergi beyannameleri, bildirimler, evrak ve vesikaların kanunen belli şekil ve muhteviyatı ve ekleri ile bunlarla bağlantılı olarak yapılan diğer düzenlemelere ilişkin hükümlere uyulmamış olması,*
- *Hesap veya muamelelerin doğruluk veya açıklığını bozmamak şartıyla bazı evrak ve vesikaların bulunmaması ya da ibraz edilmemesi”.*

b) Adli Suçlar ve Cezalar

i - Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu ve Cezası

Aşağıda sayılı kişiler vergi mahremiyetine uymak zorundadırlar ve bu kişiler VUK 5. maddesinde şu şekilde tanımlanmışlardır (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703);

- *“Vergi muameleleri ve vergi incelemeleri ile görevli memurlar;*
- *Vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay bünyesinde görevli olanlar;*
- *Vergi kanunlarına göre kurulmuş olan komisyonlara iştirak edenler;*
- *Vergi işlerinde görevli bilir kişiler“.*

İlgili kanun maddesinde tanımlanan kişiler görevleri dolayısıyla öğrendikleri mükellefin ve mükellefle ilgili kişilerin bilgilerini ifşa edemeyecekler ve bilgileri hiçbir koşulda kendi yararlarına yahut üçüncü şahıslar yararına kullanamayacaklardır (Bilici, 2007: 97).

İlgili yükümlülüğü ihlal edenler için cezai yaptırımlar TCK’nın 239. Maddesine istinaden düzenlenmiştir. İlgili madde de yaptırımların şikayet üzerine uygulanacağı açıkça belirtilerek suç ve ceza söyle tanımlanmıştır; konumunu yahut görevi neticesinde müşteri sırrı, bankacılık sırrı veya ticari sır niteliği olan belge ve bilgileri konu ile ilgili yetkisiz kişilere ifşa edilmesi veya verilmesi bir yıl ila üç yıl arasında hapis cezasına ek olarak beş bin gün karşılığında adli para cezasına çarptırılmaktadır (TCK, 26.09.2004, RG.S. 25611).

ii - Mükellefin Özel işlerini Yapma Suçu ve Cezası

VUK’nu 6. Maddesi uyarınca madde beşte belirtilen kişiler (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703);

- Kendi namlarına, nişanlı bulundukları kişilere ve eski eşleri namına dahi,
- Evlatlığına ya da kendisini evlat edinene, üçüncü dereceye kadar kan bağı olan akrabalarına,

- Yasal olarak vekili yahut kanuni temsilcisi oldukları kişilere,

Ait hiçbir şekilde takdir işleri ve vergi incelemeleri ile uğraşamaz bunun yanı sıra mükelleflerin takip gerektiren işlerini de ücretsiz dahi olsa Danıştay bünyesinde, bölge idare mahkemelerinde, vergi muameleleri ve incelemeleri ile vergi mahkemelerinde görevli olan kişiler hiçbir şekilde yapamazlar.

Bu yasağı ihlal edenler için TCK'nın görevi kötüye kullanma suçu ile ilgili 240. maddesine göre 6 ay ila 3 sene arasında hapsi öngörülür. Ancak bu hapis cezasını para cezasına çevirebilme imkanı bulunmaktadır (TCK, 26.09.2004, RG.S. 25611).

iii - Kaçakçılık Suçları ve Cezaları

Kaçakçılık suçları belli açılardan idari ve mali nitelikli diğer tüm fiillerden müstesna olmakla birlikte suçu oluşturan fiillerin niteliği bakımından kendi içinde üç grupta değerlendirilmektedir (Oktar, 2008: 387).

I - Birinci Grup Hareketler

Kayıt ile ilgisi olmayan veya var olmayan kişiler adına hesap açanlar, resmi defterlerde ve muhasebe kayıtlarında hesap hilesi ve muhasebe temelli hileler yapanlar ve resmi defter ile ilgili kayıtların bir kısmını veya tamamını başka belge, kayıt ortamı ve defterlere kaydedenler,

İçeriği itibari ile yanıltıcı belge kullananlar veya kullanılmasına destek veren ve düzenleyenler, resmi defterleri, belgeleri ve kayıtları aslını bozmak suretiyle tahrif edenler,

Hakkında hapis cezası uygulanacak olup cezanın alt limiti on sekiz ay üst limiti ise üç yıl olacaktır. İlgili hüküm yanıltıcı belge ve gizleme olarak iki şekilde uygulanır. Varlığı çeşitli şekillerde sabit görülen resmi defter ve belgeleri inceleme esnasında yetkililere ibraz edilmemesi durumu uygulamada gizleme olarak cezai müeyyideye tabi olunacaktır. Gerçek bir olaya dayalı olan bir belgenin içerik veya miktar itibari ile yanıltıcı durumda olması ise cezai müeyyide uygulanırken yanıltıcı belgeye konu olacaktır (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703).

II - İkinci Grup Hareketler

Kaçakçılık suç ve cezalarını açıklayan VUK 359. Maddesinde defter, kayıt ve belgelere istinaden şu ifadeler kullanılmıştır. Vergi kanunları çerçevesinde defter, kayıt ve belge düzenleme, saklama ve ibraz etme zorunluluğu bulunanlar ilgili evrakları ya da evrakların sayfalarını yok ederler, yerine başka sayfa koyarlar veya ilgili belgeleri sahte olarak düzenlerler ise haklarında on sekiz ay ile üç yıl arasında hapis cezasına hükmolunabilmektedir (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703).

Aynı kanunun ilgili maddesinin devamında ise bu cezanın para cezasına çevrilmesi mümkün olacağı ve bu tutar hesaplanırken hapse hükmolunan her gün için on altı yaşından büyük olan işçilere uygulanan brüt asgari ücretin yarısı tutarında bir cezai yaptırım uygulanacağı gibi para cezasına çevrilen cezanın ertelenmesinin söz konusu olamayacağı belirtilmektedir (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703).

III - Üçüncü Grup Hareketler

Maliye Bakanlığı yetkisi olmadan basılması yasaklanan belgeleri yasa dışı yollarla bastıran veya kasten kullanmakta olan kişiler iki yıl ile beş yıl arasında hapse mahkum olunabilmektedir.

Kaçakçılık suçunun işlenmesinin akabinde vergi tahakkukunun gecikmesi veya tam beyan edilmemesi şeklinde oluşan vergi ziyaının cezası üç katına çıkarılmaktadır. İlgili suçlara ayrıca on sekiz ay ile üç yıl arasında hapis cezası da uygulanabilmektedir. Diğer cezai yaptırımlardaki cezanın ertelenmesi veya para cezasına çevrilebilmesi gibi bir durum uygulanmamaktadır (VUK, 04.01.1961, RG.S. 10703).

2.4. İÇ DENETİM

İç denetim söylemi hala bazı çevrelerce maliye denetimi öncesi bir kontrol mekanizması gibi algılanmaktaysa da aslında maliye denetimi önlemlerinin çok ötesinde işletmenin gerçek durumunu görebilmesinin en gerçekçi yoludur. Bu aşamada iç denetim konusunun anlaşılabilmesi için iç

denetimin ne olduğuna ve işlevlerine kısaca değinilerek bir iç denetim modeli üzerinden konuya bir bakış açısı getirilmeye çalışılmaktadır.

2.4.1. İç Denetimin Tanımı ve İşlevleri

Günümüzde anladığımız şekildeki iç denetim anlayışının oluşması ve iç denetimin profesyonelleşmesi 1941 yılı itibari ile Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsünün kurulması sonucu gerçekleşmiştir. Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü kuruluş yeri olan New York'ta yaptığı çalışmalar ve iç denetimin önemini yaklaşık üç yıl boyunca göstermiş ve ABD dışında da faaliyet göstermek isteyerek Toronto da yeni bir birlik kurmuş, bunun yaklaşık 4 yıl sonrasında ise Londra da üçüncü birliğini açabilmiştir (www.tide.org, 2005).

Bu şekilde Avrupa'nın çok önemli bir bölgesinde varlığını sürdürmeye başlayan birlik Avrupa Birliği bünyesinde statü elde edebilmek ve iç denetimin hak ettiği yere gelebilmesi adına çok önemli bir adım olan Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonunu 1982 yılı itibari ile faaliyete geçirmiştir (www.tide.org, (b.t.)).

İç denetimin ülkemizde statü elde edebilmesi uzun yıllar almış ancak 1995 yılı itibari ile İç Denetçiler Enstitüsünün faaliyete geçmesi sağlanabilmiştir. İç denetçiler Enstitüsünün kurulması ile iç denetim ülkemizde profesyonel bir kimlik kazanmış ve enstitü sayesinde, iç denetçiler için faaliyetlerin kapsamını belirlemeye, standartlarını tespit etmeye ilişkin çok önemli çalışmalar yapılarak sertifika programları ile iç denetçilere uzmanlık eğitimleri verilebilmiştir (www.tide.org.tr, (b.t.)).

Ülkemizde iç denetim şöyle tanımlanmaktadır; işletmelerin çalışmalarını geliştirmeye katkı sağlayan ve bunu bağımsızlık, objektiflik çerçevesinde hayata geçiren danışmanlık kapsamındaki faaliyetlerdir. İlgili faaliyetlerin temel amaçları, işletmelerin hedefleri doğrultusunda kurumsal risk yönetimi ve süreç etkinliklerinin değerlendirilmesi, yapılan değerlendirme sonuçlarına göre süreçlerin devamlı olarak geliştirilmesine yönelik olarak yapılan sistemsel çalışmalardır (www.tide.org.tr, (b.t.)).

Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu tanımında ise hiçbir sınır ve kısıt önemsenmeksizin işletmenin bütün faaliyetlerini kapsayan

alışmalardır. Buradan anlaşılacağı üzere iç denetim kapsamı bakımından operasyonlar ile ilgili süreçlerin etkinliği, karar destek mekanizmalarının sağlıklı bir biçimde işleyişı ve sosyal yapılanmanın sürekli bir biçimde kontrol altında tutulmasını amaçlamaktadır (Okur, 2010: 577).

İşlevsel açıdan bakıldığında iç denetim şöyle ifade edilebilmektedir (Akpınar, 2010: 182):

- Finansal Süreçlerin Denetimi Açısından: Varlıkların fiilen var olduklarının tespiti, hile ve manipölasyonları önleyici süreçler oluşturmak ve tespit edebilmektir
- İşletmenin Yönetmel Denetimi Açısından: İç denetim her ne kadar finans ve muhasebe incelemeleri gibi görünse de günümüzde işletmelerdeki tüm faaliyetler ve çalışmaların denetlenmesinden sorumlu görölmektedir.

2.4.2. COSO Modeli ile İç Denetim Sistemine Bakış

ABD ölkede hileli finansal raporlama vakalarındaki artış sebebiyle hileli finansal raporlamanın önlenmesinde iç kontrolün önemi tekrar fark edilmiştir. İç kontrol kavramının yeniden ele alınması ve durumun ciddiyetinin değeriendirilmesi üzerine 1970'lerin sonlarında Hileli Finansal Raporlamalar Ulusal Komisyonu kurulmuştur. Bu şekilde iç kontrol ile ilgili kavramlar tekrar düzenlenmiş ve komisyonun başarılı çalışmaları ile iç kontrol daha da ön plana çıkmıştır (Korkmaz, 2011: 29).

Özel sektör kuruluşu olan COSO 1985 yılında Hileli Finansal Raporlama Komisyonuna destek verme misyonu ile kurulmuştur. Temel amacı hileli finansal raporlamanın ana sebeplerini bulmak olan kuruluş aynı zamanda finansal raporlamanın kalitesini arttırmayı, etkili kontrol sistemleri kurmayı da hedeflemiştir.

Komite yaklaşık yedi yıl süren itinalı bir çalışma ile 1992 yılı içinde İç Kontrol-Bütünleştirilmiş Yapı (Internal Control-Integrated Framework) isimli bir rapor yayınlamıştır. İç kontrol için yapı taşlarından kabul edilen bu rapor başta ABD olmak üzere tüm Dünya da iç kontrol için temel model olarak baz alınmaktadır (Boxer, 2011: 3-4). Genel olarak “COSO Raporu” olarak bilinen

bu önemli çalışmanın gerçek adı "Integrated Framework" olsa da gerçek adı ile değil komisyonunu adı ile anılmaktadır (COSO, 2013).

Aşağıda iç kontrolün temel özellikleri COSO'nun tanımı ile şu şekilde sıralanmıştır (COSO, 1992):

- Süreçlerin kendi içinde asla sonu yoktur.
- Sadece prosedür değildir ve işletmede bulunan her düzeydeki personeli ile doğrudan ilişkili olması dolayısı ile insanlar tarafından gerçekleştirilir.
- İç kontrole kesinlik veya bir garanti gözü ile bakılmamalı ancak makul düzeyde güven vermesi beklenmelidir.
- İç kontrol bir çarkın dişlisi gibi çalışmalı birbirine bağlı ancak bağımsız amaçları elde etmeyi sağlamalıdır.

İç kontrolün faydaları da yine COSO'ya göre şu şekilde ifade edilmektedir (COSO, 1992):

- İşletmelerin temel kuruluş sebeplerinden olan karlılık ile ilgili hedeflerine ulaşması, işletmenin performansının artması ve işletmeye ait kaynakların korunmasına destek vermektedir.
- İşletmelerin finansal raporlamalarının güvenilir olması konusunda destek sağlamaktadır.
- Toplumsal alandaki en büyük faydası ise işletmelerin yasalara uygun olarak çalışmasına destek olmaktır.

En yalın ifade ile iç kontrol sistemi, işletmenin ilerlemek istediği yolda ilerlemesini, kötü sürprizlerle karşılaşabileceği yan yollardan kaçınmasını sağlayacak bir pusuladır denilebilir. Aynı zamanda kısa vadeli küçük çıkarlar için değil uzun vadeli köklü bir yapı oluşturulmasına, ileriye dönük hedeflere ulaşılmasına ve sürdürülebilir başarılı sistemlerin kurulmasına destek vermektedir (Yılancı, 2006: 30).

2.5. BAĞIMSIZ DENETİM

2.5.1. Bağımsız Denetimin Kapsamı

Bağımsız denetimin kapsamı finansal tablolar oluşturan verilerin doğruluğunu ve geçerliliğini belgelerle ispat ederek, kayıtların tek düzen hesap planına uygun olarak yapıldığını kontrol ettikten sonra finansal tabloları rapor halinde yetkililere sunabilmektir.

Mesleki özen ve tarafsızlık ilkeleri bağımsız denetimin olmazsa olmaz kurallarındandır. Şöyle ki, bağımsız denetçinin özensiz bir tutumla yaptığı kontrollerin hem evrakların gerçekliği hem de kayıtların doğruluğu konusunda eksiklikler doğuracağı anlaşılabilmektedir. Tarafsızlık konusunda sorun yaşayan bir bağımsız denetçi ise belge ve kayıtları incelerken objektifliğini koruyamayacağı için uzmanlığı ve tecrübesi ile değil duyguları yahut şahsi çıkarları ile kararlar alabilmektedir. Bu şekilde yapılacak bir bağımsız denetim hile ve manipülasyonların önünü açacağından üçüncü şahıslara büyük zararlar verebileceği gibi işletmenin ve bağımsız denetçinin geleceği açısından da ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Kaldı ki bağımsız denetçi, bağımsız denetimi mesleki özen ve tarafsızlık çerçevesinde usulüne uygun bir şekilde gerçekleştiren uzman kişiler olarak tanımlanmaktadır.

2.5.2. Bağımsız Denetimin Amacı

Muhasebede yaşanan skandallar bağımsız denetimi çok önemli bir hale getirmekte ve mecburi kılmaktadır. Tüm yasalar, cezai yaptırımlar ve ahlaki kurallarla birlikte bağımsız denetim ve uzman bağımsız denetçiler önleyici tedbirler ve önemli tespitler yapılabilmesi adına çok kritik bir konumda bulunmaktadır.

Bağımsız denetçilerin uzmanlığı, tarafsızlığı, mesleki ahlakı ve özeni çok değerli olmakla beraber insani hataların her zaman mevcut olduğu da bilinmektedir. Bağımsız denetçiler işlemlerde buldukları hataların kasıtlı olup olmadığını iyi analiz etmeli ve iyi niyetli hataları tespit ettiklerinde usulüne ve yasalara uygun bir biçimde düzeltmeleri yaparak hatanın tekrarlanmaması için gerekli uyarılarda bulunmalıdır (Porter, v.d., 2006: 11).

Bağımsız denetimin bu kadar önemli bir konumda bulunmasının ana nedenleri şöyledir (Erdoğan, 2002: 61);

- Özellikle evrak sirkülasyonunun yoğun olduğu firmalarda karışıklıkların önlemine alarak hataların minimuma indirgenebilmesinin sağlanması,
- Firmaya ait finansal bilgilerin firma çıkarları doğrultusunda değil objektif bir biçimde sağlanabilmesi,
- İşleyiş esnasında oluşabilecek tecrübesizliklerin ve hataların önlenmesini sağlayabilmesi,
- Tespit edilen hatalarda kasıt unsuru bulunup bulunmadığının kontrolünün sağlanabilmesi,
- Hilenin ve manipülasyonun tespiti ve önlenmesinin sağlanabilmesi açısından, bağımsız denetim firmalar için hayati bir öneme sahip olabilmektedir.

Denetimin uygulanması hile, manipülasyon ve hataların ortaya çıkarılması yönünden gerekli olmakla birlikte bunların dışında da işletmeye, ortaklara ve yatırımcılara çeşitli yararlar sunmaktadır.

Bu yararlar haberleşme, değerlendirme ve motivasyon olarak üç kısımda sıralanmıştır (Pekiner, 1988: 9):

- Bağımsız denetimin haberleşme ayağında, yöneticilerin çalışanlarının verimliliğini kontrol edebilmeleri, kariyer planlarını ve hedeflerini daha iyi anlayarak onların şirketteki gelecekleri hakkında daha doğru kararlar alabilmelerini sağlayan bir tür koordinasyon denilebilmektedir,
- Değerleme ayağı ise çalışanların performanslarının firma için yeterliliği ve sektördeki diğer firmalarla kıyaslandığındaki yeterliliğini yöneticilere göstermeyi amaçlamaktadır,
- Motivasyon ayağı işletmede katma değeri yükseltmesi açısından çok değerlidir. Yöneticilerin çalışanları firmanın faaliyetlerini iyice kavraması, firmanın geleceğe yönelik amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmesi yolunda teşvik edebilmeleri için yönlendiren uygulamalardır.

Bağımsız denetimin raporlama faaliyetleri doğrultusunda yönetim kadrosu, firmanın faaliyetlerindeki aksamaları çok rahat bir biçimde görebilmekte ve kendileri adına önlemler de alabilmektedirler.

Bağımsız denetim faaliyetleri firmaya ait ciddi bir karar destek mekanizması oluşturulabilmesi adına şöyle faydalar sağlamaktadır (Şahin, 2010);

- Bağımsız denetimin işletmeye karar destek anlamındaki en büyük katkısı, verilerin objektif ve uzman kişiler tarafından özenle kontrol edildiğini bildikleri için firma yönetimini ve yatırımcıları finansal tabloların gerçeğe uygunluğu konusunda rahatlatır ve geleceğe yönelik planların sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi ciddi derece de katkı sağlar,

- Firma yönetimine kara destek anlamındaki en önemli faydası ise işletme yöneticileri üzerinde manipülasyonu önleyici baskı oluşturmaktır. Tarafsız ve uzman kişilerce yapılan denetim sonucunda ortaklara işletme ile ilgili doğru bilgilere ulaşılma olanağı sunulmaktadır. Dolayısıyla bağımsız denetim işletme yöneticilerinin ortaklara sundukları raporlarda kendilerini olduklarından farklı yansıtabilmelerini engellemektedir.

- Bağımsız denetimin duruma göre yatırımcıyı koruma ya da işletmeye yatırım konusunda teşvik etmesi açısından da değerlendirilmesi gerekir. İşletmenin bağımsız bir denetimden geçtiğini bilen yatırımcılar kararlarını verdikleri sırada bilgilerin doğruluğu konusunda emin olacaklarından daha cesur kararlar verebileceklerdir.

2.5.3. Denetim Raporu

Firmanın finansal tablolarını oluşturan veriler ile ilgili olarak objektif ve detaylı olarak kayıtların yapılması ve evraklarının uygunluğunun kontrolü sonrasında finansal tablolar hakkında yapılacak değerlendirmelerin sonuçlarının rapor haline getirilerek sunulması işlemidir.

Finansal tabloların değerlendirmesini yapan bağımsız denetçiler kişisel görüşlerini açıklamaktan kaçınarak tabloların finansal raporlama standartlarına uygun olup olmadığını kontrol ederek ve raporunu bu doğrultuda oluşturabilmektedir. Bağımsız denetimdeki asıl amaç firmanın finansal

tablolarının gerçek veriler ve finansal raporlama standartları ile uyumlu olup olmadığının saptanması ve bunun muhataplarına uygun şekilde aktarılabilmesidir.

Bağımsız denetim raporlarının türleri Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenmiş olup şu şekildedir (www.spk.gov.tr, (b.t.));

- Olumlu Görüş İçeren Rapor: Yapılan denetim ile firmaya ait finansal tabloların gerçek verilerle hazırlandığı ve finansal raporlama standartları açısından da uygunluğu bağımsız denetçi tarafından tespit edilebilmiş ise düzenleyeceği rapor olumlu görüş içeren rapor olabilecektir.

- Olumsuz Görüş İçeren Rapor: Yapılan denetim sonucunda bağımsız denetçinin finansal tablolardaki verilerin gerçeğe uygun olmadığı ve/veya finansal tabloların finansal raporlama standartları açısından uygunsuzluğunu tespit ettiği durumlarda düzenleyeceği rapor olumsuz görüş içeren rapor olabilecektir. Ayrıca finansal tablolardaki uygulamalar konusunda yöneticiler ile bağımsız denetçinin ciddi görüş ayrılıkları bulunması da olumsuz görüş içeren rapor düzenlenmesini gerektirebilmektedir.

- Görüş Bildirmekten Kaçınılan Rapor: Bağımsız denetçi denetimini yaptığı işletme ile ilgili faaliyet ve bilgilere ilişkin tatmin edici kanıtlar bulamadığında görüş bildirmekten kaçınır. Bu durum işletme tarafında birtakım sıkıntılar olduğu anlamına gelmekle birlikte bağımsız denetçi raporuna finansal tablolarda hangi düzeltmelerin yapılması gerektiğini açıkça belirtmektedir.

- Şartlı Görüş İçeren Rapor: Firmanın finansal tablolarını oluşturan verilerin gerçeğe uygun olduğu konusunda yeterli kanıt toplayan bağımsız denetçinin finansal tabloları değerlendirdiği sırada bazı olumsuzlar fark etmesi ile ilgili olarak kararsızlık yaşadığı hallerde kullanılabilir. Ancak burada bağımsız denetçinin görüş bildirmekten kaçınacak kadar olumsuz bir durumun görmemesi halinde şartlı görüş içeren rapor düzenlemesi uygun olabilecektir. Bağımsız denetçilerin bu uygulamaya başvurması finansal tabloların gerçek verilerle oluşturulduğu ve genel anlamda finansal raporlama standartlarına uygun olduğu ancak bağımsız denetçinin belirttiği şartların yerine getirilmesi gerektiğini ifade edebilmektedir.

-

3. BÖLÜM

HİLE VE MANİPÜLASYONLARIN ŞİRKET MALİ PERFORMANS VE SÜREÇLERİNE ETKİSİ

Hile ve manipülasyonların en yoğun şekilde kullanılma amacı şirket yönetiminin şirketin durumunu üçüncü şahıslara nasıl göstermek istiyorsa o şekilde görünmesini sağlamaktır. Bunun yolu da üçüncü şahısların işletmeyi değerlendirebileceği en anlamlı yer olan finansal tabloları manipüle etmekten geçmektedir. Burada yapılacak hile ve manipülasyonların öngörülen çok fazla şekli olmasına rağmen yeterli incelemeyi yapmadan kesin bir şey söylemek imkansızdır.

Hile ve manipülasyon yapmak çok ciddi bir tecrübe gerektirmektedir çünkü tablolarda yapılabilecek bir tutarsızlık ya da hata finansal tabloları inceleyen hiçbir denetçinin gözünden kaçmayacaktır. Kaldı ki şirketin durumunu olduğundan iyi ya da kötü göstermek için hile ve manipülasyon yapmak genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini çok iyi bilmeyi de gerektirir çünkü şirketinin durumunu iyi gösterecek bir manipülasyon genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile çelişiyorsa şirketin finansal tabloları denetçinin gözünde anlamını yitirir ve şirketin ciddiyetinin sorgulanmasına ve detaylı incelemeye sebep olur. Bu bakımdan genel olarak hile ve manipülasyonların şirket bünyesinde kıdemli, alanında profesyonel, muhasebe ve finans konularında uzman kişiler tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Her şirketin kesinlikle hile ve manipülasyona başvurduğunu ya da her halükarda yakalanacağını söylemek gerçekçi bir yaklaşım olmamakla birlikte temel finansal tablolarda yapılacak belli başlı işlemler yine de bilinmeli ve dikkatli olunmalıdır.

3.1. Hile ve Manipülasyonlara Muhasebe Kayıtları Üzerinden Bakış

Hile ve manipülasyonlar personel hırsızlıkları harici işlemler göz önüne alındığında finansal tabloları etkilemek amaçlıdır. Bu amaca hizmet eden birçok yöntem bulunmakla birlikte sadece finansal tablolarda yapılan

oyunamalar yapmak gibi basit şekillerde manipölasyonlar küçük meblağlar için geçerli olabilirse de büyük işlemler için tespiti zor işlemler ile yıl boyunca devam eden muhasebe kayıtlarında hesap manipölasyonları yapılmaktadır. Bu şekilde yapılan hile ve manipölasyonlar hem denetçinin tespitini zorlaştırmak hem de işlemler üzerinde hata algısı yaratmak amacı ile uygulanmaktadır. Aşağıda ilgili hile ve manipölasyon yöntemlerinin en sık kullanılanlarına değinilmiş olup bunların dışında birçok yöntemin daha çok sık olmasa da hali hazırda kullanılabildiği bilinmelidir.

I - Satış Gelirlerinin Dönem Atlaması

Muhasebenin temel ilkelerinden olan dönemsellik ilkesi gereği işletmenin gelir ve gider kalemleri bulunduğu dönem içinde değerlendirilir. Örneğin; 2016 yılı içinde yapılan bir satışı 2016 yılı karının yüksek çıkacağı varsayılarak vergiden kaçınmak için 2018 yılında yapılmış gibi göstermek vergi ziyayı oluşturacaktır. Tabi bu işlem yapılırken karşımızda ilişkili bir firma bulunması sebebiyle faturanın komple yok sayılması olası değildir. Bunun yerine aşağıdaki kayıtlarla durum manipüle edilebileceği gibi inceleme esnasında yakalanma ihtimali çok yüksektir.

Manipüle Kayıt

----- 05.12.2016 -----

101 – Alınan Çekler

480 – Gelecek Yıllara Ait Gelirler

----- 31.12.2016 -----

480 – Gelecek Yıllara Ait Gelirler

380 – Gelecek Aylara Ait Gelirler

----- 10.01.2017 -----

380 – Gelecek Aylara Ait Gelirler

600 – Yurtiçi Satışlar

----- / -----

Gerçek Kayıt

----- 05.12.2016 -----

101 – Alınan Çekler

600 – Yurtiçi Satışlar

----- / -----

II – Grup Şirketlerin Kendi Aralarındaki Gerçek Dışı Fatura İşlemleri

Grup şirketlerin kendi aralarında para, fatura, çek, senet gibi alışverişleri bulunmaktadır. Bunlar gerçek işlemlere bağlı olabileceği gibi tamamen gerçek dışı işlemlerle gelirleri arttırmak veya azaltmak, ödemeleri gerçekleştirmek için kaynak yaratmak amaçlı da olabilmektedir. Naylon fatura işlemlerinin genel olarak dört sebebi bulunmaktadır bunlar, KDV ödemekten kaçınmak, gelirleri yüksek göstermek, giderleri yüksek göstermek şeklindedir.

KDV ödemekten kaçınmak, KDV ödemesi çıkan şirketin KDV alacağı bulunan grup firmaya bağlı bir diğer şirkete gerçekliği olmayan fatura ya da faturalar düzenleyerek KDV borcunu yok etmek ya da azaltmak şeklindedir. Bu işlemin hem stokları bozmaması hem de inceleme sırasında açılanabilir olması için bir sonraki ay faturanın iadesi yapılmaktadır.

Gelirleri ya da giderleri yükseltmek için yine gerçek olmayan faturalar ile grup içi firmaların birbirlerine gelir ya da gider aktarmaları sağlanır.

Manipüle Kayıt

----- 10.04.2017 -----

120 – Alıcılar

120.01 - Grup içi X firması

600 – Yurtiçi Satışlar

----- 05.05.2017 -----

610 – Satıştan İadeler

120 - Alıcılar

120.01 - Grup içi X firması

----- / -----

III – Amortisman Kayıtlarının Manipüle Edilmesi

Amortisman kayıtları şirketlerin hile ve manipülasyon için en çok kullandığı işlemlerin başında gelmektedir. Düşük tutarlı amortisman tabi kıymetlerin alış sırasında gider gösterilmesi en sık rastlanan muhasebe manipülasyonlarının başında gelmektedir. Amortisman tabi kıymetlerin sayısı arttıkça amortismanın dönemsellik ilkesine bağlı kalınarak kayıt altına alınıp alınmadığının kontrolü aynı oranda zorlaşmaktadır. Bu durum şirketlerinin giderlerini istedikleri şekilde manipüle etmesine olanak sağladığı gibi art niyetli şirketlerin şirkete ait olmayan taşınmazları şirket bünyesinde kayıt altına almalarına ve yıllara sair şekilde giderler yaratmalarına olanak sağlamaktadır.

Manipüle Kayıt

Amortisman tabi kıymetleri için normal amortisman yöntemini kullanmakta olan şirket 20.11.2017 tarihinde faydalı ömrü 5 yıl olan 100.000,00-TL tutarındaki taşınmazı bünyesine almıştır.

----- 20.11.2017 -----

255 – Demirbaşlar

100.000,00-TL

320 – Satıcılar

100.000,00-TL

----- / -----

Şirket üst yönetimi yaptığı değerlendirme sonucunda gelirlerin yüksek olduğunu ve manipülatif işlemlerle verginin düşük gösterilmesini talep etmiştir.

----- 31.12.2017 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 60.000,00-TL

257 – Birikmiş Amortismanlar 60.000,00-TL

----- / -----

Gerçek Kayıt

Şirket taşınmazın bünyesine dahil edilmesi sırasında herhangi hileli bir kayıt yapmamıştır. Ancak amortismanına tabi kıymetini gider olarak tahakkuk ettirirken tutarı 100.000,00-TL ve faydalı ömrü 5 yıl olan taşınmaz için her dönem 20.000,00-TL gider göstermeliydi. Bunun yerine verginin düşük çıkması için işlemi manipüle ederek üç döneme ait tutarı tek seferde gider göstermiştir. Manipüle edilen kaydın yerine olması gereken kayıt ise aşağıdaki gibidir.

----- 05.12.2016 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 20.000,00-TL

257 – Birikmiş Amortismanlar 20.000,00-TL

----- / -----

IV – Şüpheli Alacaklar Hesabının Manipüle Edilmesi

Şüpheli Alacaklar hesabı yine giderleri yüksek göstermek ve vergiden kaçınmak için kullanılan hesaplardandır. Buradaki hile ve manipülasyon işlemi yasal şartlar oluşmadan alacakları şüpheli hale getirmek suretiyle fazla gider göstererek gelirlerin olduğundan düşük görünmesini sağlamaktır.

Manipüle Kayıt

Şirket vadesi dolmasına rağmen tahsil edemediği alacağına istinaden herhangi bir yasal yaptırımda bulunmamıştır. Buna rağmen gelirlerine bağlı olarak yüksek bir vergi ödeyeceğini görmüş tahsil edemediği bu alacağını vergiden düşürmek için alacağı şüpheli hale getirmeye karar verilmiştir.

----- 05.10.2017 -----

128 – Şüpheli Alacaklar

120 – Alıcılar

120.01 – X Firması

----- 31.12.2017 -----

654 – Karşılık Giderleri

129 – Şüpheli Alacaklar Karşılığı

----- / -----

V – Kambiyo Hesaplarının Manipüle Edilmesi

Kambiyo hesapları, banka, kasa, cari, çek, senet, kredi gibi tüm dövizli işlemlerin kur farklarının hesaplamalar sonucu elde edilen sonuca göre gelir ya da gider olarak kaydedildiği hesaplardır. Bu açıdan bakıldığında gelirlerin ve giderlerin manipüle edilmesinde kullanılabilir. Tespitinin zor olması ve her zaman evraka bağlı olmaması açısından hile ve manipülasyon için çokça kullanılmaktadır. Gelirlerin düşmesinin istenmediği ya da tam tersi durumlarda kur farklarının yüksek çıkması halinde şirketin kur farklarını tamamen yok saydığı da bilinmektedir.

Kanunlarda değerlendirme kurları açıkça belirtilmesine rağmen inceleme sırasında yapılan manipülasyonu örtbas etmek için evraka dayalı olamayan işlemlerde yanlış kur ile değerlendirme yapılması, kambiyo karı ile zararının karıştırılması gibi sebepler öne sürülerek hata kılıfı kullanılmaya çalışılsa da tekrar eden durumlar ve kişinin tecrübesi burada denetçinin hata ve hile arasındaki tercihini etkileyecektir.

Şirketler kambiyo kar ya da zararını ilgili dönemde kullanmak istememelerine rağmen sonraki dönemler için bu imkanı kaybetmek istemeyebilirler. Tabi muhasebenin dönemsellik ilkesi gereğince ilgili döneme ait kambiyo karının ya da zararının saklanması söz konusu değildir. Bu kısımda şirketler hile ve manipülasyona başvurabilirler. Burada yapılacak manipülasyon kambiyo karı çıkması durumunda 380 ya da 480 hesabın kullanılması kambiyo zararı çıkması halinde ise 180 ya da 280 hesabın kullanılmasıdır. Şirket kambiyo karını ya da zararını bu hesaplarda toplayarak

gelecek aylarda ya da yıllarda kar/zararını istediği şekilde manipüle edebilmektedir.

i - Manipüle Kayıt

31.12.2017 tarihinde şirketin banka hesaplarında 100.000,00-USD bulunduğu ve sene içindeki işlemlerin TL karşılığının 450.000,00-TL olduğu tespit edilmiştir. Merkez Bankası döviz alış kurunun 31.12.2017 tarihinde 1-USD=3,90-TL olarak görülmüştür. Ancak şirket üst yönetimi kur farkı zararının şirketin kredi fizibilitesini olumsuz etkileyeceğini düşünerek kaydın manipüle edilmesini ve zararın olduğundan daha düşük gösterilmesini talep etmiştir.

----- 31.12.2017 -----		
656 – Kambiyo Zararları	10.000,00-TL	
	102 – Bankalar	10.000,00-TL
-----	/	-----

Gerçek Kayıt

Şirketin bu şartlarda 100.000,00-USD ‘yi 1-USD=3,90-TL olarak değerlemesi ve bankadaki dolar hesabının TL karşılığını 390.000,00-TL olarak beyan etmesi gerekmektedir. Bu durumda şirketin yapması gereken doğru kayıt aşağıdaki gibi olmalıydı.

----- 31.12.2017 -----		
656 – Kambiyo Zararları	60.000,00-TL	
	102 – Bankalar	60.000,00-TL
-----	/	-----

ii - Manipüle Kayıt

30.06.2017 tarihinde şirketin kur farkları hesaplandığında 150.000,00-TL tutarında kambiyo karı tespit edilmiştir. Ancak şirket üst yönetimi yaşanan likidite sıkıntısından dolayı vergiyi arttırmak istemediklerini

ancak gelecek sene böyle bir karı finansal tabloları manipüle edebilmek için kullanabileceklerini ve kayıtların buna göre işleme alınmasını talep etmiştir.

----- 30.06.2017 -----

102 – Bankalar 150.000,00-TL

480 - Gelecek Yıllara Ait Gelirler 150.000,00-TL

----- / -----

Gerçek Kayıt

Dönemsellik ilkesine gereği şirketin kur farlarını hesapladığı sırada tespit etmiş olduğu 150.000,00-TL tutarındaki kambiyo karını aşağıdaki kayıt ile muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

----- 30.06.2017 -----

102 – Bankalar 150.000,00-TL

646 – Kambiyo Karları 150.000,00-TL

----- / -----

VI – Kısa Vadeli Borçların Uzun Vadeli Gösterilmesi

Şirketlerin kreditorler tarafından bilançoları incelendiğinde ilk bakılacak olan şirketin borç ödeme gücüdür. Buradan hareketle şirketler için borçlarının ne kadarının kısa vadeli ne kadarının uzun vadeli olduğu kredi fizibilitesi açısından önem arz etmektedir. Şirketler için bu aşamada ideal olan varlıklarının kaynakları karşısındaki gücü kadar ödeme kabiliyetinin güçlenmesi açısından borçlarının uzun vadeye yayılmış olmasıdır. Ancak pek tabi ki bu her zaman söylendiği kadar kolay olmayacaktır. Şirketin mali yapısı, kreditorler tarafından ödeme gücünün değerlendirilmesi, yüksek faiz giderlerinden kaçınmak gibi birçok sebeple şirketler kısa vadeli borçlanmak durumunda kalabilmektedir. Yine de ideal bilançoda borçlanmanın uzun vadeli olması talebi şirket üst yönetimlerinin kaynaklarını manipüle ederek gerçek borç durumlarını gizlemelerine sebep olabilir.

Burada en çok başvuru yöntemleri; tek kayıt ile KVKYK olarak görünmesi gereken kalemlerin oranlı bir biçimde bir kısmının UVKYK olarak gösterilmesi, kredinin ilk kaydı sırasında bilanço döneminden sonrasına ait taksitlerin aynı sene içinde ödenecek olsa bile uzun vadeli gösterilmesi ve yine bilanço döneminde uzun vadeli kısa vadeliye dönmesi gereken borç tutarının manipüle edilerek tamamının değil belli bir kısmının bilançoda kısa vadeli gösterilmesidir.

Tabi bu işlemler anlatıldığında çok basit görünse de tecrübe ve ciddi bir takip gerektirmektedir. Gerektiği gibi takip edilmediğinde şirket içi raporlamalar ve taksit ödemlerinde ciddi aksamlar ve yanlış değerlendirmeler yaşatabilecektir.

Manipüle Kayıt

Şirketin üst yönetimi yaptığı değerlendirme sonucunda şirketin nakit ihtiyacının kritik seviyelere ulaştığını ve bilançosunun gerçek hali ile istenilen miktar ve vadede krediye uygun olmadığını saptamıştır. Bu duruma bağlı olarak ilgili kişiler çağırılmış ve bu kişilere hazırlanacak bilançonun kreditorler tarafından bakıldığında uygun hale getirilmesi talimatı verilmiştir. Bilançosunun hazırlanması aşamasında ilgili çalışanlar KVKYK'ın çok yüksek olduğunu ve bu durumun banka kredilerinden kaynaklandığını tespit etmişlerdir. Sene sonu işlemleri yapılırken UVKYK'ın içinde banka kredilerinin kısa vadeli olarak bilançoda görünmesi gereken kısımlarının eksik bir şekilde beyan edilmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre kısa vadeli borçlara alınması gereken 4.000.000,00-TL'lik kredinin yarısının uzun vadeli olarak görünmesi konusunda mutabık kalınmıştır.

----- 31.12.2017 -----

400 – Banka Kredileri 2.000.000,00-TL

300 – Banka Kredileri 2.000.000,00-TL

----- / -----

Gerçek Kayıt

Şirket üst yönetiminin talimatı ile yapılan bu kayıt manipülasyonunun amacı borçların kısa vadeli kısımlarının uzun vadeli olarak gösterilmesi ve buna bağlı olarak şirketin kısa vadeli ödeme gücünün olduğundan çok daha yüksek gösterilmesidir. Bu durum bilançoyu inceleyen kreditorlerin vereceği kredi tutarlarının önemli ölçüde artmasına sebep olacaktır. Şirket durumu bu şekilde manipüle etmesiydi oluşacak gerçek kayıt aşağıdaki gibi olmalıydı.

----- 31.12.2017 -----

400 – Banka Kredileri 4.000.000,00-TL

300 – Banka Kredileri 4.000.000,00-TL

----- / -----

3.2. Hile ve Manipülasyonlara Temel Finansal Tablolar Üzerinden Bakış

Aşağıda özellikle bilanço ve gelir tablosuna değinilmesinin sebebi ülkemizde üçüncü kişilerin en çok önem verdiği finansal tablolar olmasından kaynaklanmaktadır.

3.2.1. Bilanço Üzerinde Yaratabileceği Tahribat

Bilanço en bilinen tanımı ile firmaların hangi kaynaklar vasıtası ile hangi varlıklara sahip olduğunu belirli bir tarih itibarı ile gösterebilen finansal tablolardır denilebilmektedir. Bu açıdan bilançolar firmaların bir fotoğrafıdır denilebilmektedir (Horngren v.d., 1989: 75). Buradan da anlaşılacağı üzere bilanço iki taraftan oluşmaktadır ve bilançoda temel olarak bilinmesi gereken kural iki tarafın yani varlıkların ve kaynakların eşit olması gerektiğidir.

Bilanço da varlıklar, bir yıl içinde paraya çevrilebileceği varsayılan değerleri ifade edebilmek için dönen varlıklar, bir yıldan uzun sürede paraya çevrilebilecek değerleri ifade edebilmek için duran varlıklar olarak iki grupta izlenebilmektedir. Kaynaklar tarafında ise, bir yıldan kısa sürede geri ödemesinin yapılması gereken kaynakları ifade edebilmek için Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar, bir yıldan uzun vadede geri ödemesinin yapılması gereken kaynakları ifade edebilmek için Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar ve işletmenin

kendisine ait olan kaynaklarını ifade edebilmek için Öz kaynaklar olarak üç grupta detaylandırılır. Burada temel kural kendi içlerinde varlıkların en kolay şekilde nakde çevrilebilme gücüne göre yukarıdan aşağıya doğru, kaynakların ödeme vadelerine göre kısa vadeli kaynaklardan uzun vadeli kaynaklara göre yukarıdan aşağıya şeklinde sıralanmaları ve şirketin kendisine ait olan öz kaynakların kaynaklar grubunun en alt kısmında yer alabilmesidir.

Bilançoda dengenin korunması ise en önemli noktadır. Bilançonun aktif ve pasif yönünden toplamalarının eşit olması zorunludur ancak bu tek başına bilançonun dengeli olduğunu göstermez. Hile ve manipülasyona başvuran işletmelerin genellikle yaptıkları hataların başında bilançonun dengesini bozmaları gelmektedir. Örnek olarak, işletme kaynaklarının önemli ölçüde duran varlıklara aktarılması, bilançonun dönen varlık dengesini bozacak, buna bağlı olarak da net ve brüt işletme sermayesi bozulacak, bu durum gözden kaçırılır ve gerekli müdahalelerde bulunulmazsa ve net işletme sermayesi negatif hale gelirse işletme açısından geri dönüşü olmayan sonuçlar doğacaktır. Bilançonun alt toplamaları açısından bakıldığında dengeli bir görünüm oluşacak ancak, işletme aktiflerinin arasındaki denge gözetilmediğinden aslında bilançonun dengesi bozulmuş olabilecektir.

Bilançonun diğer tarafından bakıldığında kaynakların grubunun dengesi de varlıklar grubu kadar önemlidir. Yabancı kaynak kullanılmadan finansmanın öz kaynaklar üzerinden sağlanmaya çalışılması kaynakların dengesini bozacak ve borçlanmanın kaldıraç etkisinin ortadan kalkması söz konusu olacaktır. Bunun için yabancı kaynak kullanımı bir çözümdür ancak burada da bir denge gözetilmelidir. İşletmenin finansmanını yabancı kaynaklarla sağlamaya çalışması ise özellikle kısa vadeli yabancı kaynak kullanımında net işletme sermayesini olumsuz yönde etkileyecektir. İşletme böyle bir durumla karşı karşıya kaldığında ise hem faiz yüküne katlanma hem de borçlarını ödeme zorluğu çektiği bir durumla karşı karşıya kalabilecektir.

İşletme açısından öz kaynaklarla ilgili asıl tehlike ise, öz kaynakların yıllar boyunca süregelen hile ve manipülasyonlardan dolayı teknik iflası ifade edebilecek bir görünüme kavuşabilmesidir. İşletmede yapılacak bağımsız bir denetimde öz kaynaklar grubunu oluşturan hesapların detaylı bir biçimde

yıllara sair olarak incelenmesi işletmede hileli işlemlerin gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda çok önemli bilgiler verecektir.

İşletmede gerçekleşen hileli ya da değil her işlem aslında işletmedeki varlık ve kaynak gruplarıyla doğrudan ilgilidir. Örnek olarak, şirket üst yönetimi aşırı vergi yükü sebebiyle hileli yollara başvurarak vergi ödememek için satışları faturasız ya da olması gereken tutardan düşük bedelli faturalarla ticaret yapabilirler. Burada ilk olarak stok kaleminde ciddi sorunlar oluşacaktır. Ancak hileli işlemi kapsamlı yapan şirketler stok girişlerini de bu duruma uygun hale getirmek için faturasız mal alışı ya da düşük faturalı alımlar yapabilirler. Bu işlemler sonucunda işletme ya vergi ödemekten kaçınmış olacak ya da ödemesi gereken verginin çok küçük bir kısmını ödeyecektir. Belki birkaç yıl boyunca şirket üst yönetimi istediği sonucu elde etmiş olacaktır. Ancak ilerleyen yıllar boyunca giderlerin kontrolü belli bir ölçüde kontrol altında tutulabileceği için kontrol edilemeyen sabit giderler işletmenin finansal tablolarında dengeyi bozacak ve sürekli zarar eden batacak bir firma algısı oluşturacaktır. Bu durumda şirketin tedarikçiler, yatırımcılar ve kreditorler gözünde sorunlu bir firma olduğu algısı oluşturacak firma bütün itibarını kaybetme noktasına gelecektir (Küçük, 2008).

Bilanço üzerinde yapılabilecek tahribatta uygulamada en çok görülen hile ve manipülasyonlar kısa vadeli borçları uzun vadeli olarak hesaplarda göstermek ve varlık kalemlerindeki tutarları olabildiğince aşağıdan yukarıya taşımak şeklindedir.

Şirketlerde bilanço manipülasyonları arasında sık kullanılan yöntemlerden birisi de karın dağıtılmak istenmediği durumlarda karın aktarımı yöntemi olarak bilinen grup şirketler arasında kar aktarmaları görülebilmektedir. Karın direkt olarak aktarılması gibi bir durum söz konusu olamayacağından karın aktarımı sağlamak için emsal fiyatların üzerinde mal veya şirket taşınmazlarının alınması yöntemi kullanılabilir.

Şirket bilançolarında sıklıkla görülebilen manipülasyon işlemlerinden birisi de amortismanların yüksek veya düşük gösterilmesi sureti ile karlılığın istenilen düzeye getirilebilmesidir. Bu durumun kapsamlı incelemeler dışında tespiti oldukça zordur. Uygulama esnasında olmayan taşınmazlar var gibi

gösterilerek amortisman ayırma yoluyla giderleri yükseltme, var olan taşınmazlara olması gereken tutarlardan fazla amortisman ayırarak giderleri yükseltmek ve ayrılması gereken amortismanları ayırmamak suretiyle karı yükseltmek şeklinde görülebilmektedir.

Şüpheli alacak kalemleri de manipülasyona uğraması muhtemel kalemlerden olabilmektedir. Özellikle karlılığı dengelemek için kullanılabilen şüpheli alacak kalemi olduğundan daha düşük gösterilerek karlılığın dengelenmesi için kullanılabilmekte olup yüksek karşılık giderleri göstererek karı düşürmek evraklarla tutarsızlık yaratacağı ve hazinenin zararına bir tutum olacağı için kullanılması çok riskli bir manipülasyon yöntemi olabilecektir.

3.2.2. Gelir Tablosu Üzerinde Yaratabileceği Tahrifat

Gelir tablosu; şirketin bir dönem aralığındaki gelir ifade eden tüm faaliyetlerinden yine aynı dönem aralığında gider ifade eden tüm faaliyetlerinin çıkarılması yoluyla ilgili dönem şirketin net veya zararını tüm taraflara gösteren bir tablo olarak ifade edilebilir (Altuğ, 2006: 64).

Gelir tablosu manipüle edilmediği sürece işletmenin bir faaliyet dönemi içindeki kar/zarar durumunu, hangi maliyet kalemlerinin yanlış yönetildiğini, kambiyo kar/zararlarının işletmenin karına etkisini, diğer gelirlerin toplam gelirlere oranını bize gerçekçi bir biçimde gösterebilecek bir rapor olacaktır.

Örneğin, işletmenin cirosu 3 milyon lira ve brüt satış karı 1 milyon lira iken malın maliyeti açısından bakıldığında karlılığın yüzde 30'un üzerinde olduğu görülecektir. Bu işletmenin malın maliyetini çok iyi yönettiğini göstermektedir. Ancak yönetim gideri, pazarlama gideri ve finansman gideri de toplamda 1 milyon lira ise durum net kar kısmında hiç de istenildiği gibi olmayacaktır. Tabi burada birçok değişken söz konusudur yine de yüzde 30 karlılıkla satış yapan bir işletmenin kar edememesi bir şeylerin yanlış olduğunu gösterir. Öncelikle gider kalemleri değerlendirilir eğer işletme açısından giderlerin durumu normal görünüyorsa burada yapılması gereken ilk iş satış-pazarlama sorumlusuna cironun işletmenin beklentilerine göre düşük olduğunun anlatılması ve cironun arttırılmasının talep edilmesidir. Ancak giderlerin durumu değerlendirildiğinde giderlerin yüksek olduğu fark edilerek

önlemler ciro üzerinden değil giderler üzerinden de alınabilir. Tabi burada ilgili dönemin işletmenin geleceğe yönelik yatırımlar yaptığı bir dönem olup olmadığına da dikkat edilmesi gerekmektedir. Giderlerin yüksek olmasının sebebi yatırımlara bağlı ise durum genel geçer kabul edilerek yatırıma bağlı tutar hesaplanarak gelecek senelerde aynı şartlarda yaklaşık bu tutar kadar kar öngörülebilir.

Gelir tablosundaki bilgiler öncelikle şirket iç gruplarından, şirket ortaklarını ve üst düzey yöneticileri sonrasında ise şirket dışı gruplardan alıcıları ve satıcıları, devleti ve yatırımcıları yakından ilgilendirecektir. Bu anlamda gelir tablosunda yapılacak hile ve manipölasyonlar birçok grubu hem karar destek hem yatırım hem de sonuçlarının mali boyutları anlamında büyük zararlara uğratabilecektir. Bu sebepten gelir tabloları için aşağıdaki kuralların her daim uygulanması gerekmektedir.

- Gerçekleşmiş olan satışların, karların veya gelirlerin gerçekleştiği tutarların değerinden fazla ya da düşük gösterilmesi. Henüz gerçekleşmeyen satışların, karların ve gelirlerin sanki gerçekleşmiş gibi gösterilmesi hile ve manipölasyon grubuna girmektedir bu gibi sebeplerden benzer durumlardan uzak durmak gerekmektedir.

- Amortisman payları ayrılırken her varlık kalemi için belirlenen yıpranma süreleri dikkate alınmalıdır.

- Olağandışı karlar ve zararlar oluştuğunda bu işlemler dönemsellik ilkesi gereği ilgili dönemde tahakkuk ettirilmeli ve olağan faaliyet karları ya da zararlarıyla karıştırılmamalı ve olağandışı kar/zarar olarak farklı bir bölümde gösterilmelidir.

- Maliyetlerin öncelikle doğru tahakkuk ettirilmesi sonrasında da ilgili gider gruplarına gerektiği şekilde dağıtılması gerekmektedir. Burada yine dikkat edilmesi gereken önemli bir noktada tek bir grubu ilgilendirenlerin direkt, birden fazla gruba bağlı ise kullanım ve zaman faktörünün dikkate alınarak tahakkuk ve dağıtım işlemlerin buna uygun olarak yapılmasıdır.

- Karşılıklar ayrılırken hile ve manipölasyona yol açacak şekilde karı istenilen şekilde ayarlamak ya da dönem karını gelecek dönemlere aktarmak gibi işlemlerden uzak durulmalıdır.

- Satışlar ve gelirler değerlendirilirken bu satışların ve gelirlerin elde edilmesi için katlanılan maliyet ve giderlerle birlikte değerlendirilmelidir.
- Kambiyo kar ve zararlarının tespitinde merkez bankasının yayınladığı ilgili kurlar kullanılmalıdır. Burada kar veya zararı manipüle etmek için keyfi kur kullanmak ya da değerlendirme yapılması gereken işlemleri görmezden gelmek kesinlikle uzak durulması gereken işlemlerdir.

Gelir tablosunun hazırlanması sırasında en çok karışıklık yaratan bir diğer sebepte harcama ile masraf, maliyet ile gider kavramlarının birbirine karıştırılmasıdır. Bu kavramlar her ne kadar iç içe görünse de kısaca tanımlandıklarında farkları anlaşılmaktadır. Harcama; bir varlık edinmek, oluşabilecek bir zararı önlemek veya bir hizmet saptamak amacı ile yapılan ödemeler ve borçlanmalardır (Erdoğan, 1999: 37). Masraf; bir işletmenin faaliyet konusuna dahil olan ya da olmayan tükettiği mal ve hizmetlerin parasal karşılığıdır (Durmuş ve Arat, 1994: 76). Tanımlarından açıkçası anlaşılabilceği üzere harcama ve masraf arasındaki en önemli fark işletmenin faaliyet amaçlarına hizmet edip etmemesidir denilebilir. Gider; işletmenin gelir elde etmek amacıyla faaliyetlerini devam ettirebilmek için yaptığı, kullanılmış veya tüketilmiş harcamalardır. Maliyet; İşletmenin bir amaca ulaşmak için katlandığı bir değer oluşturan ve parasal olarak ifade edilen fedakarlıklardır (Altuğ, 1999: 15). Maliyet ve gider arasında fark ise maliyetin sonucunda işletmeye uzun vadeli değer oluşturmaya, giderin ise kullanılıp tüketilen mal ve hizmetleri ifade etmesidir denilebilir.

Gelir tablosu bu şekilde hile ve manipölasyonlardan uzak durularak oluşturulduğunda ilgili taraflara işletmenin geçmişi ve geleceği ile ilgili olarak işletme açısından hayati bilgiler sunacaktır.

3.3. Hile ve Manipölasyonlara Analiz Yöntemleri Üzerinden Bakış

Hile ve manipölasyon gibi yan yolları tercih eden işletmeler her şeyi dikkat etmek ve hilelerinin açığa çıkmaması için yaptıkları işlemlerde azami dikkatli olmak zorundadırlar. Ancak ne kadar dikkatli olunursa olunsun günümüzde ortaya çıkmayacak bir hile ve manipölasyon yoktur. İşletmeler yaptıkları hile ve manipölasyonları finansal tabloları hazırlarken örtbas edebilmek için yüksek bir efor sarf edeceklerdir yine de bunu başarabilseler

bile oran analizlerinin de tutarlı olması için çok ciddi bir çalışma yapılması gerekecek bu da işletmeyi hataya zorlayacaktır.

Oran analizleri işletmenin genel durumunun geçmişteki doğru ve yanlışlarının yanında geleceğe dair planlarının da değerlendirilebilmesi için çok büyük önem arz etmektedir. Yıl içinde çok sayıda hileli işleme başvuran işletmeler gerçek değerlerden giderek uzaklaşacak ve gerçek değerlere ulaşmaları da aynı oranda zorlaşacaktır. Bu da işletme açısından oran analizlerini gereksiz ve yanıltıcı bir hale getirebilecektir.

3.3.1. Oran Analizleri Üzerinden Bakış

3.3.1.1. Likidite Oranları

Likidite oranları adından anlaşılacağı üzere firmanın nakit ve kısa vadede nakde dönüşebilecek varlıklarının çeşitli oranlamalarla firmanın kısa vadeli ödeme gücünü gösterebilmek ve nakit durumunun ne olduğunu göstermek amacı ile kullanılabilmektedir.

Yatırımcıların ilgilendikleri işletmelerde ödemelerin zamanında yapılmasına dikkat ettikleri bilindiğinden likidite oranlarını makul oranlarda tutarak net işletme sermayesinin güçlü olduğunu göstermek işletmenin cazibesini arttıran bir sebeptir (Akgüç, 2011: 436)

Özellikle bilançonun güzel görünebilmesi için yapılan hile ve manipülasyonlarda sıklıkla KVKYK'ların, UVVK gibi gösterildiği, gelir tablosunda brüt karı manipüle etmek için stoklarla oynandığı ve kasanın gayri resmi işlemler için bir geçiş alanı olduğu bilinmektedir. Bu bilgiler ışığında likidite oranlarının bunları yapan işletmeler açısından yanlış yönlendirmelere yol açacağı bilinmelidir.

a) Cari Oran

Dönen varlıklar ile KVKYK'ların oranlanması ile firmanın bir yıl içinde paraya çevrilebilecek varlıklarının bir yıl içindeki borçlarını ne oranda karşılayacağını görölmesini sağlayabilmektedir.

$$\text{Cari Oran} = \text{Dönen Varlıklar} / \text{KVKYK}$$

Ülkemizde enflasyona bağılı olarak dönen varlıklarda oluşan değer kayıpları ve fiyatlardaki artışlar göz önünde bulundurulduğunda dönen varlıkların yarısı tutarındaki kısa vadeli borçlanmalar makul olarak görülmektedir. Oranın daha büyük çıkması durumunda işletmenin dönen varlıklarından yeteri kadar verimli faydalanmadığı, daha düşük çıkması ise kesinlikle istenmeyen bir durum olup firmanın net çalışma sermayesi ideal seviyenin altında denilebilmektedir. Bu durumda işletmenin rutin işlemlerini dahi sürdüremeyeceği bir pozisyona düşmesine sebep olabilecektir (Karapınar ve Zaif, 2012: 170).

Hile ve manipölasyonla finansal tablolarını makyajlayan işletmeler mali yapılarının güçlü görünmesi için dönen varlıklarını ya da KVKYK'larını olduğundan çok daha iyi gösterme gayreti içine gireceklerdir. Ancak bunu yaparken cari orana göz ardı eden işletmeler özellikle dönen varlıklarının olduğundan çok daha iyi görünmesi karşısında neden kendi kaynakları atıl dururken kredi kullanmak istediklerini kreditörlere açıklamak zorunda kalabilirler.

b) Asit-Test Oranı

Asit-Test oranı firmanın kısa vadeli borç ödeme yükünü hesaplarken dönen varlıklar kaleminden stokları düşerek bir birim borca karşılık firmanın kaç birim dönen varlığı bulunduğunu tespit edebilmektedir.

$$\text{Asit-Test Oranı} = (\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar}) / \text{KVKYK}$$

İdeal oran olarak, her bir birim kısa vadeli borçlanma karşılığında, stoklar haricinde bir birim dönen varlık karşılığının olması makul kabul edilebilmektedir. Yine de oranın bir birimin üzerinde olması istenil bir durum olmakla birlikte, bir birimin altında olması firmanın borçların öderken likidite problemi yaşayabileceği anlamına gelebilecektir.

Cari oran dışında Asit-Test oranına ihtiyacın nereden ileri geldiği ile ilgili iki sebep bulunabilmektedir. Bunlardan birisi stokların devir hızına ve satışların vadesine bağılı olarak kısa vadede nakde çevrilip çevrilemeyeceğinin belirsiz olabilmesidir. Diğer sebep ise, firmanın kısa vadeli borçlanmasının ne

ölçüde stoklarına bağlı olduğunun tespitini sağlaması açısından ciddi bir fayda sağlayabilmesidir (Karapınar ve Zaif, 2012: 171).

En bilinen gelir tablosu manipülasyonlarının başında, stokların düşük ya da yüksek gösterilmesi gelmektedir. Bu açıdan stoklar grubu hile ve manipülasyona giden işletmeler karı yüksek ya da düşük göstermek isteğine bağlı olarak asit-test oranını da etkileyecektir. Yapılacak hilenin durumuna göre kısa vadeli borç ödeme gücü düşük görünen firmalar tedarikçilerinden açık hesap mal almakta zorlanacaklardır.

c) Hazır Değerler Oranı

Firmanın nakit ve benzeri varlıklarının kısa vadeli borçları üzerindeki etkisini gösterebilmektedir. Burada firmanın bir birim kısa vadeli borçlanması karşılığında kaç birim nakit ve benzeri varlığa sahip olduğunu görmesini sağlayabilmektedir.

$$\text{Hazır Değerler Oranı} = \text{Hazır Değerler} / \text{KVYK}$$

Oran için ideal durum, her bir birim kısa vadeli borçlanma karşılığında bir birim hazır değere sahip olunabilmesidir. Kısa vadeli borca karşılık bir birimin üzerindeki hazır değer varlığı firmanın kısa vadeli borçlarını ödeyebilme kabiliyeti olduğunu ancak atıl vaziyette hazır değerleri de bulunduğunu ifade edebilmektedir. Bunun yanı sıra bir birim kısa vadeli borç karşılığı olarak 1 birimin altında hazır değere sahip olduğunda, işletmenin alacaklarını tahsil etme konusundaki yeteneğine göre yorum yapılması daha doğru olabilmektedir. Ancak %20'nin altında bir oran firmanın hazır değerlerinin kısa vadeli borçlarını ödeyebilecek seviyede olmadığı ifade edebilmektedir.

Hazır değerler oranı ile ilgili yorumlama yapılırken borçların vadeleri de dikkate alınabilmektedir. Borçlanmanın büyük oranda dokuz ay ila bir yıl vadeli olması hazır değerler oranının proforma bütçeyle tekrar değerlendirilmesi anlamına gelebilecektir. Bunun nedeni dokuz ay ila bir yıllık bir sürenin firmaların hazır değerlerinde ciddi farklılıklar yaratabilecektir. Bu durumda firmanın hazır değerlerini ne derecede ve ne amaçla kullandığının

tespit edilmesi de oranın daha anlamlı hale gelmesini sağlayabilecektir (Aksoy ve Yalçiner, 2008: 170).

Hazır değerler grubu içinde kasa, çek, senet, alıcılar ve stoklar gibi hile ve manipülasyona açık kalemleri barındırır. Buradan hareketle işletmelerin gayri resmi işlemlerde kasayı azami derecede kullandığı ve kasa değerlerinin genellikle olduğundan çok daha yüksek görüldüğü bilinmektedir. Bu durum hazır değerler oranı açısından dikkate alındığında atıl bir paranın şirket bünyesinde bulunduğunu gösterecek ve kredi talep edildiğinde kaynakların neden kullanılmadığının uygun bir şekilde açıklanmasını gerektirecektir.

d) Stokların Net Çalışma Sermayesine Oranı

Burada stoklar ile net işletme sermayesi arasındaki ilişki tespit edilerek net işletme sermayesinin ne derecede stoklara bağlı olduğu ve firmanın günlük faaliyetlerini sürdürebilme konusunda bir problem yaşayıp yaşamayacağı anlaşılabilmektedir.

Stokların Net İşletme Sermayesine Oranı = $(\text{Stoklar} \times 100) / \text{Net İşletme Sermayesi}$

Firmalar için net işletme sermayesinin stoklarına aşırı derecede bağlı olması tercih edilmeyen bir durum olacaktır. Burada oranın düşüklüğü net işletme sermayesinin stoklara bağımlı olmadığını ifade edeceğinden istenilen bir durum olmakla birlikte tersi durum tercih edilmeyecektir.

Gelir tablosunda karı arttırmak ya da azaltmak için stok kalemlerinde hile ve manipülasyona başvuran işletmelerin ilgili oranı makul aralıklarda tutabilmek için yoğun bir çaba göstermeleri gerekmektedir. Yine de ilgili oranı istenildiği şekilde dengede tutmak çok da mümkün olmayacaktır.

3.3.1.2. Mali (Finansal Yapı) Oranlar

Günümüzde firmaların öz kaynaklarıyla ayakta durması zor olmakla birlikte bu şekilde büyüebilmeleri neredeyse imkansız denebilmektedir. Bu sebepten firmaların yabancı kaynak ihtiyaçları olabilmektedir. Ancak yabancı kaynakların kontrolünü sağlamak ve doğru kullanmak firmanın geleceği için azami önem arz edebilmektedir. Burada firmanın yatırımlarını, maliyetlerini ve

günlük işlemlerini finanse ederken ne derecede yabancı kaynak kullanımında bulundukları tespit edilmeye çalışılmaktadır. İstenen durum ise öz kaynakların yüksek olmasıdır aksi halde kredi veren kişi ve kuruluşlar için işletmenin risk teşkil ettiği söylenebilir (Çetiner, 2010: 153).

a) Finansal Kaldıraç Oranı

Firmanın finansmanında yabancı kaynakların etkinliğinin görülebilmesi için kullanılmaktadır. Oranın 1/2'yi geçmemesi ideal olarak görülmekte bunun üzerine çıkıldıkça borçluluğun artmasına bağlı olarak mali yapının bozulabileceği öngörülebilmektedir (Çaldağ, 2002: 261).

$$\text{Finansal Kaldıraç Oranı} = \text{Yabancı Kaynaklar Toplamı} / \text{Aktif Toplamı}$$

Oran hesaplanırken kısa vadeli ve uzun vadeli olarak bakılmaksızın tüm yabancı kaynaklar dikkate alınacağı için yabancı kaynaklar açısından öngörülen hile ve manipülasyonların bu orana etkisi olmayacaktır. Ancak aktif toplamında kasa, çek, stok, demirbaşlar, amortismanlar gibi kalemlerde yapılacak manipülasyon işlemleri kaldıraç oranını olduğundan çok daha büyük ya da küçük çıkaracaktır bu durum finansal kaldıraç oranını çok yanıltıcı bir hale getirecektir. Manipülasyonların kontrolünü kaybeden işletmeler için tablolar her şeyi yolunda gibi göstermesi dolayısı ile kontrolsüz bir borçlanmayı da beraberinde getirebilecektir.

b) Borçların Öz Kaynaklara Oranı

Firmanın öz kaynakları ile yabancı kaynaklarını karşılayabilme gücünü diğer bir ifade ile firmanın varlık finansmanını gösterebilmektedir (Ceylan, 1995: 28–29).

$$\text{Borçların Öz Kaynaklara Oranı} = (\text{Yabancı Kaynaklar Toplamı} \times 100) / \text{Öz Kaynaklar}$$

Öz kaynakların yabancı kaynakları karşılayabilecek durumda olması ideal olarak kabul edilebilmektedir. Aksi halde satıcılar ve kredi kuruluşları alacakları konusunda güvensizliğe düşebilecektir. Bunun firma açısından sonuçları ise daha fazla teminat talebi, ödemelerin daha düşük vadeli olarak geri ödemesinin talep edilmesi ve faizlerin artması şeklinde olabilecektir.

İlgili oranın hile ve manipölasyondan etkilenmesindeki başlıca sebepler kar-zararların manipüle edilmesi ve şirket ortaklarının şirkete öz kaynak sağlarken bunu sermaye artırımında bulunmadan yani kayıtları manipüle ederek yapmalarıdır. Bu şekilde öz kaynaklar olduğundan güçsüz görünecek ve bu durum işletmenin yabancı kaynak arayışlarında ipotek ve teminat zorunluluğu doğuracaktır.

c) KVKYK Öz kaynaklara Oranı

Firma varlıklarının finansmanında kullanılan kısa vadeli yabancı kaynakların yüzde kaçının öz kaynaklar ile karşılanabileceğinin görülmesini sağlayabilecek olan orandır.

$$\text{KVKYK 'nın Öz kaynaklara Oranı} = (\text{KVKYK} \times 100) / \text{Öz kaynaklar}$$

İdeal durum oranlamanın düşük olarak çıkması olacaktır. Böylece firmanın varlıklarını öz kaynaklar ya da bir yılı aşan vadeli kredilerle finanse ettiği anlaşılabilecektir. Aksi takdirde oranlamanın büyümesi ile firma öz kaynakları yetersiz ya da büyük yatırımlar dahi kısa vadeli kredilerle finanse ediliyor denilebilecektir.

Özellikle kısa vadeli yabancı kaynakların ya da öz kaynakların manipüle edilmesi ilgili oranı sağlıklı hale getirecek ve oranın haddinden fazla kötü olduğu durumlarda sermaye artırımını ya da ciddi ipotekler talep edilebilecektir.

d) Maddi Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı

Firmanın maddi duran varlık finansmanında öz kaynaklarını ne derece de verimli kullanabildiğini ya da finansmanın yabancı kaynaklar vasıtası ile karşılanıp karşılanmadığı görülebilecektir.

$$\text{Maddi Duran Varlıkların Öz kaynaklara oranı} = (\text{Maddi Duran Varlıklar} \times 100) / \text{Öz kaynaklar}$$

İdeal olarak tercih edilen durum oranın düşük çıkması yönünde olabilmektedir. Oran düşük olduğu sürece öz kaynak grubunun maddi duran varlık grubunu finanse edebileceği söylenebilmektedir. Aksi durumda oran

yükseldikçe maddi duran varlık grubunun finansmanı için kredi kullanımını zorunlu hale gelebilecektir.

Öz kaynaklarla ilgili sık görülen hile ve manipölasyonlar yukarıda belirtilmişti ilgili oranın farkı ise maddi duran varlıklarında özellikle karı düşük göstermek amacıyla gider ihtiyacının yoğun olduğu dönemlerde amortisman ayırmaktan kaçınmak için direkt gider gösterilmesi ya da olmayan duran varlıkların gerçek dışı kayıtlar oluşturularak amortismanına tabi tutulmasıdır. Birinci durum ilgili oranın olduğundan iyi görünmesine ikinci durum ise oranın olduğundan kötü bir durumda görülmesine neden olacaktır.

e) Finansman Giderlerini Karşılama Oranı

Firmanın dönem karlılığının finansman giderlerini karşılayabilmek için yeterli olup olmadığı ve yeterli ise ne oranda karşılamaya yeterli olduğunun görülebilmeye olanak sağlayan bir orandır denilebilmektedir.

Finansman Giderlerinin Karşılama Oranı = (Dönem karı + Finansman Giderleri) / Finansman Giderleri

Oranın büyüklüğü firmanın finansmanının güçlü ve finansman giderlerini karşılayabilme açısından yeterli olabildiğini ifade edebilecektir. Aksi durumda oranın düşüklüğü kadar firmanın finansmanının riskli durumda olduğu söylenebilecektir.

Karını manipüle eden ve olduğundan düşük gösteren işletmeler özellikle tedarikçi denetimlerinde ilgili oran olduğundan düşük çıkacağı için açık hesap mal alma ve uzun vadeli geri ödeme imkanlarından yoksun kalacakları gibi tedarikçilerin gözünde olumsuz bir izlenim bırakacaklardır.

3.3.1.3. Faaliyet Oranları

Adından da anlaşılacağı üzere faaliyet oranları işletmenin faaliyetleri ile ilgili iç karar mekanizmalarını yönetmek için üst yönetime karar destek amacıyla sunulan raporlardır. Aynı zamanda faaliyet oranları oran analizi için bir destektir denilebilir (Aydoğdu, 2010: 82).

a) Ortalama Tahsilat Dönemi Oranı

Vadeli satışların ortalama tahsilat vadelerinin belirlenmesini sağlayabilmektedir. Bu şekilde firmanın satış vadelerini gözden geçirebilmesi ve açık hesapla çalıştığı müşterilerine uygun vadeler verebilmesi sağlanabilecektir.

$$\text{Günlük Satışlar} = \text{Kredili Satışlar} / 360$$

$$\text{Ortalama Tahsilat Dönemi Oranı} = \text{Ticari Alacaklar} / \text{Günlük Satışlar}$$

Oranın düşük çıkması ideal olarak kabul edilebilmektedir. İmalat sektöründeki işletmelerde 30 günü aşmayan vadeler makul kabul edilebilmektedir. Oranın yüksekliği nispetinde vadelerin düşürülmesi ön görülebilmektedir. Firmanın makul seviyelerde satışlar yapabilmesine rağmen tahsilatların da yaşadıkları problemlerden ötürü kredi kullanmak zorunda kalmaması için en azından alışlarındaki vadenin altında bir satış vadesi tutturabilmesi gerekebilmektedir.

Gelir ya da giderlerini manipüle etmek için gerçek olmayan kayıtlar giren veya düşük fatura kesen işletmelerin ilgili oranları olduğundan farklı çıkacaktır. Ancak ilgili rapor şirket içi karar mekanizması ile ilgili olduğundan şirkete dışarıdan bir sıkıntı yansıtmayacaktır. Yine de şirket içi kararların sağlıklı alınmasını engelleyecek ve yanlış vadeler sebebiyle şirket orta ya da uzun vadede geri dönüşü zor mali sorunlarla karşı karşıya kalabilecektir.

b) Alacakların Devir Hızı Oranı

Firmanın belli bir dönem içindeki verileri karşılaştırılarak alacaklarını ne sıklıkla tahsil edebildiğini gösterebilmektedir. Buna bağlı olarak firmanın alacaklarının istenildiği seviyede ve vadelerde tahsil edilip edilemediğinin görülebilmesini sağlayabilmektedir.

$$\text{Ortalama Alacaklar} = (\text{Dönem Başı Ticari Alacaklar} + \text{Dönem Sonu Ticari Alacaklar}) / 2$$

$$\text{Alacakların Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Ortalama Alacaklar}$$

Oran yüksek olduğunda firmanın alacaklarını ideal şekilde tahsil edebildiği söylenebilmektedir. Tam tersi durumda ise firmanın alacaklarını tahsil konusunda problemler yaşadığı ve bu konu ile ilgili olarak önlem alması gerektiği söylenebilmektedir.

Ticari alacaklar grubunun açıktan satışlar ya da düşük faturalar ile manipüle edilmesi ile oran gerçek sonuçlardan uzaklaşacaktır. Bu durumda işletmenin tahsil kabiliyeti olduğundan iyi ya da kötü görünecek her iki ihtimalde de üst yönetimin karar destek mekanizması kırılabacaktır.

c) Stok Devir Hızı Oranı

Stoklara giren malların satış sıklığını yani belirli bir dönem içinde kaç defa satıldıklarını gösterebilmektedir.

$$\text{Ortalama Stoklar} = (\text{Dönem Başı Stoklar} + \text{Dönem Sonu Stoklar}) / 2$$

$$\text{Stok Devir Hızı Oranı} = \text{Net Satışlar} / \text{Ortalama Stoklar}$$

Oran yüksek olduğunda firmanın stok giderlerinin düşük olduğu çünkü malların stokta kalmadığını ifade edeceği gibi düşük olması da firmanın çok stoklu çalıştığı buna bağlı olarak daha az alım yapması ya da satışı arttırmak için önlemler alması gerektiği anlamına gelebilmektedir.

Dönem sonu stokları daha önce belirtildiği üzere gelir tablosunun en çok manipüle edilen kalemleridir. Burada manipüle edilecek dönem sonu stokları ortalama stokların yanlış hesaplanmasına ve akabinde stok devir hızı oranının da gerçek değerlerden uzaklaşmasına neden olacaktır. Bu durum depolama maliyetleri ile ilgili çalışmalarda şirket üst yönetimini yanıltacaktır.

d) Nakit Devir Hızı Oranı

İşletmeye ait hazır değerlerin bir dönem içindeki devir hızını ölçmeye yarar. Buradaki amaç hazır değerlerin verimli kullanılıp kullanılmadığını yorumlayabilmektir.

$$\text{Nakit Devir Hızı Oranı} = \text{Net satışlar} / \text{Hazır Değerler}$$

Oran yüksek olduğunda hazır değerler verimli kullanılmıştır denilebilmektedir. Oranın düşük çıkması tercih edilen bir durum olmayıp hazır değerlerin ilgili dönemde verimsiz kullanıldığını ifade etmektedir. Aynı şekilde oranın düşük çıkması firmanın atıl durumda hazır değerleri olduğunun anlaşılmasını da sağlayabilmektedir. Ancak hazır değerlerin makul oranda olduğunun anlaşıldığı durumlarda satışların düşük olduğu anlamına da gelmektedir.

Özellikle satışlarda ve kasada yapılacak manipölasyonlar nakit devir hızı oranının gerçek değerlerinde görünmesini engelleyecektir. Bu durum şirket üst yönetiminin geçmiş yıllar ile cari yılı gerçekçi bir şekilde karşılaştırmasını imkansız hale getireceği gibi aynı zamanda gelecek ile ilgili nakit ihtiyacını ve varsa nakit fazlasını tespit etmesini de imkansız bir hale getirecektir. Şirket bu sebepten nakit fazlasını tespit edemeyeceği için çok yüksek getirisi olabilecek yatırım fırsatlarından mahrum kalabileceği gibi ön görülemeyen nakit sıkıntılarından dolayı çok zor bir durumda kalabilecektir.

e) Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı

Firmanın dönen varlık kalemlerinin satışlarla arasında ne seviyede bir bağımlılık olduğunu gösterebilmektedir.

Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı = Net Satışlar / Ortalama Dönen Varlıklar

Ortalama Dönen Varlıklar = (Dönem Başı Dönen Varlık + Dönem Sonu Dönen Varlık) / 2

Oran yüksek olduğunda firmanın olması gerektiği şekilde dönen varlıklarını satışlarından elde ettiği gelir ile finanse ettiğini anlayabilecektir. Aksi halde oranın düşük çıkması ne kadar düşük olduğuna bağlı olarak firmanın dönen varlıklarını satışlarının dışında elde ettiği gelirlerden ya da firmanın öz sermayesi ile finanse ettiği anlamına gelebilmektedir.

Özellikle satışlar, kasa, ortaklar, alıcılar, çekler ve senetlerde yapılacak manipölasyonlar dönen varlıkların devir hızı oranının doğru bir şekilde değerlendirilmesini engelleyecektir. Bu durum şirket üst yönetimine gerçek

faaliyetleri ile elde ettiği gelirin şirket için yeterli olup olmadığı konusunda yanlış fikirler verecektir.

f) Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı Oranı

Firmanın maddi duran varlık kalemlerindeki atıl kapasitenin görölmesi ya da nasıl daha etkin kullanılabileceğinin anlaşılabilmesi için kullanılabilmektedir.

Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı Oranı = Net Satışlar / Maddi Duran Varlıklar

Firma tarafından maddi duran varlıkların etkinliği satışlarının yüksek olması açısından büyük önem teşkil edebilmektedir. Özellikle imalat sektöründe bu oran çok daha dikkat çekici ve oranın yüksekliği çok daha önemli olabilmektedir. Aksi durumda ise firmanın yanlış bir yatırım stratejisi ile gereğinden fazla maddi duran varlık yatırımı yapmış olduğu ya da oranın düşüklüğüne ve maddi duran varlıkların edinilme süresine bakılarak henüz istenilen seviyeye ulaşamadığı ancak ulaşılabilceği söylenebilmektedir.

Özellikle satış, tesis, makine ve cihazlar kalemlerinde yapılacak manipölasyonlar maddi duran varlıkların devir hızı oranının gerçekçi bir şekilde tespit edilmesini engelleyecektir. Bu durum şirket üst yönetiminin özellikle atıl kapasiteyi tespit etmesini engelleyeceği için yanlış yatırımlara sebebiyet verebilir ya da vazgeçilmesi gereken yanlış yatırımların daha ciddi sonuçlar getirene kadar tespit edilmesini engelleyebilir.

g) Aktif Devir Hızı Oranı

Firmanın varlıklarının ne derece de aktif ve faydalı kullanılabildiğinin görölbilmesi açısından önemli bir orandır denilebilmektedir.

Aktif Devir Hızı Oranı = Net Satışlar / Ortalama Aktif Toplamı

Ortalama Aktif Toplamı = (Dönem Başı Aktif Toplamı + Dönem Sonu Aktif Toplamı) / 2

Firmaların bulundukları sektöre göre oranın uygunluk düzeyi değişebilmektedir. Bu sebepten dolayı oranın imalat sektöründe faaliyet

gösteren firmalar için 2 ila 4 arasında olması kabul edilebilir görülebilmekle beraber bu oran ticaret işletmeleri için 4 ve üzeri olduğunda makul kabul edilebilmektedir. Oran düşük olduğunda ise firmanın kapasitenin altında çalıştığını ifade edebilmektedir.

Özel okul, otel gibi firmalarda varlıkların içerisinde duran varlık kalemlerinin büyük yer kaplaması doğal bir durum olduğundan varlıklarındaki devir hızları düşük olarak görülebilmektedir. Ancak ticari işletmelerde varlıkların içerisinde duran varlıkların düşük olduğu durumlarda oran yüksek çıkabilmektedir.

Özellikle satışlar ve bilançonun varlık kalemlerindeki manipülasyonlar aktif devir hızı oranının gerçeklikten uzaklaşmasına sebep olacaktır.

3.3.1.4. Karlılık Oranları

Firmanın çalışmaları ile ön gördüğü karlılığa ulaşip ulaşamadığını kontrol edebilmesine yarayabilmektedir. Sektör bazında karlılığı ölçmek içinse satışlar ile kardaki gelişmenin karşılaştırılması gerekmektedir (Aydoğdu, 2010: 82).

a) Kaynakların Karlılık Oranları

Firmanın pasiflerinde bulunan öz kaynak ve UYK gruplarının kullanımında istediği verimi alıp alamadığını görebilmesini sağlayabilmektedir. Oranlar değerlendirilirken şu yöntemlerden yararlanılabilmektedir.

i - Sermayenin Amortismanı Oranı

Firmanın UYK'ları ile ilgili giderlerin firmanın öz kaynaklarını ve dönem net karlarını ne yönde etkilediğinin tespit edilmesini sağlayabilmektedir.

Sermayenin Amortismanı Oranı = $(\text{Dönem Karı} + \text{Uzun Vadeli Borçlanma Gideri}) \times 100 / (\text{Öz kaynaklar} + \text{UYK})$

Oran hesaplandığında firmanın beklentisi yüksek çıkması yönünde olabilmektedir. Bu şekilde firmanın UYK'larını verimli olarak kullanabildiği

anlaşılabilecektir. Tersî durumunda ise firmanın UVYK'larını verimsiz değerlendirdiği bunun yanı sıra kredi faizi ve diğêr maliyetlerden dolayı da gereksiz yere karlılığını düşürdüğü söylenebilmektedir.

ii - Öz Kaynakların Amortismanı Oranı

Firmanın öz kaynaklarına oranla elde ettiğı karın firma faaliyetlerinin ne derecede verimli olduğunu ve firmanın elde ettiğı karlılığa bakılarak yapılan yatırımın ne derece de doğru olduğunu görebilmeyi amaçlayabilmektedir. Daha sade bir ifade ile firma ortaklarının koydukları sermayeleri üzerinden ne oranda kar ettiklerini gösterebilmektedir (Taşkın, 2011).

Öz Kaynakların Amortismanı Oranı = (Dönem Net Karı x 100) / Öz kaynaklar

Firmanın yapılan yatırımlara karşılık sermayesine oranla sağladığı karlılığı oranın büyüklüğü ile anlaşılabilmektedir. Böyle bir durumda yapılan yatırımın doğru bir karar olduğu söylenebilmektedir. Aksi halde ise firmanın yaptığı yatırımın karşılığını alamadığı ve ortakların sermayelerini farklı bir yatırımda değerlendirmelerinin ortaklar açısından daha doğru olabileceğı söylenebilmektedir.

b) Satışların Karlılık Oranları

Gelir tablosunda karlılıkların verimliliğini, firma açısından karlılık hedeflerinin yorumlanmasını ve ileriye dönük karlılık hedeflerinin belirlenmesini sağlayabilmektedir.

i - Brüt Kar Oranı

Firmanın satış karlılığı konusunda sağlıklı karar verebilmesini sağlayabilmektedir.

Brüt Kar Oranı = (Brüt Satış Karı x 100) / Net Satışlar

Oran yüksek çıktığında firmanın karlılığının iyi durumda olduğu söylenebilmekle birlikte yine de sektör bazında bir değerlendirme yapmak ve firmanın kendi geçmiş yıl verileri ile kıyaslama yapmak yorumun daha doğru olmasını sağlayabilecektir (Çabuk ve Lazol, 2013)

ii - Faaliyet Karı Oranı

Firmanın faaliyetleri ile ilgili giderlerin karlılığına etkisini görebilmek açısından fayda sağlayabilmektedir.

$$\text{Faaliyet Karı Oranı} = (\text{Faaliyet Karı} \times 100) / \text{Net Satışlar}$$

Oran yüksek olduğunda firmanın faaliyeti ile ilgili giderlerini makul bir seviyede tutabildiği ve oranın yüksekliğine göre firmanın faaliyeti ile ilgili giderlerine oranla karlılığını maksimum boyutlarda elde edebildiği söylenebilmektedir.

iii - Net Kar Oranı

Firmanın satışlarına oranla elde ettiğini karlılığı görebilmesine fayda sağlayabilmektedir.

$$\text{Net Kar Oranı} = (\text{Dönem Net Karı}) \times 100 / \text{Net Satışlar}$$

Oranın yüksek çıkması durumunda firmanın tüm giderleri düşüldükten sonra satışlarına oranla çok iyi bir karlılık yakaladığını gösterebilmektedir. Aksi durumda firmanın satışlarını arttırması ya da giderlerini dengelemesinin gerekebileceği söylenebilmektedir (Bülbül, 2011).

3.3.2. Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)

Yüzde ile analiz yöntemi bilançonun genel toplam da 100 olarak varsayılması ile her bir varlık ve kaynak kaleminde genel toplam üzerinden oranlama yapılabilmesidir (Argun v.d., 2004). Bilançonun aktif ve pasif değerleri kalem bazında genel toplam üzerinden oranlanarak her kalemin bilançonun içerisindeki büyüklüğünün oransal olarak net bir biçimde görülebilmesinin sağlanmasıdır. Böylece tutarların bir önemi olmadan her kalemin bilanço içerisindeki oranı tespit edilebilmekte ve sektördeki diğer firmaların ya da aynı firmanın geçmiş dönemleri ile cari dönemi arasında yorumlama yapılabilir.

Bu analiz yönteminde geçmiş yıllardaki verilerin cari yıl ile karşılaştırılması firmaya hangi kalemlerde artış ya da azalış olduğunu ve oransal olarak bu artış azalışların incelemeye değer olup olmadığını

göstermeye yarayabilmektedir. Aynı şekilde sektör bazında değerlendirme yapılırken de sektördeki diğer firmalarla ilgili firma arasındaki farklılıkların görülerek incelemeye değer olup olmadığının tespitine imkan sağlayabilmektedir. Firmanın daha detaylı inceleme yapabilmesi adına ara toplamları da oranlamasına imkan veren bu yöntemde böylece varlık ve kaynakların grupsal bazda incelemesi de yapılarak kendi içerisinde değerlendirilebilmektedir.

Yapılacak hile ve manipölasyonlar sebebiyle geçmiş yıl verileri gerçeği yansıtmayan bir firmanın yapacağı dikey analiz sonucunda firma yönetimi alacağı kararlarda yanılgılara düşebilecektir. Şöyle ki, geçmiş yıllarda gayri resmi satışlar sebebiyle bilançosunda alıcılar kaleminde vadeli satışlarını göremeyen firma yönetimi cari yılda tüm satışların resmi yapılması ile alıcılar kaleminde geçmiş yıla oranla çok yüksek bir meblağ görebilecektir. Bu durumda firma yönetimi açık hesap satışlarının çok arttığını bunun önüne geçilmesini düşünebilecek ve satış vadelerini düşürmek ya da peşin satışa yönelmeyi düşünebilecektir. Bu durumda müşterilerin kaybedilmesine ve firmanın cirosunun düşmesine sebep olabilecek sonuçlar doğurabilecektir.

3.3.3. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz)

Yatay analiz firmanın finansal tablolarında bulunan kalemlerin yıllar içindeki durumunu, kalemler üzerinde yıllar bazındaki değişimini ve bu değişimlerden hareketle geleceğe dair verilecek kararların olabildiğince sağlıklı alınmasını sağlamayı amaçlayabilmektedir. Analiz ile işletmenin yıllar içindeki gelişmesini, duraklamasını veya gerilemesini göstermesi analizin kıymetini had safhada artırabilmektedir (Akgüç, 1998: 95)

Yapılacak olan karşılaştırmalarda özellikle benzer zaman dilimlerinin baz alınması ve ele alınacak tüm dönemlerin eşitliği karşılaştırmının anlamlı olması açısından büyük önem arz edebilmektedir. Bir başka ifade ile 2018 yılının birinci döneminin 2017 ile karşılaştırılması istenildiğinde burada 2017 yılının birinci dönemi baz alınmalıdır bunun dışında bir dönem baz alınırsa anlamlı bir sonuç ifade etmeyebilecektir.

Karşılaştırmalar sırasında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus hazırlanan tablolardaki verilerin oluşturulmasında farklı muhasebe ilkeleri üzerinden işlem yapılmamış olmasıdır. Bu durum aksi halde tutarlılık ilkesinin yok sayılması anlamına gelebilecek ve finansal tabloların veriler bazında sonuçlarının anlamsız olmasına neden olabilecektir.

Karşılaştırmalı tablolar analizinin sonucunda yapılacak olan değerlendirmelerde tüm kalemler kendi içlerinde değerlendirildikten sonra, yapılacak olan yorumlar ilişkili kalemlerin kendi aralarındaki ilişkileri de değerlendirilerek yapılabilmektedir. Örnek olarak, demirbaşlarla ilgili veriler değerlendirilirken KVK ve UVK ile olan ilişkisi de göz önünde bulundurularak yorumlanabilmektedir.

Karşılaştırmalar yapılacağı sırada iki ve daha fazla dönem üzerinden işlem yapılacak ise şu yöntemlerden bir tanesini seçmek gerektiği söylenebilmektedir;

- Dönemlerin arasında oranlama yapılacağı sırada ilk dönem baz yıl olarak kabul edilerek diğer dönemler baz yıl üzerinden oranlanarak karşılaştırılır,
- Tüm dönemler bir önceki yılı ile karşılaştırılarak oranlanır.

Firma tarafından yapılabilecek olası hile ve manipölasyonlar sebebiyle bilanço kalemlerinde oluşacak tahribatlar sebebiyle firma yönetimi karşılaştırmalı tablolar analizinde ciddi hatalar yapabilecektir. Örneğin; KVK’larda olması gereken tutarların UVK’larda gösterilmesi duran varlık yatırımları konusunda firma yönetimini yanıltabilecek ve duran varlık finansmanında yapılmış olan olası hataların fark edilmesini buna bağlı olarak da önlem alınmasını engelleyebilecektir.

3.3.4. Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)

Eğilim yüzdeleri yönteminde analiz yapılabilmesi için firmanın faaliyet dönemlerinde en ideal olarak görülen yılı baz yıl kabul edilerek yıllar içindeki işlemlerin baz yıla oranlanması ile yorumlanabilmesi sağlanabilmektedir (Çabuk ve Lazol).

Bilanço kalemlerinde ideal olduğu kabul edilen baz yıla göre değişimlerin açıkça görülebilmesi sağlayabilen trend analizi yönetim için ciddi bir karar destek raporu olabilmektedir. Bu şekilde firma yönetimi firmanın bilançosundaki kalemlerin dinamik olarak analizini sağlayabilecek, tarihsel bazda oluşan değişimleri yorumlayabilme imkanına kavuşabilecek ve tüm bu verilerin ışığında firmanın geleceği ile ilgili kararlar alabilecektir.

Bu analiz yönteminde firmanın verilerinin sağlıklı bir şekilde oranlanabilmesi açısından en hayati konu baz yıl için yapılacak seçimin doğru yapılabilmesidir. Diğer yıllar baz yıl üzerinden yorumlanabileceği için beklenenin çok üzerinde karlılık oranına sahip bir yıl baz yıl olarak kabul edildiği takdirde diğer yıllar ideal karlılık oranına sahip olsalar bile baz yılın karlılığı beklentiler çok üzerinde olduğundan dolayı ideal yılların karlılığı düşük hatta duruma göre ileride zarar oluşturabileceği algısıyla yorumlanacağından firma yönetimi hatalı kararlar alabilecektir. Tam tersi durumda ekstra sebeplerle zarar edilen bir yıl baz yıl olarak dikkate alındığında cüzi karlarla kapatılan yıllar çok yüksek kar edilmiş gibi bir algı yaratabilecek ve firma uzun vadede düşük karlılıkları sebebiyle iflas etme noktasına gelebilecektir. Buradan hareketle yapılabilecek hile ve manipölasyonlar baz yıl olan senede yoğunlukta ise diğer yıllar her ne şekilde yorumlanırsa yorumlansın hata yapılma olasılığı çok yüksek olabilecektir.

4. BÖLÜM

UYGULAMA

4.1. Literatür Taraması

Muhasebe ve finansal tablolardaki hile ve manipölasyonlara ilişkin yerli ve yabancı literatür incelenmiş ve önemli sayıda çalışma bulunmuştur.

Küçük (2008) yılında yayınladığı doktora tezinde finansal raporlamadaki hile-manipölasyonları anlatmış konuyu finansal tablolar yönünden ele almıştır. Araştırmacı finansal tablolarda hile-manipölasyonları neden-sonuç ilişkisi ile değerlendirmiş ve önlenmesi konusunda yapılabilecek çalışmaları sunmuştur. Önleme çalışmaların temelini meslek mensuplarına güven ve daha fazla yetki üzerine oturtsa da güvenin denetimi engellememesi gerektiğini vurgulamıştır.

Çıtak (2007) yılında yayınladığı doktora tezinde konuya farklı bir noktadan yaklaşarak hala kafalarda yaratıcı muhasebenin hileli finansal raporlama olup olmadığı sorusuna cevap aramıştır. Çalışmasının temelini hileli finansal raporlama ve yaratıcı muhasebe tekniklerinin ilişkisi üzerine oturtmuştur. Araştırmacı yapmış olduğu karşılaştırmalar ile konuyu örneklendirmiş ve bunun sonucunda yaratıcı muhasebe uygulamalarının hileli finansal raporlama olduğunu ifade etmiştir.

Yardımcıoğlu v.d. (2014), yolsuzluk, muhasebe hileleri ve örnekleri konulu çalışmaları ile özellikle yolsuzluk kavramının üzerine gitmişlerdir. Çalışmalarında durumu muhasebe kayıtları üzerinden irdelemişler ve örneklendirmişlerdir. Araştırmacı yapmış olduğu değerlendirmede yolsuzluğun art niyetli kişiler tarafından muhasebe hesaplarında kolayca yapılabildiğine ancak bu durumun dürüst kişilerle çalışma, etik kurallar oluşturma ve etkin iç denetimle aşılabileceğine değinmişlerdir.

Beneish (1999) yılında bir makale kaleme almış ve bu makalede, finansla veriler ile hile arasında bir ilişki olup olmadığını ve bu yolla manipölasyon yapan şirketlerin tespit edilip edilemeyeceğini araştırmıştır.

Şirketlerin satışlarına, cari oranına, toplam varlıklarına, piyasa değerine, toplam borç/toplam varlık oranına, satışlardaki büyüme oranına ve çalışma sermayesi/toplam varlık oranına bakılarak bu gibi bazı finansal verilerin sonuçları değerlendirilmiştir. Beneish çalışmasında hile ve manipülasyonun en büyük kanıtının gelirlerin anormal olarak arttırılması, giderlerin de anormal olarak azaltılması ile makul sınırların üzerinde bir büyüme olarak göstermiştir.

Bülbül (2011), kredi verme süreçleri üzerinden konuyu değerlendirmiştir. Firmalar adına kredi yönetiminin ve kredi oranlarının istenilen düzeye getirilebilmesinin önemi ve bunu sağlayacak finansal tabloların nasıl oluşturulabileceği anlatılmıştır. Mali analiz tekniklerinin firmaların kredi fizibilitelerini doğru şekilde hesaplayabilmek ve olası kredilendirme hatalarını önleyebilmek adına ne denli önemli olduğunu detaylı bir biçimde gösterebilmiştir.

Spathis (2002), finansal bilgi manipülasyonunun tespiti üzerine yapmış olduğu çalışmada lojistik regresyon analizi üzerinden hareket etmiştir. Bu modelde, finansal bilgi manipülatörü şirketlerle kontrol şirketlerini bazı bağımsız değişkenlere göre lojistik regresyon analizi uygulamıştır. Araştırmasının sonucunda bir takım finansal tablo değerlerini kullanarak manipüle edilmiş finansal tabloları tespit ederken bakılması gereken rasyoları tespit etmeye çalışmıştır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma; ülkemizde ve dünyada yaşanmış örnek olaylar, muhasebe hile ve manipülasyonları ile ilgili hazırlanmış tezler, konu ile ilgili yazılmış makaleler ve kitapların ışığında özgün olarak hazırlanmıştır. Kapsamı bakımından, verilerin manipüle edilme süreçlerinin nasıl işlediğini gösterebilmek amaçlanmış ve manipülasyonların etkileri tüm açılardan ele alınarak sonuçları değerlendirilmiştir.

Küçük (2008) tarafından hazırlanan doktora tezi konu ile ilgili çok güzel bir çalışma olup konu benzer bir şekilde ele alınsa da buradaki çalışma özellikle muhasebe kayıtlarının oluşturulması ve verilerin ilk aşamadan itibaren nasıl manipüle edildiğinin gösterilmesi açısından fazlası ile özgün durumdadır.

4.3. Yöntem, Metodoloji

Araştırma yöntemi olarak tamamen kurgulanmış gerçeğe uygun işlemler ile oluşturulmuş hayali bir şirket üzerinden örnek bir uygulama ortaya koyulmuştur.

Uygulamada muhasebe kayıtları üzerinden veriler oluşturularak muhtemel hile ve manipülasyonlar kayıt aşamalarından itibaren aşamalı olarak gösterilmiştir. İlgili verilerin finansal tablolara yansımalarının görülebilmesi açısından bilanço ve gelir tabloları manipüle veriler ve manipüle olmayan veriler olarak iki şekilde de oluşturulmuştur. Buradan hareketle hile ve manipülasyonların oran analizlerine etkilerinin de görülebilmesi açısından manipüle veriler ve manipüle olmayan verilerin etkileri oran analizleri açısından değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Ayrıca kurgulanmış verilerin olabildiğince gerçeğe uygun olmasına özen gösterilmiş ve aynı zamanda hile ve manipülasyona uğrayabilecek hesaplar üzerinde özellikle durulmuştur.

4.4. Araştırmanın Kısıtları

Konunun içeriği itibari ile hiçbir firmanın gerçek verileri üzerinden yapılamayacak bir araştırma olması sebebiyle tüm veriler örnek bir senaryo şeklinde oluşturulmuştur. Kullanılan hiçbir veri kişi ve kurumların gerçek bilgilerine ve verilerine bağlı olmadığı gibi aynı zamanda gerçek veriler üzerinden herhangi bir esinlenme dahi söz konusu değildir.

Bu bağlamda araştırmanın verileri her ne kadar gerçeğe uygun olarak hazırlandıysa da bire bir gerçek olduğu söylenemez.

Muhasebe temel ilke ve kayıt esaslarına göre yapılması mümkün olan hile ve manipülasyona konu olabilecek kayıtlar farazi olarak oluşturulmuştur. Uygulama sermaye şirketleri örnek alınarak oluşturulmuştur.

4.5. Araştırmanın Önemi

Literatürde konu ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak araştırmacılar genel olarak konuyu uygulama ile örnekleme yoluna

gitmemişlerdir. Ayrıca işlemlerin tek düzen hesap planına uygun olarak muhasebe kayıt düzeni ile yapılması tezi emsallerinin birçoğundan ayırmakta, konuyu anlaşılabilir kılmaktadır. Gerçek verilere uygun olarak hazırlanan kurgusal bir senaryo ile hazırlanan uygulama bu anlamda özgün bir çalışma niteliğinde olup literatüre katkı sağlayacaktır.

Aynı zamanda bu araştırma yapılacak hile ve manipölasyonların yöntem ve sonuçlarını göstermesi açısından denetmenlere ve vergi müfettişlerine denetimleri sırasında bir fikir vermesinin yanı sıra şirket ortaklarına ve yatırımcılara da yapılacak hile ve manipölasyonların sonuçlarında yaşayabilecekleri olumsuz durumları göstermeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda hile ve manipölasyonları işletme bünyesinde yapmakta olan taraflara bunun sonucunda yaşanmış büyük skandalları ve sonuçlarını da anlatarak bu durumların kısa vadede avantaj gibi görünmesinin yanıltıcı olduğu, uzun vadede getirisinden daha fazla zarar yaratacağı gösterilmeye çalışılmıştır.

4.6. Verilerin Hazırlanması

1. 01.05.2018 tarihinde 100.000,00-TL sermaye ile XYZ Örnek Ltd. Şti. kurulmuştur.
2. 02.05.2018 tarihinde 100.000,00-TL'lik sermayenin tamamı nakit olarak ödenmiştir.
3. 03.05.2018 tarihinde 5.000,00-TL+KDV kuruluş ve örgütlenme gideri yapılmıştır.
4. 04.05.2018 tarihinde 1.000.000,00-Euro banka kredisi ile bina alımı yapılmıştır. Kredinin faizine istinaden 100.000,00-Euro finansman gideri oluşmuştur. Projenin kuru 2,50-TL olup geri ödemesi 2019 ve 2020 yıllarında eşit taksitlerle yapılacaktır.
5. 05.05.2018 tarihinde 50.000,00-TL banka kredisi ile ticari araç alımı yapılmıştır. Kredinin faizine istinaden 5.000,00 –TL finansman gideri oluşmuştur.
6. 06.05.2018 tarihinde banka kredisi ile 20.000,00-TL+KDV tutarında demirbaş alımı yapılmıştır. Kredinin faizine istinaden 3.000,00 –TL finansman gideri oluşmuştur.
7. 08.05.2018 tarihinde 31.07.2018 vadeli şirket çeki ile 250.000,00-TL+KDV tutarında ticari mal alımı yapılmıştır.
8. 15.05.2018 tarihinde 50.000,00-TL+KDV tutarında ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
9. 18.05.2018 tarihinde 10.000,00-TL+KDV tutarında pazarlama satış gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
10. 22.05.2018 tarihinde 20.000,00-TL+KDV tutarında genel yönetim gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
11. 28.05.2018 tarihinde 100.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın satışı 30.06.2018 vadeli çek karşılığı olarak yapılmıştır.
12. 31.05.2018 tarihinde KDV Tahakkuku yapılmıştır.
13. 05.06.2018 tarihinde 30.09.2018 vadeli şirket çeki ile 150.000,00-TL+KDV tutarında ticari mal alımı yapılmıştır.

14. 07.06.2018 tarihinde 100.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
15. 09.06.2018 tarihinde 100.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
16. 12.06.2018 tarihinde 10.000,00-TL+KDV tutarında pazarlama satış gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
17. 15.06.2018 tarihinde 15.000,00-TL+KDV tutarında genel yönetim gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
18. 19.06.2018 tarihinde 240.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
19. 23.06.2018 tarihinde 31.10.2018 vadeli şirket çeki ile 150.000,00-TL+KDV tutarında ticari mal alımı yapılmıştır.
20. 30.06.2018 tarihinde 30.06.2018 vadeli müşteri çekinin tahsilatı banka hesabına yapılmıştır.
21. 30.06.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
22. 17.07.2018 tarihinde 10.000,00-TL+KDV tutarında pazarlama satış gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
23. 25.07.2018 tarihinde 200.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
24. 31.07.2018 tarihinde 31.07.2018 vadeli şirket çekinin ödemesi yapılmıştır.
25. 31.07.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
26. 01.08.2018 tarihinde her biri 2.000,00-TL'den 2 muhasebe personeli, 3 pazarlama personeli olmak üzere 5 personel alımı yapılmıştır.
27. 20.08.2018 tarihinde 200.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
28. 26.08.2018 tarihinde şirket banka hesabından KDV ödemesi yapılmıştır.
29. 27.08.2018 tarihinde 40.000,00-TL+KDV tutarında genel yönetim gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
30. 31.08.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
31. 31.08.2018 tarihinde ücret tahakkuku yapılmıştır. Maaşlar bankadan ödenmiştir.

- 32.** 17.09.2018 tarihinde 200.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
- 33.** 20.09.2018 tarihinde banka hesabından kasaya 150.000,00-TL çekilmiştir.
- 34.** 26.09.2018 tarihinde şirket banka hesabından KDV ödemesi yapılmıştır.
- 35.** 26.09.2018 tarihinde şirket banka hesabından stopaj ödemesi yapılmıştır.
- 36.** 30.09.2018 tarihinde 30.09.2018 vadeli şirket çekinin ödemesi yapılmıştır.
- 37.** 30.09.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
- 38.** 30.09.2018 tarihinde şirket banka hesabından SGK ödemesi yapılmıştır.
- 39.** 30.09.2018 tarihinde ücret tahakkuku yapılmıştır. Maaşlar bankadan ödenmiştir.
- 40.** 18.10.2018 tarihinde 30.000,00-TL+KDV tutarında genel yönetim gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
- 41.** 20.10.2018 tarihinde 30.000,00-TL+KDV tutarında pazarlama satış gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
- 42.** 21.10.2018 tarihinde 150.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
- 43.** 26.10.2018 tarihinde şirket banka hesabından KDV ödemesi yapılmıştır.
- 44.** 26.10.2018 tarihinde şirket banka hesabından stopaj ödemesi yapılmıştır.
- 45.** 31.10.2018 tarihinde 31.10.2018 vadeli şirket çekinin ödemesi yapılmıştır.
- 46.** 31.10.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
- 47.** 31.10.2018 tarihinde şirket banka hesabından SGK ödemesi yapılmıştır.
- 48.** 31.10.2018 tarihinde ücret tahakkuku yapılmıştır. Maaşlar bankadan ödenmiştir.
- 49.** 09.11.2018 tarihinde 30.000,00-TL+KDV tutarında pazarlama satış gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.

- 50.** 11.11.2018 tarihinde banka havalesi ile peşin olarak 300.000,00-TL+KDV tutarında ticari mal alımı yapılmıştır.
- 51.** 15.11.2018 tarihinde 20.000,00-TL+KDV tutarında genel yönetim gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
- 52.** 21.11.2018 tarihinde 100.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
- 53.** 26.11.2018 tarihinde şirket banka hesabından KDV ödemesi yapılmıştır.
- 54.** 26.11.2018 tarihinde şirket banka hesabından stopaj ödemesi yapılmıştır.
- 55.** 30.11.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
- 56.** 30.11.2018 tarihinde şirket banka hesabından SGK ödemesi yapılmıştır.
- 57.** 30.11.2018 tarihinde ücret tahakkuku yapılmıştır. Maaşlar bankadan ödenmiştir.
- 58.** 07.12.2018 tarihinde 20.000,00-TL+KDV tutarında pazarlama satış gideri yapılmıştır. Ödeme banka havalesi ile yapılmıştır.
- 59.** 16.12.2018 tarihinde 150.000,00-TL+KDV tutarındaki ticari malın peşin olarak satışı yapılmıştır. Bakiye banka havalesi ile tahsil edilmiştir.
- 60.** 26.12.2018 tarihinde şirket banka hesabından stopaj ödemesi yapılmıştır.
- 61.** 31.12.2018 tarihinde KDV tahakkuku yapılmıştır.
- 62.** 31.12.2018 tarihinde şirket banka hesabından SGK ödemesi yapılmıştır.
- 63.** 31.12.2018 tarihinde ücret tahakkuku yapılmıştır. Maaşlar bankadan ödenmiştir.
- 64.** 31.12.2018 tarihinde amortisman kaydı yapılmıştır.
- 65.** 31.12.2018 tarihinde döviz karşılığı projeye istinaden kur farkı kaydı yapılmıştır.
- 66.** 31.12.2018 tarihinde uzun vadeli yabancı kaynakların kısa vadeli olan kısımları kısa vadeli yabancı kaynaklar hesabına aktarılmıştır.

4.7. Uygulama Senaryosu Manipüle Olmayan Verilere Göre Muhasebe Kayıtları ve Finansal Tablolar

1)

----- 01.05.2018 -----		
501 – Ödenmemiş Sermaye		100.000,00
500 – Sermaye		100.000,00
-----	/	-----

2)

----- 02.05.2018 -----		
100 – Kasa		100.000,00
501 – Ödenmemiş Sermaye		100.000,00
-----	/	-----

3)

----- 03.05.2018 -----		
262 – Kuruluş ve Örgüt. Giderleri		5.000,00
191 – İndirilecek KDV		900,00
100 – Kasa		5.900,00
-----	/	-----

4)

----- 04.05.2018 -----		
252 – Binalar (1.000.000,00-€)		2.500.000,00
780 – Finansman Giderleri (100.000,00-€)		250.000,00
400 – Banka Kredileri (1.100.000,00-€)		2.750.000,00

----- / -----

5)

----- 05.05.2018 -----

254 – Taşıtlar 50.000,00

780 – Finansman Giderleri 5.000,00

300 – Banka Kredileri 55.000,00

----- / -----

6)

----- 06.05.2018 -----

255 – Demirbaşlar 20.000,00

191 – İndirilecek KDV 3.600,00

780 – Finansman Giderleri 3.000,00

300 – Banka Kredileri 26.600,00

----- / -----

7)

----- 08.05.2018 -----

153 – Ticari Mallar 250.000,00

191 – İndirilecek KDV 45.000,00

103 – Ver.Çek ve Öd.Em. 295.000,00

----- / -----

8)

----- 15.05.2018 -----

102 – Bankalar 59.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 50.000,00

391 – Hesaplanan KDV 9.000,00

----- / -----

9)

----- 18.05.2018 -----

760 – Pazarlama Sat. ve Dağ. Gider. 10.000,00

191 – İndirilecek KDV 1.800,00

102 – Bankalar 11.800,00

----- / -----

10)

----- 22.05.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 20.000,00

191 – İndirilecek KDV 3.600,00

102 – Bankalar 23.600,00

----- / -----

11)

----- 28.05.2018 -----

101 – Alınan Çekler 118.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 100.000,00

391 – Hesaplanan KDV 18.000,00

----- / -----

12)

----- 31.05.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV	27.000,00
190 – Devreden KDV	27.900,00
191 – İndirilecek KDV	54.900,00

----- / -----

13)

----- 05.06.2018 -----

153 – Ticari Mallar	150.000,00
191 – İndirilecek KDV	27.000,00
103 – Ver.Çek ve Öd.Em.	177.000,00

----- / -----

14)

----- 07.06.2018 -----

102 – Bankalar	118.000,00
600 – Yurtiçi Satışlar	100.000,00
391 – Hesaplanan KDV	18.000,00

----- / -----

15)

----- 09.06.2018 -----

102 – Bankalar	118.000,00
600 – Yurtiçi Satışlar	100.000,00
391 – Hesaplanan KDV	18.000,00

----- / -----

16)

----- 12.06.2018 -----

760 – Pazarlama Sat. Ve Dağ. Gider. 10.000,00

191 – İndirilecek KDV 1.800,00

102 – Bankalar 11.800,00

----- / -----

17)

----- 15.06.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 15.000,00

191 – İndirilecek KDV 2.700,00

102 – Bankalar 17.700,00

----- / -----

18)

----- 19.06.2018 -----

102 – Bankalar 283.200,00

600 – Yurtiçi Satışlar 240.000,00

391 – Hesaplanan KDV 43.200,00

----- / -----

19)

----- 23.06.2018 -----

153 – Ticari Mallar 150.000,00

191 – İndirilecek KDV 27.000,00

103 – Ver.Çek ve Öd.Em. 177.000,00

----- / -----

20)

----- 30.06.2018 -----

102 – Bankalar	118.000,00
101 – Alınan Çekler	118.000,00

----- / -----

21)

----- 30.06.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV	79.200,00
190 – Devreden KDV	7.200,00
191 – İndirilecek KDV	58.500,00
190 – Devreden KDV	27.900,00

----- / -----

22)

----- 17.07.2018 -----

760 – Pazarlama Sat. Ve Dağ. Gider.	10.000,00
191 – İndirilecek KDV	1.800,00
102 – Bankalar	11.800,00

----- / -----

23)

----- 25.07.2018 -----

102 – Bankalar	236.000,00
600 – Yurtiçi Satışlar	200.000,00

391 – Hesaplanan KDV 36.000,00

----- / -----

24)

----- 31.07.2018 -----

103 – Ver.Çek ve Öd.Em. 295.000,00

102 – Bankalar 295.000,00

----- / -----

25)

----- 31.07.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV 36.000,00

191 – İndirilecek KDV 1.800,00

190 – Devreden KDV 7.200,00

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 27.000,00

----- / -----

27)

----- 20.08.2018 -----

102 – Bankalar 236.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 200.000,00

391 – Hesaplanan KDV 36.000,00

----- / -----

28)

----- 26.08.2018 -----

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 27.000,00

102 – Bankalar

27.000,00

----- / -----

29)

----- 27.08.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri

40.000,00

191 – İndirilecek KDV

7.200,00

102 – Bankalar

47.200,00

----- / -----

30)

----- 31.08.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV

36.000,00

191 – İndirilecek KDV

7.200,00

360 – Öd. Vergi ve Fonlar

28.800,00

----- / -----

31)

----- 31.08.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri

25.849,40

760 – Pazarlama Sat. Dağ. Gider.

13.596,10

360 – Öd. Vergi ve Fonlar

913,26

335 – Personele Borçlar

24.913,26

360 – Öd. Vergi ve Fonlar

4.535,10

361 – Öd. Sos. Güven. Kes.

10.910,40

----- 31.08.2018 -----

335 – Personale Borçlar 24.913,26

102 – Bankalar 24.913,26

----- / -----

32)

----- 17.09.2018 -----

102 – Bankalar 236.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 200.000,00

391 – Hesaplanan KDV 36.000,00

----- / -----

33)

----- 20.09.2018 -----

100 – Kasa 150.000,00

102 – Bankalar 150.000,00

----- / -----

34)

----- 26.09.2018 -----

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 28.800,00

102 – Bankalar 28.800,00

----- / -----

35)

----- 26.09.2018 -----

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 4.535,10

102 – Bankalar 4.535,10

----- / -----

36)

----- 30.09.2018 -----

103 – Ver.Çek ve Öd.Em. 177.000,00

102 – Bankalar 177.000,00

----- / -----

37)

----- 30.09.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV 36.000,00

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 36.000,00

----- / -----

38)

----- 30.09.2018 -----

361 – Öd. Sos. Güven. Kes. 10.910,40

102 – Bankalar 10.910,40

----- / -----

39)

----- 30.09.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 25.849,40

760 – Pazarlama Sat. Dağ. Gider. 13.596,10

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 913,26

335 – Personele Borçlar 24.913,26

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 4.535,10

361 – Öd. Sos. Güven. Kes. 10.910,40

----- 30.09.2018 -----

335 – Personele Borçlar 24.913,26

102 – Bankalar 24.913,26

----- / -----

40)

----- 18.10.2018 -----

760 – Pazarlama Sat. Ve Dağ. Gider. 30.000,00

191 – İndirilecek KDV 5.400,00

102 – Bankalar 35.400,00

----- / -----

41)

----- 20.10.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 30.000,00

191 – İndirilecek KDV 5.400,00

102 – Bankalar 35.400,00

----- / -----

42)

----- 21.10.2018 -----

102 – Bankalar 177.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 150.000,00

391 – Hesaplanan KDV 27.000,00

----- / -----

43)

----- 26.10.2018 -----

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 36.000,00

102 – Bankalar 36.000,00

----- / -----

44)

----- 26.10.2018 -----

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 4.535,10

102 – Bankalar 4.535,10

----- / -----

45)

----- 31.10.2018 -----

103 – Ver. Çek ve Ödeme Emir. 177.000,00

102 – Bankalar 177.000,00

----- / -----

46)

----- 31.10.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV 27.000,00

191 – İndirilecek KDV 10.800,00

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 16.200,00

----- / -----

47)

----- 31.10.2018 -----

361 – Öd. Sos. Güven. Kes. 10.910,40

102 – Bankalar 10.910,40

----- / -----

48)

----- 31.10.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 25.849,40

760 – Pazarlama Sat. Dağ. Gider. 13.596,10

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 913,26

335 – Personele Borçlar 24.913,26

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 4.535,10

361 – Öd. Sos. Güven. Kes. 10.910,40

----- 31.10.2018 -----

335 – Personele Borçlar 24.913,26

102 – Bankalar 24.913,26

----- / -----

49)

----- 09.11.2018 -----

760 – Pazarlama Sat. Ve Dağ. Gider. 30.000,00

191 – İndirilecek KDV 5.400,00

102 – Bankalar 35.400,00

----- / -----

50)

----- 11.11.2018 -----

153 – Ticari Mallar 300.000,00

191 – İndirilecek KDV 54.000,00

102 – Bankalar 354.000,00

----- / -----

51)

----- 15.11.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 20.000,00

191 – İndirilecek KDV 3.600,00

102 – Bankalar 23.600,00

----- / -----

52)

----- 21.11.2018 -----

102 – Bankalar 118.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 100.000,00

391 – Hesaplanan KDV 18.000,00

----- / -----

53)

----- 26.11.2018 -----

360 – Ödenecek Vergi ve Fonlar 16.200,00

102 – Bankalar 16.200,00

----- / -----

54)

----- 26.11.2018 -----

360 – Ödenecek Vergi ve Fonlar 4.535,10

102 – Bankalar 4.535,10

----- / -----

55)

----- 30.11.2018 -----

391 – Hesaplanan KDV 18.000,00

190 – Devreden KDV 45.000,00

191 – İndirilecek KDV 63.000,00

----- / -----

56)

----- 30.11.2018 -----

361 – Öd. Sos. Güven. Kes. 10.910,40

102 – Bankalar 10.910,40

----- / -----

57)

----- 30.11.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 25.849,40

760 – Pazarlama Sat. Dağ. Gider. 13.596,10

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 913,26

335 – Personele Borçlar 24.913,26

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 4.535,10

361 – Öd. Sos. Güven. Kes. 10.910,40

----- 30.11.2018 -----

335 – Personele Borçlar 24.913,26

102 – Bankalar 24.913,26

----- / -----

58)

----- 07.12.2018 -----

760 – Pazarlama Sat. Ve Dağ. Gider. 20.000,00

191 – İndirilecek KDV 3.600,00

102 – Bankalar 23.600,00

----- / -----

59)

----- 16.12.2018 -----

102 – Bankalar 177.000,00

600 – Yurtiçi Satışlar 150.000,00

391 – Hesaplanan KDV 27.000,00

----- / -----

60)

----- 26.12.2018 -----

360 – Öd. Vergi ve Fonlar 4.535,10

102 – Bankalar 4.535,10

----- / -----

61)

----- 31.12.2018 -----	
391 – Hesaplanan KDV	27.000,00
190 – Devreden KDV	21.600,00
190 – Devreden KDV	45.000,00
191 – İndirilecek KDV	3.600,00
----- / -----	

62)

----- 31.12.2018 -----	
361 – Öd. Sos. Güven. Kes.	10.910,40
102 – Bankalar	10.910,40
----- / -----	

63)

----- 31.12.2018 -----	
770 – Genel Yönetim Giderleri	25.849,40
760 – Pazarlama Sat. Dağ. Gider.	13.596,10
360 – Öd. Vergi ve Fonlar	913,26
335 – Personele Borçlar	24.913,26
360 – Öd. Vergi ve Fonlar	4.535,10
361 – Öd. Sos. Güven. Kes.	10.910,40
----- 31.12.2018 -----	
335 – Personele Borçlar	24.913,26
102 – Bankalar	24.913,26

----- / -----

64)

----- 31.12.2018 -----

770 – Genel Yönetim Giderleri 55.000,00

760 – Pazarlama Sat. Dağ. Gider. 10.000,00

257 – Birikmiş Amortisman 64.000,00

268 – Birikmiş Amortisman 1.000,00

----- / -----

65)

----- 31.12.2018 -----

400 – Banka Kredileri 110.000,00

646 – Kambiyo Karları 110.000,00

Merkez Bankası Değerleme Kuru: 2,40 olarak belirlenmiştir

----- / -----

66)

----- 31.12.2018 -----

400 – Banka Kredileri 1.320.000,00

300 – Banka Kredileri 1.320.000,00

----- / -----

Tablo 4 – Manipüle Olmayan Verilerle Hazırlanan Uygulama Bilançosu

			2018
		DÖNEN VARLIKLAR	540.118,00
		HAZIR DEĞERLER	368.518,00
		1-Kasa	244.100,00
	A	2-Alınan Çekler	-
		3-Bankalar	124.418,00
		4-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-)	-
		5-Diğer Hazır Değerler	-
	B	MENKUL KIYMETLER	-
		TİCARİ ALACAKLAR	-
		1-Alıcılar	-
	C	2-Alacak Senetleri	-
		3-Verilen Depozito ve Teminatlar	-
		4-Diğer Ticari Alacaklar	-
	D	DİĞER ALACAKLAR	-
		1-Ortaklardan Alacaklar	-
		2-Diğer Çeşitli Alacaklar	-
1		STOKLAR	150.000,00
		1-İlk Madde ve Malzeme	-
		2-Yarı Mamüller	-
	E	3-Mamüller	-
		4-Ticari Mallar	150.000,00
		5-Diğer Stoklar	-
		6-Verilen Sipariş Avansları	-
		GEL.AYL.AİT GİD.VE GEL.TAH.	-
	F	1-Gelecek Aylara Ait Giderler	-
		2-Gelir Tahakkukları	-
		DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	21.600,00
	G	1-Devreden KDV	21.600,00
		2-Diğer KDV	-
		3-Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar	-
		DURAN VARLIKLAR	2.510.000,00
		TİCARİ ALACAKLAR	-
	A	1-Alıcılar	-
		2-Alacak Senetleri	-
	B	DİĞER ALACAKLAR	-
	C	MALİ DURAN VARLIKLAR	-
		MADDİ DURAN VARLIKLAR	2.506.000,00
		1-Arazi ve Arsalar	-
		2-Binalar	2.500.000,00
		3-Tesis, Makine ve Cihazlar	-
	D	4-Taşıtlar	50.000,00
		5-Demirbaşlar	20.000,00
		6-Diğer Maddi Duran Varlıklar	-
		7-Birikmiş Amortismanlar (-)	64.000,00
		8-Yapılmakta Olan Yatırımlar	-
		9-Verilen Avanslar	-
		MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	4.000,00
	E	1-Haklar	-
		2-Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri	5.000,00
		7-Birikmiş Amortismanlar (-)	1.000,00
	F	ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR	-
	G	GEL.YILLARA AİT GİD.VE GELİR TAH.	-
		1-Gelecek Yıllara Ait Giderler	-
	H	DİĞER DURAN VARLIKLAR	-
		AKTİF TOPLAMI	3.050.118,00

			2018
		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.417.045,50
		MALİ BORÇLAR	1.401.600,00
	A	1-Banka Kredileri	1.401.600,00
		2-Diğer Mali Borçlar	-
		TİCARİ BORÇLAR	-
	B	1-Satıcılar	-
		2-Borç Senetleri	-
		3-Alınan Depozito ve Teminatlar	-
		4-Diğer Ticari Borçlar	-
		DİĞER BORÇLAR	-
	C	1-Ortaklara Borçlar	-
		2-Personele Borçlar	-
		3-Diğer Çeşitli Borçlar	-
	D	ALINAN AVANSLAR	-
		1-Alınan Sipariş Avansları	-
3		ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	15.445,50
		1-Ödenecek Vergi ve Fonlar	4.535,10
	E	2-Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	10.910,40
		3-Vadesi Geçmiş Ertelenmiş Tah. Vergi ve Diğer Yük.	-
		4-Diğer Yükümlülükler	-
		BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-
	F	1-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yükümlülükler Karşılığı	-
		2-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yükümlülükler (-)	-
		GELECEK AYLARA AİT GEL.VE GİD.TAH.	-
	G	1-Gelecek Aylara Ait Gelirler	-
		2-Gider Tahakkukları	-
	H	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.320.000,00
		MALİ BORÇLAR	-
	A	1-Banka Kredileri	1.320.000,00
		2-Diğer Mali Borçlar	-
	B	TİCARİ BORÇLAR	-
	C	DİĞER BORÇLAR	-
	D	ALINAN AVANSLAR	-
	E	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-
	F	GELECEK YILLARA AİT GEL.VE GİD.TAH.	-
	G	DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
		ÖZKAYNAKLAR	313.072,50
	A	ÖDENMİŞ SERMAYE	100.000,00
		1-Sermaye	100.000,00
	B	SERMAYE DÜZ. OLUMLU FARKLARI	-
		1-Sermaye Olumlu Farkları	-
	C	SERMAYE YEDEKLERİ	-
	D	KAR YEDEKLERİ	-
		1-Özel Fonlar	-
	E	GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	-
		1-Geçmiş Yıllar Karları	-
	F	GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	-
		1-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	-
	G	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	213.072,50
		1-Dönem Net Karı veya Zararı	213.072,50
		PASİF TOPLAMI	3.050.118,00

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5 – Manipüle Olmayan Verilerle Hazırlanan Uygulama Gelir Tablosu

		2018
	BRÜT SATIŞLAR	1.590.000,00
A	1-Yurtiçi Satışlar	1.590.000,00
	2-Yurtdışı Satışlar	-
	3-Diğer Gelirler	-
	SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-
B	1-Satıştan İadeler (-)	-
	2-Diğer İndirimler (-)	-
C	NET SATIŞLAR	1.590.000,00
	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-700.000,00
D	1-Satılan Mamüllerin Maliyeti (-)	-
	2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	-700.000,00
	3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	-
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	890.000,00
	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-528.927,50
E	1-Araştırma Geliştirme Giderleri	-
	2-Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri	-192.980,50
	3-Genel Yönetim Giderleri	-335.947,00
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	361.072,50
	DİĞER FAAL.OLAĞAN GELİR VE KARLAR	110.000,00
F	3-Faiz Gelirleri	-
	7-Konusu kalmayan Karşılıklar	-
	7-Kambiyo Karları	110.000,00
	10-Diğer Olağan Gelir ve Karlar	-
	DİĞER FAAL.OLAĞAN GİD. VE ZAR. (-)	-
G	2-Karşılık Giderleri (-)	-
	4-Kambiyo Zararları (-)	-
H	FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	-258.000,00
	1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri	-258.000,00
	OLAĞAN KAR VEYA ZARARLAR	213.072,50
I	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	-
	1-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	-
J	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	-
	1-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	-
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	213.072,50
K	DÖNEM KARI VER.VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ. (-)	-
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	<u>213.072,50</u>

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.8. Uygulama Senaryosu Hile ve Manipölasyon İşlemlerine Göre Muhasebe Kayıtları ve Finansal Tablolar

1. Maaşların Sigortada Düşük Gösterilmesi ya da Hiç Gösterilmemesi

XYZ Örnek Ltd. Şti. personel maaşlarında hile ve manipölasyona başvurarak fiili ücreti 4.000,00-TL olan personellerini resmîyette 2.000,00-TL üzerinden sigortalı göstermiş maaş farklarını gayrî resmi olarak elden ödemiştir. Benzer şekilde 1 personelini 4.000,00-TL maaş almasına rağmen sigortalı olarak göstermemiş ve maaşını yine gayrî resmi olarak elden ödemiştir.

Bu durumda her ay için yapılacak hile ve manipölasyon işlemlerinin toplamda kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır. Ayrıca gayrî resmi maaş farklarının toplamı için örnek kayıt da aşağıdaki gibidir.

Manipüle rakamlar üzerinden SGK ‘ya bildirilen maaşlara göre düzenlenen bordroların yıllık toplam kaydı ve bankadan ödenen resmi karşılıkları örnek kaydı

-----	/	-----
770 – Genel Yönetim Giderleri		49.306,95
760 – Pazarlama Sat. Dağ. Giderleri		32.871,30
360 – Öd. Vergi ve Fonlar		3.805,25
335 – Personele Borçlar		53.805,25
360 – Öd. Vergi ve Fonlar		9.448,00
361 – Öd. Sos. Güvenlik Kes.		22.730,25
-----	/	-----
335 – Personele Borçlar		53.805,25
102 – Bankalar		53.805,25

----- / -----
Manipüle verilen üzerinden çıkan maaş farklarının yıllık toplam gayrı resmi elden ödemelerinin örnek kaydı

-----	/	-----
Ödeme Yapılan Personel		70.761,05
Kasa Hesabı		70.761,05
-----	/	-----

Örnek Hile ve Manipülasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletme sahibi ve ortakların amacı personelinin resmîyette düşük maaşlı göstererek yüksek vergi ödemekten kaçınmaktır. Aynı zamanda işletme sahibi ve ortaklar sigortasız çalışan ya da düşük maaşlı görünen personelin işten çıkışı sırasında kıdem ve ihbar tazminatlarını ödemekten kaçınmak ya da düşük ödemek amacıyla da bu şekilde yasa dışı ve uygunsuz yollara başvurabilirler.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Sonuçları:

Buradaki örnek olayda açıkça görüleceği gibi bu şekilde yapılan hile ve manipülasyonlar kasa hesabının gayrı resmi çıkışlar nedeni ile olduğundan çok daha yüksek görünmesine yol açacaktır.

Olayı iki yönlü ele alırsak öncelikle işletmenin düşük vergi ödeyeceği aşîkardır. Ancak yapılan bu gibi yasadışı işlemler başlarda çok avantajlı görünmekle birlikte vergi dairesi tarafından yapılacak bir inceleme sırasında fiili kasa sayımının yapılması ile kolayca ortaya çıkacaktır. Ayrıca muhtasar beyannamede stopaj ödenmemesinden dolayı cezai yaptırımlar ile karşılaşacaktır. Bu işlem daha sıklıkla SGK denetimlerinde ortaya çıkmaktadır ve yakalanmasının çok çeşitli yolları bulunmaktadır. SGK tarafından yapılacak bir inceleme sırasında yakalanılması durumunda SGK yönünden de her personel için ayrı ayrı cezai işlem uygulanacaktır. Bu açıdan bakıldığında elde edilen kar hilenin ortaya çıkması ile yerini büyük bir pişmanlığa bırakacaktır.

2. KDV'yi ve Kurumlar Vergisini Düşük Ödemek için Faturasız Satış Yapmak

XYZ Örnek Ltd. Şti. 15.05.2018 tarihli 50.000,00-TL tutarındaki ticari malı faturasız olarak satmıştır.

Bu durumda yapılan satış işlemi için atılacak gayri resmi örnek kayıt aşağıdaki gibidir.

-----	/	-----
Alicılar Cari Hesabı		50.000,00
Ticari Mallar Cari Hesabı		50.000,00
-----	/	-----

Örnek Hile ve Manipölasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletme sahibi ve ortakların amacı satışı gayri resmi bir şekilde yaparak hem KDV yönünden hem de kurumlar vergisi yönünden işletmenin vergi ödemesi engellemektir. Aynı zamanda paranın elden alınması paranın kayıt dışı olarak kullanılabilmesine olanak sağlayacaktır.

Örnek Hile ve Manipölasyonun Sonuçları:

Örnek olayda işletmenin kar ettiği algısı ne kadar olursa da bu işlem işletmenin ticari mallar hesabındaki bozulmasına sebep olacağından ileride gelir tablosu üzerinde ciddi deformasyonlara sebep olacaktır. Yine şirket için açıktan gelen bu paralar şirkete değil şirket sahibi ve ortaklarının şahsi işleri için kullanılırsa bir süre sonra işletme ciddi bir nakit sıkıntısı yaşayabilecektir. Ayrıca bu tip işlemler stokların gerçek durumunun takibini bir hayli zorlaştıracığından dolayı işletmenin stoklarıyla ilgili aldığı kararlarda yanlışlar yapmasına da sebep olabilecektir.

Olayın yasal yönünden bakıldığında ise gelir tablosundaki karlılık oranları makul sonuçlar vermeyeceğinden dolayı vergi dairesi tarafından incelemeye kadar gidebilecek yasal süreçler yaşanabilecektir. Yine yapılacak

bir yasal inceleme sırasında fiili envanter ile beyan edilen stoklar arasında farklılar çıkacak ve bu durum çok ciddi vergi cezaları doğuracaktır.

3. İşletme Sahibinin Gayri Resmi Para Alması

Bilindiği üzere işletmelerin kişiliği ilkesi açısından şirket sahiplerinin dahi işletmeden keyfi para almaları yasa dışı bir işlemdir. İşletme sahipleri işletmelerinden pek tabi para alacaklardır ancak bunu yasal bildirimleri yaparak ve vergisini ödeyerek yapabilirler. Örneğin; kendisine aylık 8.000,00-TL ortaklar kurulu geliri tanımlamış olan işletme sahibi bunun SGK ya beyan ederek her ay vergisini ödemekle mükelleftir. Bunun dışında bir para almak istediğinde bunu kar dağıtımı yolu ile yapmak zorunda olup yine bu işlemten doğan gelir vergisini de ödemekle mükellef olacaktır.

XYZ Örnek Ltd. Şti. ortaklarından x bey 31.07.2018 tarihinde şirket kasasından beyansız bir şekilde 20.000,00-TL nakit para almıştır.

-----	/	-----
Ortak x Bey		20.000,00
Kasa Hesabı		20.000,00
-----	/	-----

Örnek Hile ve Manipülasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletme ortağının amacı o dönemde ihtiyacı olan nakit parayı vergiye tabi olmadan almak ve oluşacak vergi ödemesinden kaçınmaktır.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Sonuçları:

Örnek olayda işletmenin vergi ödemesinden kaçınması sağlanmıştır. Ancak bu durum yüksek meblağlarla gerçekleştiğinde kasa hesabında açıklanması zor kasa bakiyeleri yaratabilecektir. Bunun yanında bu tip işlemler hazır değerler hesaplarını bozacak ileride ki dönemlerde şirketin geleceği ile ilgili alınacak kararlarda hatalar yapılmasına sebep olabilecektir.

Olayın yasal yönünden bakıldığında ise özellikle son dönemlerde ortakların şirketle para alışverişinde bulunması direk inceleme sebebi olarak kabul görmekte ve şirket sahipleri açısından çok ağır sonuçlar doğurmaktadır. Burada yapılan işlem kasadan yapıldığı için inceleme sırasında kasa sayımı yapıldığında fiili kasa ve beyan edilen değerler birbiri ile paralel olmayacağı için kasa hesabı daha detaylı olarak incelenecek ve durum ortaya çıkabilecektir. Bu durumda çok ciddi cezai yaptırımları beraberinde getirebilecektir.

4. Şahsi Harcamalarını ya da Araçlarını Şirketten Gider Göstermek

XYZ Örnek Ltd. Şti. ortaklarından X bey 10.08.2018 tarihinde 10.000,00-TL+KDV tutarındaki şahsi harcamasının şirket kayıtlarına gider olarak işlenmesi talimatı vermiştir.

----- 10.08.2018 -----	
770 – Genel Yönetim Giderleri	10.000,00
191 – İndirilecek KDV	1.800,00
100 – Kasa	11.800,00
----- / -----	

Örnek Hile ve Manipülasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletme ortağının amacı işletmenin hem giderlerini yüksek göstermek suretiyle kurumlar vergisi ödemesini düşürmek hem de indirilecek KDV tutarını yükselterek KDV ödemesini düşürmektir.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Sonuçları:

Örnek olay piyasa da en çok rastlanılan hile ve manipülasyon örneklerinden birisidir. Burada işletmenin vergi ödemelerinden kaçınması sağlanacaktır. Ancak bu durum belli bir süre sonra işletmenin satış yapmasına rağmen çok cüzi ya da hiç KDV ödememesi ile vergi dairesi nezdinde dikkat çekmesine sebep olabilecektir. Daha da önemlisi gelir tablosunda brüt satış karı

çok yüksek işletmenin faaliyet karı çok düşük çıkacak ve bu durum vergi dairesi tarafından inceleme konusu olabilecektir.

Olayın yasal yönünden bakıldığında ise işletmenin kendisine ait olmayan bu gibi giderleri kendisine aitmiş gibi göstermesi inceleme sırasında giderlerin makul ve mantıklı olmaması ya da alındığı iddia edilen bir takım dayanıklı tüketim mallarının şirkette fiilen bulunmamasından anlaşılabilecektir. İnceleme sırasında bu şekilde bir durum tespit edildiğinde işletme geriye dönük olarak kurumlar vergisi ve KDV yönünden çok ciddi yaptırımlar ile karşılaşabilecektir.

5. Mükerrer Kayıt, Fazla ya da Eksik Sıfır ile Giderleri Yükseltme

XYZ Örnek Ltd. Şti. 17.07.2018 tarihinde yapmış olduğu pazarlama satış ve dağıtım giderini giderlerini yükseltmek adına mükerrer olarak giriş yapmıştır.

----- 17.07.2018 -----	
760 – Pazarlama Sat. Ve Dağ. Gideri	10.000,00
191 – İndirilecek KDV	1.800,00
100 – Kasa	11.800,00
----- / -----	

Örnek Hile ve Manipülasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletmenin amacı hem işletmenin giderlerini yüksek göstererek kurumlar vergisi ödemesini düşürmek hem de indirilecek KDV tutarını yükselterek KDV ödemesini düşürmektir.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Sonuçları:

Örnek olayın sonucunda giderler yükselecek ve KDV amaçlandığı gibi düşürülebilecektir. Ancak bu yapılan hile ve manipülasyonun istenilen etkiyi yaratabilmesi adına sıkça tekrarlanması gerekecektir. Bu durumda gider

kalemlerinde anlamsız bir yükseklik görülecek kasa hesabı bozulacak ve işlemler hataya açık bir hale gelecektir.

Yasal yönden bakıldığında ise bu durum herhangi bir inceleme sırasında evraklar işlemler ile uyuşmayacağı için çok kolay tespit edilebilecektir. Tabi ki burada işletmenin savunması hata ve dikkatsizlik üzerine olacaksa da hem mesleki özen ve dikkat işletmenin sorumluluğunda olduğundan dolayı hem de bu durum hep işletmenin lehine sonuçlanması anlamında savunma karşılık görmeyecek işletme hem kurumlar vergisi hem de KDV yönünden ciddi yaptırımlar ile karşılaşacaktır.

6. Kambyo Zararlarını Yüksek Göstermek

XYZ Örnek Ltd. Şti. yıl sonunda yapmış olduğu kur değerlemesinde kambyo zararlarını olduğundan yüksek göstermiştir.

----- 31.12.2018 -----	
656 – Kambyo Zararları	100.000,00
400 – Banka Kredileri	100.000,00
-----	/ -----

Örnek Hile ve Manipülasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletmenin amacı kambyo giderlerini yükselterek işletmenin karlılığını düşürmek ve kurumlar vergisini düşük ödemektir.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Sonuçları:

Örnek olayın sonucunda kambyo zararlarının yükselmesi ile kar düşecek ve işletmenin ödeyeceği vergi azalacaktır. Ancak bu durum kur dalgalanmasının yüksek olduğu dönemlerde tercih edilmektedir. Yapılan manipülasyonların içinde tespiti en zor olanlardan birisi kambyo hesaplarında yapılan hile ve manipülasyonlar olacaktır. Kambyo zararlarının çok yüksek görünmesi finans kurumları açısından işletmenin yüksek döviz borçlandığını gösterecek ve bu durum finans kurumları açısından riskli kabul edilerek işletmenin kredi fizibilitesinin düşmesine neden olacaktır.

Uzun vadeli olarak düşünöldüğünde ise yapılacak bir inceleme de kambiyo kar/zararlarının tespiti ilgi, dikkat ve tecrübe gerektirecektir. Yine de makul olmayacak boyutta yüksek kambiyo kar/zararları incelemenin boyutlarının genişlemesine neden olacak ve ispatlanamayan kambiyo kar/zararları kurumlar vergisi yönünden ciddi yaptırımlar ile sonuçlanacaktır.

7. KVK Hesaplarını UVK Hesaplarında Göstermek

XYZ Örnek Ltd. Şti. yıl sonunda kısa vadeli yabancı kaynaklarında görünmesi gereken kredilerinin bir kısmını uzun vadeli yabancı kaynakların içinde göstermiştir.

----- 31.12.2018 -----	
300 – Banka Kredileri	800.000,00
400 – Banka Kredileri	800.000,00
-----	/ -----

Örnek Hile ve Manipölasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletmenin amacı yabancı kaynaklarının ödeme vadelerini uzun göstererek bilançosunu makyajlamak ve finans kurumları nezdinde kredi fizibilitesini yükseltmektir.

Örnek Hile ve Manipölasyonun Sonuçları:

Örnek olayın sonucunda amaçlandığı şekilde bilanço ve buna bağılı olarak işletmenin ödeme gücü daha kuvvetli görünecektir. Ancak bu ve bunun benzeri makyajlamalar işletme sahibi ve ortaklarının ileriye dönük olarak kredi kullanımlarında hata yapmalarına sebep olabilecektir. Şöyle ki işletme sahibi ve ortakları bu makyajlamadan hareketle kredi fizibilitelerini ciddi bir oranda arttıracak ve finans kurumları bu durumu fark edemezler ise işletmenin kısa vadeli ve yüksek tutarlı kredi kullanımlarına onay vereceklerdir. Bu durum işletme sahibi ve ortaklarını kolay bir şekilde likidite akışı sağlayabildikleri için tasarruf tembelliğine itecektir. Taksit ödemelerinin gerçekte kısa vadeli olanları ile yeni alınan kredi taksitleri yavaş yavaş işletmeyi bir çıkmazın içine

sokabilecektir ve bu durum iflasa kadar gidebilecek süreçlerin ilk adımı olabilecektir.

8. Dönem Sonu Stoklarını Düşük Beyan Etmek

XYZ Örnek Ltd. Şti. yıl sonunda gelir tablosunu hazırlarken ticari karının çok yüksek olduğunu ve buna karşı bir çözüm bulması gerektiğini fark etmiştir. Bu duruma bağlı olarak geliştirilen çözüm neticesinde dönem sonu stoklarını olduğundan daha düşük göstererek satılan ticari malın maliyeti istenilen seviyeye getirilmiş ve karlılık düşürülmüştür.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletmenin amacı yüksek çıkacak olan karlılığını düşük göstermek sureti ile daha düşük bir vergi ödemektir.

Örnek Hile ve Manipülasyonun Sonuçları:

Örnek olayın sonucunda amaçlandığı vergi ödemesi daha düşük çıkacaktır. Piyasa da sıklıkla görülen bu uygulamada yapılacak her hile ve manipülasyon gibi belli riskler taşımaktadır. Dönem sonunda kalan stoklarını düşük gösteren işletme karlılığını etkilediği gibi karlılık oranlarını da etkilemiş olacaktır.

Buradaki oranlar işletmenin esasında ne kadar yüksek karlılık ile satış yaptığını göstermektedir. İşletmenin bir dönem %20 bir dönem %5 bir dönem %60 karlılık oranları ile satış yapması hemen dikkati çekecek bir durum olacaktır. Bunun dengelenmesi manipüle edilmiş stoklarla pek de mümkün olmayacaktır. Ayrıca dönem sonu stokları düşük gösterildiğinde belli bir süre sonra alış ve satışlardaki stok giriş ve çıkışlarında anlamsızlıklar ortaya çıkacaktır. Özellikle yüksek seviye de stoklu çalışmayan işletmelerde ilerleyen zamanlarda olmayan mallar satılmış durumuna düşülecek ve başka hile ve manipülasyonlarla bu durum kurtarılmaya çalışılacak yine belli bir dönem sonra yapılacak her hile bir başkasını tetikleyeceğinden işletme gerçek verilerine ulaşamaz bir hale gelebilecektir.

Yapılacak bir incelemede yerinde sayım yapıldığında bu tip hileler kolayca tespit edilebilecektir. Bunun yanı sıra verilecek geçici vergi

beyannameleri ve kurumlar vergisi beyannamelerinde yine bu durumu tespit edebilecek sistemler bulunmaktadır. Yapılış şekli itibari ile bu tip hile ve manipölasyonlar basit işlemler gibi görülebilmektedir. Bu açıdan yapıldığında sonuçlarının da basit usulsüzlük cezaları olacağı gibi yanılığlar bulunmaktadır. Ancak bu tip hile ve manipölasyonlar direkt olarak karlılığı etkileyen işlemlerdir. Bu açıdan bakıldığında cezai yaptırımları da bu açıdan değerlendirilecektir ve basit usulsüzlük cezaları değil karlılığı etkilemesi itibari ile ciddi cezai geri dönüşleri olabilecektir.

9. Yüksek Görünen Kasa Hesabını 159 Hesap ile Kapatmak

XYZ Örnek Ltd. Şti. yıl sonunda kasa hesabını kontrol ettiğinde kasasında fiili bulunan nakit ile hesaplarında görünen beyan edilecek tutar arasında ciddi bir fark olduğunu görmüştür. Buna bağlı olarak

----- 31.12.2018 -----	
159 – Verilen Sipariş Avansları	180.000,00
100 – Kasa	180.000,00
----- / -----	

Örnek Hile ve Manipölasyonun Amacı:

Örnek olaydaki işletmenin amacı kasadaki gayri resmi işlemlerden doğan kasa fazlasının hem dikkat çekmesini engellemek hem de olası bir incelemede yapılacak kasa sayımına karşılık önlem almaktır.

Örnek Hile ve Manipölasyonun Sonuçları:

Örnek olayın sonucunda amaçlandığı şekilde kasa hesabının bakiyesi fiili kasa ile eşleştirilmiştir. Bu işlem direkt olarak fiili kasa sayımı ile yakalanamayacağı için işletme sahibi ve ortaklarına makul bir yöntem olarak görünmektedir. Ancak her hile ve manipölasyon gibi bu işleminde kolayca tespiti için yöntemler bulunmaktadır. Fiili kasa sayımı sonrasında kasa hesabının muavin olarak istenmesi ile yapılan her işlem tek tek kayıt bazında görülebilecektir. Bu aşamada kasa hesabının neden verilen sipariş avanslarına virmanlandığı açıklanabilir bir durum değildir. Bu aşamada işletmenin gayri

resmi işlemleri olduğu çok kolay bir şekilde tespit edilebilecek ve detaylı inceleme kararının akabinde bulunan her gayri resmi işlemin kendi içinde ayrı ayrı cezai yaptırımları olacaktır.

Tablo 6 – Manipüle Verilerle Hazırlanan Uygulama Bilançosu

			2018
		DÖNEN VARLIKLAR	490.118,00
		HAZIR DEĞERLER	164.918,00
		1-Kasa	40.500,00
	A	2-Alınan Çekler	-
		3-Bankalar	124.418,00
		4-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-)	-
		5-Diğer Hazır Değerler	-
	B	MENKUL KIYMETLER	-
		TİCARİ ALACAKLAR	-
		1-Alıcılar	-
	C	2-Alacak Senetleri	-
		3-Verilen Depozito ve Teminatlar	-
		4-Diğer Ticari Alacaklar	-
		DİĞER ALACAKLAR	-
	D	1-Ortaklardan Alacaklar	-
		2-Diğer Çeşitli Alacaklar	-
1		STOKLAR	280.000,00
		1-İlk Madde ve Malzeme	-
		2-Yarı Mamüller	-
	E	3-Mamüller	-
		4-Ticari Mallar	100.000,00
		5-Diğer Stoklar	-
		6-Verilen Sipariş Avansları	180.000,00
		GEL.AYL.AİT GİD.VE GEL.TAH.	-
	F	1-Gelecek Aylara Ait Giderler	-
		2-Gelir Tahakkukları	-
		DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	25.200,00
	G	1-Devreden KDV	25.200,00
		2-Diğer KDV	-
		3-Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar	-
		DURAN VARLIKLAR	2.510.000,00
		TİCARİ ALACAKLAR	-
	A	1-Alıcılar	-
		2-Alacak Senetleri	-
	B	DİĞER ALACAKLAR	-
	C	MALİ DURAN VARLIKLAR	-
		MADDİ DURAN VARLIKLAR	2.506.000,00
		1-Arazi ve Arsalar	-
		2-Binalar	2.500.000,00
		3-Tesis, Makine ve Cihazlar	-
	D	4-Taşıtlar	50.000,00
		5-Demirbaşlar	20.000,00
		6-Diğer Maddi Duran Varlıklar	-
		7-Birikmiş Amortismanlar (-)	64.000,00
		8-Yapılmakta Olan Yatırımlar	-
		9-Verilen Avanslar	-
		MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	4.000,00
	E	1-Haklar	-
		2-Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri	5.000,00
		7-Birikmiş Amortismanlar (-)	1.000,00
	F	ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR	-
	G	GEL.YILLARA AİT GİD.VE GELİR TAH.	-
		1-Gelecek Yıllara Ait Giderler	-
	H	DİĞER DURAN VARLIKLAR	-
		AKTİF TOPLAMI	<u>2.980.118,00</u>

			2018
		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	617.045,50
		MALİ BORÇLAR	601.600,00
	A	1-Banka Kredileri	601.600,00
		2-Diğer Mali Borçlar	-
		TİCARİ BORÇLAR	-
	B	1-Satıcılar	-
		2-Borç Senetleri	-
		3-Alınan Depozito ve Teminatlar	-
		4-Diğer Ticari Borçlar	-
		DİĞER BORÇLAR	-
	C	1-Ortaklara Borçlar	-
		2-Personele Borçlar	-
		3-Diğer Çeşitli Borçlar	-
	D	ALINAN AVANSLAR	-
		1-Alınan Sipariş Avansları	-
3		ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	15.445,50
		1-Ödenecek Vergi ve Fonlar	4.535,10
	E	2-Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	10.910,40
		3-Vadesi Geçmiş Ertelenmiş Tak.Vergi ve Diğer Yük.	-
		4-Diğer Yükümlülükler	-
		BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-
	F	1-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yükümlülükler Karşılığı	-
		2-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yükümlülükler (-)	-
		GELECEK AYLARA AİT GEL.VE GİD.TAH.	-
	G	1-Gelecek Aylara Ait Gelirler	-
		2-Gider Tahakkukları	-
	H	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	2.330.000,00
		MALİ BORÇLAR	-
	A	1-Banka Kredileri	2.330.000,00
		2-Diğer Mali Borçlar	-
4	B	TİCARİ BORÇLAR	-
	C	DİĞER BORÇLAR	-
	D	ALINAN AVANSLAR	-
	E	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-
	F	GELECEK YILLARA AİT GEL.VE GİD.TAH.	-
		2-Gider Tahakkukları	-
	G	DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
		ÖZKAYNAKLAR	33.072,50
	A	ÖDENMİŞ SERMAYE	100.000,00
		1-Sermaye	100.000,00
	B	SERMAYE DÜZ. OLUMLU FARKLARI	-
		1-Sermaye Olumlu Farkları	-
		SERMAYE YEDEKLERİ	-
5	C	1-Yasal Yedekler	-
	D	KAR YEDEKLERİ	-
		1-Özel Fonlar	-
	E	GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	-
		1-Geçmiş Yıllar Karları	-
	F	GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	-
		1-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	-
	G	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	-
		1-Dönem Net Karı veya Zararı	(66.927,50)
		PASİF TOPLAMI	<u>2.980.118,00</u>

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7 – Manipüle Verilerle Hazırlanan Uygulama Gelir Tablosu

		2018
	BRÜT SATIŞLAR	1.590.000,00
A	1-Yurtiçi Satışlar	1.590.000,00
	2-Yurtdışı Satışlar	-
	3-Diğer Gelirler	-
	SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-
B	1-Satıştan İadeler (-)	-
	2-Diğer İndirimler (-)	-
C	NET SATIŞLAR	1.590.000,00
	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-750.000,00
D	1-Satılan Mamüllerin Maliyeti (-)	-
	2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	-750.000,00
	3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	-
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	840.000,00
	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-548.927,50
E	1-Araştırma Geliştirme Giderleri	-
	2-Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri	-202.980,50
	3-Genel Yönetim Giderleri	-345.947,00
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	291.072,50
	DİĞER FAAL.OLAĞAN GELİR VE KARLAR	-
F	3-Faiz Gelirleri	-
	7-Konusu kalmayan Karşılıklar	-
	7-Kambiyo Karları	-
	10-Diğer Olağan Gelir ve Karlar	-
	DİĞER FAAL.OLAĞAN GİD. VE ZAR. (-)	-100.000,00
G	2-Karşılık Giderleri (-)	-
	4-Kambiyo Zararları (-)	-100.000,00
	FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	-258.000,00
	1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri	-258.000,00
	OLAĞAN KAR VEYA ZARARLAR	-66.927,50
	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	-
I	1-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	-
	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	-
J	1-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	-
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-66.927,50
	DÖNEM KARI VER.VE DİĞ.YAS.YÜK.KARŞ. (-)	-
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-66.927,50

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.9. Manipüle Olmayan Veriler ile Manipüle Verilerin Oran Analizleri Üzerinden Karşılaştırılması

Yapılacak her türlü hile ve manipülasyon işletmenin gerçek verilerin etkileyeceğinden buna paralel olarak işletmenin verileri üzerinden yapılacak tüm analizleri de etkileyecektir. Bu durum yönetimin karar destek mekanizmasının bozulmasına ve işletmenin durumunu değerlendirme, geçmişte alınan kararların analizini yapma ve geleceğe yönelik kararlar alma konusunda çok ciddi hatalara sebep olabilecektir. Ayrıca işletmenin dış gruplarının işletme için doğru yönde fikirler edinmesini ve işletmenin yatırıma uygunluğu, kredi fizibilitesinin gerçekliği konusunda da ciddi hatalara sebep olabilecektir.

Yukarıdaki örnek senaryodan hareketle oran analizleri üzerinden karşılaştırma yapıldığında gerçek veriler ve manipüle veriler arasındaki farklılıklar çok daha şeffaf bir biçimde görülebilecektir.

4.9.1. Hile ve Manipülasyonların Likidite Oranlarına Etkileri

Likidite oranları üzerinden yapılacak karşılaştırma işletmenin borç ödeme gücünü, ileriye dönük olarak borçlanabilme gücünü göstermesi açısından hem işletmenin durumu hem de yeni yatırımlar için işletmenin gücünü gösterebilecek likidite oranlarının veriler manipüle edildiğinde ne gibi hatalara sebep olabileceği karşılaştırmalı örneklerle görülebilecektir.

a) Cari Oran Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$540.118,00 / 1.417.045,50 = 0,38$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$490.118,00 / 617.045,50 = 0,79$$

Örnek işletme firma kuruluşu ile birlikte çok büyük bir yatırım yaparak işletme için bir bina satın almıştır. Bu işlem doğru bir yatırım olmamakla birlikte işletme yeni kurulan bir işletmeye oranla gayet iyi bir iş hacmi ve tahsilat oranı yakalamasına rağmen yine de işletmenin kaldıracağından büyük

bir mali yüküdür. Gerçek veriler bu durumu gayet net bir şekilde göstermektedir. İşletme yönetiminin bu noktada gerçek verilerle durum değerlendirmesi yaparak binayı satma kararı almasının işletmenin devamlılığı açısından doğru bir karar olabilecektir. Ancak veriler manipüle edildiğinde yeni senede iş hacminin ve karlılığın artacağı varsayılarak durumun bir şekilde sübvansede edilebileceği gibi yanlış yorumlara sebep olunabilecektir. Bu durum işletmenin yeni senede çok ciddi bir dar boğaza girmesine hatta durumun bir şekilde toparlanacağına olan inançla yeni kredi yükleri ile işletmenin sürekliliğinin imkansız hale gelmesine sebep olunabilecektir.

b) Asit-Test Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$(540.118,00-150.000,00) / 1.417.045,50 = 0,27$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$(490.118,00-100.000,00) / 617.045,50 = 0,63$$

Örnek işletme stoklarında yaptığı ve kısa vadeli yabancı kaynaklarında yaptığı manipülasyonlara karşın yine de cari oran gibi asit-test oranı da işletmenin kısa vadeli yabancı kaynakları için ciddi bir geri ödeme sıkıntısı yaşayacağını göstermektedir. Manipüle veriler üzerinden değerlendirilse bile işletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarını ödemek için problem yaşayacağı anlaşılacakla birlikte gerçek veriler bu durumu çok daha net göstermekte ve önlem alınmasını zorunlu kılmaktadır.

c) Hazır Değerler Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$368.518,00 / 1.417.045,50 = 0,26$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$164.918,00 / 617.045,50 = 0,27$$

Hazır değerler oranı yıl içindeki gayri resmi işlemler sebebiyle kasanın artmasına bağlı olarak çok daha iyi bir orana getirilebilirdi. Ancak bu durumda

hem yapılacak bir incelemede işletme açıklayamayacağı bir kasa fazlası ile çok ciddi cezai yaptırımlara uğrayabilir hem de bu tip kasa fazlalıkları başlı başına bir inceleme sebebi de olabilmektedir. Burada hem gerçek verilerin hem de manipüle verilerin birbirlerine çok yakın bir oranda olduğu görülmektedir. İşletmenin yanlış bir kredi kullanımı yaptığı her şekilde fark edilecektir ki hazır değerler oranının maksimum risk boyutuna ulaşması da bu durumu ispatlar niteliktedir.

d) Stokların Net Çalışma Sermayesine Oranı

Net işletme sermayesi; dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklardan fazla olan kısmını ifade eder. Bu açıdan örnekteki işletmenin net işletme sermayesi bulunmamaktadır. Buda stokların net işletme sermayesine oranının hesaplanmasını anlamsız kılmaktadır. Bir başka ifade ile işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücü çok zayıf olmakla birlikte işletmenin yapacağı tüm satışlar peşin olsa dahi borcunu finanse edecek kadar stokta malı da bulunmamaktadır.

4.9.2. Hile ve Manipülasyonların Mali (Finansal Yapı) Oranlara Etkileri

İşletmenin yabancı kaynaklarında yapılacak hile ve manipülasyonların etkisi en yüksek derecede mali oranlar diğer adı ile finansal yapı oranlarında gözlemlenebilir. Tabi burada sadece yabancı kaynaklar ile ilgili değil farklı hesaplarda yapılan hile ve manipülasyonlarında etkileri görülebilecektir.

a) Finansal Kaldıraç Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$2.737.045,50 / 3.050.118,00 = 0,90$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$2.947.045,50 / 2.980.118,00 = 0,99$$

XYZ Örnek Ltd.Şti. açısından bakıldığında finansal kaldıraç oranı gerçek oran veriler üzerinden de bakılsa manipüle veriler üzerinden de bakılsa neredeyse bilanço büyüklüğünün tamamını oluşturmaktadır. Bu açıdan işletme

bu yüksek borçlanmanın önce sebeplerini tespit edecek sonrasında bu büyük borçlanmayı bir şekilde azaltma yoluna gidecektir.

Ayrıca finansal kaldıraç oranı gayri resmi işlemler dışında kalan hesaplar arası geçişe dayalı bilanço makyajlamalarının tamamını anlamsız kılmaktadır.

b) Borçların Öz Kaynaklara Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$2.737.045,50 \times 100 / 313.072,50 = 874,25$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$2.947.045,50 \times 100 / 33.072,50 = 8.910,86$$

Örnek işletmenin senaryosunun hatalı bir bina alımı ve bunun yüksek borçluluğu üzerinden de hareket edilerek hazırlanması sebebiyle borçların öz kaynaklara oranı makul bir sonuca ulaşmayacaktır. Ancak yine de burada gerçek veriler karlılığın yüksek olması sebebi ile daha makul ve kredi kuruluşları için daha güvenilir olacaktır.

Örnek işletme üzerinden bakıldığında işletmenin bu denli yüksek borçlanması yönetsel bir hata olarak kabul edilecektir. Ancak borçlanma ticari değil bina alımı içindir yani yatırımsal bir borçlanmadır. Yani işletmenin ticari hayatını devam ettirmesi yanlış bir karar olarak düşünülmeyecek ve yatırım amacı ile alınan binanın satışı yahut kredinin daha uzun vadeye yayılması konusunda bir karar verilebilir.

c) KVKYK Öz kaynaklara Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$1.417.045,50 \times 100 / 313.072,50 = 452,62$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$617.045,50 \times 100 / 33.072,50 = 1.865,73$$

Örnek işletmenin bina alımı gibi çok uzun vadeye yayılması gereken bir yatırımı kısa vadeli olarak ödemek gibi ciddi bir yönetsel yanlışa düşüldüğü açıkça görölmektedir. Ayrıca gerçek verilerin manipöle verilere oranla daha makul çıktığı da görölmektedir. Ancak yapılan hata manipölasyonlarla kapatılamayacak kadar büyük bir hata olduğundan bu durumun bir şekilde düzeltilmesi yoluna gidilmelidir.

Borcu yapılandırmak kendi içinde kısa vadeli borçların azalması açısından bir rahatlama yaratacak olsa dahi sorunun tek başına çözümü olarak görölemeyecektir.

d) Maddi Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipöle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$2.506.000,00 \times 100 / 313.072,50 = 800,45$$

Manipöle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$2.506.000,00 \times 100 / 33.072,50 = 7.577,29$$

Örnek işletmenin maddi duran varlıklarının büyüklüğü öz kaynaklardan finanse edilemeyecek boyutlardadır. Bu durumun normal şartlarda karşılığı uzun vadeli kredilere odaklanmaktır ancak verilerin oranına bakıldığında durumun yabancı kaynaklarla da finansmanı çok gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Yine de gerçek verilerin manipöle verilerden daha makul olduğu görölmektedir.

İşletme finanse etmesi normal şartlarda mümkün olmayacak büyük bir maddi duran varlık alımı yapmıştır ki bu işlem işletmenin ticari varlığını sürdürmesini sağlayan makine, teçhizat, araç gibi kalemler için değil kira vermesini engellemek açısından bina alımı için yapılmıştır. İşletme yönetiminin burada yönetsel bir hata yaptığını kabul ederek en kısa zamanda ve en az zararla bu yatırımdan vazgeçmelidir.

e) Finansman Giderlerini Karşılama Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$213.072,50 + 258.000,00 / 258.000,00 = 1,82$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$-66.927,50 + 258.000,00 / 258.000,00 = 0,74$$

Örnek işletmesinin ilgili oranı değerlendirildiğinde öncelikle böylesine yüksek bir krediyi düşük faizi için kısa vadeli aldığını anlayabiliriz. Bu durum işletmenin geleceği açısından kesinlikle yanlış bir yönetsel karardır ki işletmenin iflası kadar gidebilecek bir sürecin ilk adımı olabilecektir. Yine burada açıkça gerçek verilerin manipüle verilere oranla çok daha güven verici olduğu görülmektedir. Hatta manipüle veriler üzerinden değerlendirme yapan herhangi bir finans kurumu işletmeye uzun vadeli kredi vermeye bile sıcak bakmayacaktır.

Özellikle kar üzerinde yapılan manipülasyonlar işletmenin kredi fizibilitesi üzerinde oldukça kötü izlenimlere yol açacaktır.

4.9.3. Hile ve Manipülasyonların Faaliyet Oranlarına Etkileri

Her işletmenin varlığını sürdürebilmek için varlıklara ihtiyacı vardır. Buradaki oranlamalar ile özellikle varlık kalemleri ve satışlar ile ilgili hile ve manipülasyonların yönetim karar destek mekanizmasına faaliyet oranları açısından nasıl bir etkide bulunacağı görülecektir.

Örnek işletmenin kredili satışı bulunmamaktadır. Bu durum oranı hesaplayacak bir veri olmaması anlamına gelmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde işletme en ideal şekilde peşin olarak çalışmakta ancak alımlarının bir kısmını vadeli yapmaktadır. Bu da göstermektedir ki işletmenin satışları yüksek olduğu sürece nakit sıkıntısı çekmeyecektir ve ticaretini sürdürebilmek adına herhangi bir krediye ihtiyaç duymayacaktır. XYZ Örnek İşletmesinin ortalama tahsilat dönemi oranı ve alacaklarının devir hızı oranı en ideal durumdadır denilebilir. Ayrıca işletmenin iç karar mekanizmalarını

etkileyen bu oranın mükemmel olması işletme yönetimini çok büyük bir krediyi kısa vadede ödeyebileceği konusunda yanıltmış olabilir.

XYZ Örnek işletmesi senaryo gereği yeni kurulduğundan dolayı dönem başı stok devri bulunmamaktadır. Bu açıdan stok devir hızı oranı sağlıklı veriler ile hesaplanamayacaktır. Ancak işletmenin yıl içindeki ve yıl sonundaki stok durumları göz önünde bulundurularak işletmenin al-sat şekline uygun olarak çalıştığı ve çok fazla stok bulundurmadağı söylenebilir. Bu durumda işletmenin bu kadar yüksek tutarlı bir bina alımı kararının yeniden gözden geçirilmesi açısından makul bir sebep olabilecektir.

Maddi duran varlıkların devir hızı oranı ilgili örnekteki işletmenin üretim işletmesi olmaması ve ilgili değerlerde manipölasyon yapılmaması sebebiyle hesaplanmamıştır.

a) Nakit Devir Hızı Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$1.590.000,00 / 368.518,00 = 4,31$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$1.590.000,00 / 164.918,00 = 9,64$$

Örnek işletme açısından değerlendirildiğinde işletmenin hazır değerleri ile ilgili yönetiminin gerçek veriler açısından da manipüle veriler açısından da olumlu olduğu ifade edilebilir. Yine sadece ilgili oran dikkate alınarak işletmenin nakit sıkıntısı yaşamayacağı öngörülebilir. Ancak oranı daha verimli bir şekilde değerlendirebilmek için geçmiş dönemlerle ve sektördeki diğer firmalarla karşılıklı değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır.

b) Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$1.590.000,00 / 270.059,00 = 5,88$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$1.590.000,00 / 245.059,00 = 6,48$$

Örnek işletme açısından bakıldığında işletmenin gerçek veriler üzerinden hesaplanan oranlarına göre de manipüle veriler üzerinden hesaplanan oranlarına göre de dönen varlıklarını verimli bir şekilde kullandığı sonucuna ulaşılabilir. İşletme tarafından yapılan manipülasyonların dönen varlıklar ve satışlar üzerinde yoğunlaşmadığı da yine açıkça görülmektedir. İşletmenin dönen varlıklarını satışlardan elde ettiği de görülmekte ve bu durum işletmenin sürekliliği açısından olumlu karşılanmaktadır.

c) Aktif Devir Hızı Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$1.590.000,00 / 1.525.059,00 = 1,04$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$1.590.000,00 / 1.490.059,00 = 1,06$$

Örnek işletmenin yapmış olduğu bina yatırımının ne kadar yanlış olduğunu en net şekilde gösteren oran aktif devir hızı oranıdır. Örnek senaryo ticari bir işletmeyi baz alarak oluşturulduğu için aktif burada üretim amacıyla alınmış olan makine ve teçhizatlardan bahsetmek mümkün değildir. Bu duruma bağlı olarak işletmenin aktif devir hızı oranının bu denli düşük olması atıl kapasiteden kaynaklanmamaktadır denilebilir. Yine de örnek senaryo özel okul ya da otel gibi yüksek duran varlıklara sahip bir işletme için oluşturulsaydı durum kabul edilebilir olurdu. Ancak buradaki örnek işletmenin bu denli düşük bir aktif devir hızı oranına sahip olmasının tek nedeni yapmış olduğu bina yatırımdır ki bu yatırımın işletmeyi ne denli zor durumda bıraktığı da birçok oranda ayrıca görülmüştür.

İşletmenin gerçek değerleri ile manipüle değerleri arasında bu denli az fark olmasının temel nedeni ise binalar kaleminde herhangi bir manipülasyon olamamasıdır. Diğer kalemlerde yapılacak manipülasyonlar oranı çok fazla etkilemeyecektir çünkü burada temel neden binalar kalemi olarak görülmektedir.

4.9.4. Hile ve Manipölasyonların Karlılık Oranlarının Etkileri

Kar bir işletmenin temel var olma sebebidir. Bu sebeptendir ki karlılık oranları işletmenin sürekliliği ve yönetimin işletmenin geleceği için alacağı kararlar noktasında kilit bir öneme sahiptir. Karlılığı etkilemek için yapılacak her türlü hile ve manipölasyon çok kritik bir öneme sahiptir. Karlılık ile ilgili olarak yapılacak hile ve manipölasyonlar işletmeler için eskiden karlılığı düşük göstererek vergiden kaçınmak anlamına geliyordu. Ancak günümüzde işletmenin kredi fizibilitesini arttırabilmek için işletmelerin karlılıklarını olduğundan yüksek göstermeseler de eskiden olduğu kadar düşük göstermedikleri de söylenebilir.

a) Kaynakların Karlılık Oranları

Özellikle uzun vadeli yabancı kaynaklar ve karlılık oranlarında yapılacak hile ve manipölasyonlar kaynakların karlılık oranlarını direkt olarak etkileyecektir.

i - Sermayenin Amortismanı Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$(231.072,50 + 250.000,00) \times 100 / (313.072,50 + 1.320.000,00) = 29,10$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$(-66.927,50 + 250.000,00) \times 100 / (33.072,50 + 2.330.000,00) = 7,74$$

Örnek işletmenin bina alımı için kullandığı kredi burada da oranları olumsuz yönde etkilemektedir. Gerçek verilerin manipüle verilerden daha iyi sonuçlar verdiği örnekte görülmektedir. Bu durumun temel sebebi yabancı kaynaklar üzerinde yapılan manipölasyon ile kısa vadeli yabancı kaynakların önemli bir kısmının uzun vadeli yabancı kaynakların içerisinde gösterilmesi ve vergi ödemesinden kaçınmak adına işletmenin karının manipüle edilerek zarar etmiş gibi gösterilmesidir.

ii - Öz Kaynakların Amortismanı Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$231.072,50 \times 100 / 313.072,50 = 73,81$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$-66.927,50 \times 100 / 33.072,50 = -202,37$$

Örnek işletmenin gerçek ve manipüle verileri arasındaki en net farklılığı gösteren oranlardan birisi de öz kaynakların amortismanı oranıdır. Gerçek veriler üzerinden değerlendirme yapıldığında işletmenin öz kaynaklarına oranla çok başarılı bir karlılık politikası izlediği söylenebilir. Öz kaynakların amortismanı oranı değerlendirilirken piyasadaki faiz oranları üzerinden değerlendirme yapılacağı düşünüldüğünde elde edilen oranın piyasadaki faiz oranlarının çok üzerinde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle manipülasyonun oranı eksilere düşürerek yönetimi yanlış kararlar almaya ve işletmenin işletme sahibi ve ortaklarına zarar ettirdiği düşüncesi ile iflasın dahi karar verilebilir.

b) Satışların Karlılık Oranları

Gelir tablosundaki brüt satış karı, dönem karı ve dönem net karı ile satışlar arasında ilişkiye dayanarak bulunur.

i - Brüt Kar Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$(890.000,00 \times 100) / 1.590.000,00 = 55,97$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$(840.000,00 \times 100) / 1.590.000,00 = 52,83$$

Örnek işletmenin brüt kar oranı gerçek verilere ve manipüle verilere göre ideal olarak görülmektedir. Buradaki farkın karlılığı düşük göstermek için stoklarda yapılan manipülasyondan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Örnek senaryoda stoklarla düşük oranlı bir oynama yapılmıştır buna rağmen bu manipülasyonun oranı yaklaşık 3 puan etkilediği görülmektedir. Bu şekilde bir manipülasyonun daha yüksek oynamalarda dikkat çekici bir biçimde göze çarpacağı söylenebilir.

ii - Faaliyet Karı Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$(361.072,50 \times 100) / 1.590.000,00 = 22,71$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$(291.072,50 \times 100) / 1.590.000,00 = 18,31$$

Örnek işletmenin faaliyet karı oranına bakıldığında öncelikle brüt kar oranına oranla gerçek veriler ile manipüle veriler arasındaki oranın yaklaşık 1,50 puan daha arttığı görülmektedir. Gerçek veriler daha ideal olup arada artan farkın sebebi pazarlama satış dağıtım giderlerinde ve genel yönetim giderlerindeki manipülasyonlardır. Örnek senaryoda düşük oranlı bir şekilde manipülasyon örneklemeleri yapılmasına rağmen bunun bile ne kadar önemli ve fark edilebilir olduğu görülmektedir.

iii - Net Kar Oranı Üzerinden Karşılaştırma

Manipüle Olmayan Üzerinden Hesaplama

$$(231.072,50 \times 100) / 1.590.000,00 = 14,53$$

Manipüle Veriler Üzerinden Hesaplama

$$(-66.927,50 \times 100) / 1.590.000,00 = -4,21$$

Örnek işletmenin net kar oranının gerçek verilerle hesaplandığında makul seviyelerde olduğu söylenebilir. Manipüle verilerle hesaplanan oranın kabul edilebilir olmadığı gibi işletme yönetimi manipülasyonları doğru tespit edemezse gerçek karlılık oranını anlayamayacağı için işletmenin geleceği ile ilgili olarak hatalı kararlar alabileceklerdir. Bunun yanı sıra yatırımcılar finansal tabloların manipüle verilerle hazırlandığını bilemeyecekleri işletme için almayı düşünebilecekleri bir yatırım kararını en iyi ihtimalle erteleyeceklerdir. Ayrıca aktif olarak ticari hayatını devam ettiren işletmenin sürekli olarak zarar açıklaması vergi dairesi tarafından inceleme sebebi olabilecektir.

4.10. Özet Tablolar

Uygulamalarda kullanılan çıkan sonuçların bir rapor halinde görülebilmesini sağlayabilmek ve verilere kolay ulaşılabilmesini sağlayabilmek adına tablolar özet tablo halinde sunulabilmektedir.

Tablo 8 – Verilerin Konsolide Hali ile Özet Oran Analizleri

		Manipüle Olmayan Veri / %	Manipüle Veri / %
LİKİDİTE ORANLARI	Cari Oran	0,38	0,79
	Asit-Test Oranı	0,27	0,63
	Hazır Değerler Oranı	0,26	0,27
MALİ ORANLAR	Finansal Kaldıraç Oranı	0,90	0,99
	Borçların Öz Kaynaklara Oranı	874,25	8.910,86
	KVYK Öz Kaynaklara Oranı	452,62	1.865,73
	Maddi Duran Varlıkların Öz Kaynaklara oranı	800,45	7.577,29
	Finansman Giderlerinin Karşılama Oranı	1,82	0,74
FAALİYET ORANLARI	Nakit Devir Hızı Oranı	4,31	9,64
	Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı	5,88	6,48
	Aktif Devir Hızı Oranı	1,04	1,06
KARLILIK ORANLARI	Sermayenin Amortismanı Oranı	29,10	7,74
	Öz Kaynakların Amortismanı Oranı	73,81	-202,37
	Brüt Karlılık Oranı	55,97	52,83
	Faaliyet Karı Oranı	22,71	18,31
	Net Karlılık Oranı	14,53	-4,21

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9 – Verilerin Konsolide Hali ile Özet Bilanço

			Manipüle Olmayan Veri	Manipüle Veri
1		DÖNEN VARLIKLAR	540.118,00	490.118,00
		HAZIR DEĞERLER	368.518,00	164.918,00
	A	1-Kasa	244.100,00	40.500,00
		2-Alınan Çekler	-	-
		3-Bankalar	124.418,00	124.418,00
		4-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-)	-	-
		5-Diğer Hazır Değerler	-	-
	B	MENKUL KIYMETLER	-	-
	C	TİCARİ ALACAKLAR	-	-
		1-Alıcılar	-	-
		2-Alacak Senetleri	-	-
		3-Verilen Depozito ve Teminatlar	-	-
		4-Diğer Ticari Alacaklar	-	-
	D	DİĞER ALACAKLAR	-	-
		1-Ortaklardan Alacaklar	-	-
		2-Diğer Çeşitli Alacaklar	-	-
	E	STOKLAR	150.000,00	280.000,00
		1-İlk Madde ve Malzeme	-	-
		2-Yarı Mamüller	-	-
		3-Mamüller	-	-
		4-Ticari Mallar	150.000,00	100.000,00
		5-Diğer Stoklar	-	-
		6-Verilen Sipariş Avansları	-	180.000,00
	F	GEL.AYL.ÂİT GİD.VE GEL.TAH.	-	-
		1-Gelecek Aylara Ait Giderler	-	-
		2-Gelir Tahakkukları	-	-
	G	DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	21.600,00	25.200,00
		1-Devreden KDV	21.600,00	25.200,00
		2-Diğer KDV	-	-
		3-Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar	-	-
2		DURAN VARLIKLAR	2.510.000,00	2.510.000,00
	A	TİCARİ ALACAKLAR	-	-
		1-Alıcılar	-	-
		2-Alacak Senetleri	-	-
	B	DİĞER ALACAKLAR	-	-
	C	MALİ DURAN VARLIKLAR	-	-
		MADDİ DURAN VARLIKLAR	2.506.000,00	2.506.000,00
		1-Arazi ve Arsalar	-	-
		2-Binalar	2.500.000,00	2.500.000,00
		3-Tesis, Makine ve Cihazlar	-	-
		4-Taşıtlar	50.000,00	50.000,00
		5-Demirbaşlar	20.000,00	20.000,00
		6-Diğer Maddi Duran Varlıklar	-	-
		7-Birikmiş Amortismanlar (-)	64.000,00	64.000,00
		8-Yapılmakta Olan Yatırımlar	-	-
		9-Verilen Avanslar	-	-
	E	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	4.000,00	4.000,00
		1-Haklar	-	-
		2-Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri	5.000,00	5.000,00
		7-Birikmiş Amortismanlar (-)	1.000,00	1.000,00
	F	ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR	-	-
	G	GEL.YILLARA AİT GİD.VE GELİR TAH.	-	-
		1-Gelecek Yıllara Ait Giderler	-	-
	H	DİĞER DURAN VARLIKLAR	-	-
		AKTİF TOPLAMI	3.050.118,00	2.980.118,00

			Manipüle Olmayan Veri	Manipüle Veri
3		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.417.045,50	617.045,50
		MALİ BORÇLAR	1.401.600,00	601.600,00
	A	1-Banka Kredileri	1.401.600,00	601.600,00
		2-Diğer Mali Borçlar	-	-
		TİCARİ BORÇLAR	-	-
	B	1-Satıcılar	-	-
		2-Borç Senetleri	-	-
		3-Alınan Depozito ve Teminatlar	-	-
		4-Diğer Ticari Borçlar	-	-
		DİĞER BORÇLAR	-	-
	C	1-Ortaklara Borçlar	-	-
		2-Personele Borçlar	-	-
		3-Diğer Çeşitli Borçlar	-	-
	D	ALINAN AVANSLAR	-	-
		1-Alınan Sipariş Avansları	-	-
		ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	15.445,50	15.445,50
	E	1-Ödenecek Vergi ve Fonlar	4.535,10	4.535,10
		2-Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	10.910,40	10.910,40
		3-Vadesi Geçmiş Ertelenmiş Tak. Vergi ve Diğer Yük.	-	-
		4-Diğer Yükümlülükler	-	-
	F	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-	-
		GELECEK AYLARA AİT GEL.VE GİD.TAH.	-	-
	G	1-Gelecek Aylara Ait Gelirler	-	-
		2-Gider Tahakkukları	-	-
	H	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-	-
4		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.320.000,00	2.330.000,00
		MALİ BORÇLAR	-	-
	A	1-Banka Kredileri	1.320.000,00	2.330.000,00
		2-Diğer Mali Borçlar	-	-
	B	TİCARİ BORÇLAR	-	-
	C	DİĞER BORÇLAR	-	-
	D	ALINAN AVANSLAR	-	-
	E	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-	-
	F	GELECEK YILLARA AİT GEL.VE GİD.TAH.	-	-
		2-Gider Tahakkukları	-	-
	G	DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-	-
5		ÖZKAYNAKLAR	313.072,50	33.072,50
	A	ÖDENMİŞ SERMAYE	100.000,00	100.000,00
		1-Sermaye	100.000,00	100.000,00
	B	SERMAYE DÜZ. OLUMLU FARKLARI	-	-
		1-Sermaye Olumlu Farkları	-	-
	C	SERMAYE YEDEKLERİ	-	-
		1-Yasal Yedekler	-	-
	D	KAR YEDEKLERİ	-	-
		1-Özel Fonlar	-	-
	E	GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	-	-
		1-Geçmiş Yıllar Karları	-	-
	F	GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	-	-
		1-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	-	-
	G	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	213.072,50	-
		1-Dönem Net Karı veya Zararı	213.072,50	(66.927,50)
		PASİF TOPLAMI	3.050.118,00	2.980.118,00

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 10 – Verilerin Konsolide Hali ile Özet Gelir Tablosu

		Manipüle Olmayan Veri	Manipüle Veri
	BRÜT SATIŞLAR	1.590.000,00	1.590.000,00
A	1-Yurtiçi Satışlar	1.590.000,00	1.590.000,00
	2-Yurtdışı Satışlar	-	-
	3-Diğer Gelirler	-	-
	SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-	-
B	1-Satıştan İadeler (-)	-	-
	2-Diğer İndirimler (-)	-	-
C	NET SATIŞLAR	1.590.000,00	1.590.000,00
	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-700.000,00	-750.000,00
D	1-Satılan Mamüllerin Maliyeti (-)	-	-
	2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	-700.000,00	-750.000,00
	3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	-	-
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	890.000,00	840.000,00
	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-528.927,50	-548.927,50
E	1-Araştırma Geliştirme Giderleri	-	-
	2-Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri	-192.980,50	-202.980,50
	3-Genel Yönetim Giderleri	-335.947,00	-345.947,00
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	361.072,50	291.072,50
	DİĞER FAAL.OLAĞAN GELİR VE KARLAR	110.000,00	-
F	3-Faiz Gelirleri	-	-
	7-Kambiyo Karları	110.000,00	-
	DİĞER FAAL.OLAĞAN GİD. VE ZAR. (-)	-	-100.000,00
G	2-Karşılık Giderleri (-)	-	-
	4-Kambiyo Zararları (-)	-	-100.000,00
	FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	-258.000,00	-258.000,00
	1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri	-258.000,00	-258.000,00
	OLAĞAN KAR VEYA ZARARLAR	213.072,50	-66.927,50
I	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	-	-
	1-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	-	-
J	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	-	-
	1-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	-	-
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	213.072,50	-66.927,50
K	DÖNEM KARI VER.VE DİĞ.YAS.YÜK.KARŞ. (-)	-	-
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	<u>213.072,50</u>	<u>-66.927,50</u>

Kaynak : Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.11. Bulgular

Örnek senaryoda tek bir hile değil kimi yüksek kimi ise düşük tutarlı olarak hile ve manipülasyona uğraması muhtemel birçok kalemde örneklemeler yapılmıştır.

Kasa hesabında yapılan hile manipülasyon sonucunda kasa bakiyesi gerçeği yansıtmadığı gibi kasa işlemlerinden sorumlu personele zimmetine para geçirme cesareti sağlayacaktır. Bunun yanı sıra maaşların bir kısmının gayri resmi olarak dağıtılması gibi kasaya bağlı olarak yapılan manipülasyonlar kasa mevcudunu olduğundan çok daha yüksek göstermektedir. Bu sebepten dolayı kasa bakiyesinin yüksekliği inceleme sebebi olacağından kasa mevcudu farklı hesaplarla kapatılmaktadır. Bu durum yapılacak incelemelerde muavin defterler yolu ile kolayca tespit edilebilecek ve çok ciddi cezalara sebebiyet verecektir.

Stok hesabında yapılan manipülasyonlar ile düşük vergi ödemesi amaçlansa da bu işlemler depo ile ilgilenen personele stoklardaki malları aldığı anda anlaşılamayacağı izlenimi yaratmaktadır. Bunun yanı sıra stokların bu şekilde manipüle edilmesi ilerde karlılığın manasız bir hale gelmesini ve bir süre sonra stokların gerçek haline getirilmesinin imkansız olmasını sağlayacaktır.

Kısa vadeli yabancı kaynakların uzun vadeli yabancı kaynaklarda gösterilmesi ile daha fazla kredi imkanı yaratılmaya çalışılsa da aslında işletmenin daha fazla kredi çekmesi ödemeyeceği büyük yükleri beraberinde getirecektir. Geri ödemesi sağlanamayacak şekilde borçlanma sonrasında zararına mal ve duran varlık satışları veya krediyi başka bir krediyle ödeme daha yüksek faizli kredilere başvurma gibi yollar işi içinden daha da çıkılmaz bir hale getirecektir. Tabi ki kredi kuruluşlarındaki dikkatli bir personel bu durumu fark ederse işletme kara listeye alınmaya kadar gidebilecek çok ağır süreçler yaşayabilecektir.

Gider kalemlerinde yapılan manipülasyonlar ile işletme olduğundan daha fazla gider göstererek karlılığını azaltma yoluna gitmiştir. Bunu yaparken olmayan işlemler var gibi gösterilmiş gerçek dışı kayıtlar atılmıştır. Bu durum işletmenin herhangi bir incelemede elini kolunu bağlayacak olup asla

açıklanamayacak ve hapis cezasına gidebilecek süreçler yaşanmasına sebep olacaktır.

Kambiyo karı beyan etmesi gereken işletme hesap hatası yapmış gibi davranarak kambiyo zararı beyan etmiştir. Bu durum karlılığı direkt olarak etkilemiş ve işletme tüm bu hile ve manipölasyonların sonucunda dönem sonu karını zarar beyan edebilecek kadar ileri gitmiştir. Bu durum aslında işletmeyi incelemeye karşı tamamen savunmasız bir hale getirmiştir. Zarar beyan eden işletme bu durumu bir iki sene daha sürdürmesi halinde muhtemelen inceleme ile kararı ile karşı karşıya kalacak ve birçok kalemden yapmış olduğu açıklanamayacak hile ve manipölasyonların sonucunda karşı karşıya kalacağı yaptırımlar ile iflas süreci başlayacaktır.

Örnek senaryoda yeni kurulmuş olan XYZ Örnek Ltd. Şti. çok ciddi bir yönetsel hata ile bina yatırımı yapmış ve bu yatırım için kullanılan kredi bu boyutlardaki krediler için kısa vadeli denebilecek durumdadır. İşletmenin satışlar ve tahsilatları sermayesi ve yeni kurulmuş bir şirket olması göz önünde bulundurulduğunda ideal durumdadır denilebilir. Ancak işletme vergi ödemesini düşürmek için birçok hile ve manipölasyona başvurmuştur. Önce tüm karını yok eden işletme bununla kalmayarak zarar açıklamış ve kurumlar vergisi yönünden ödeme yapmamıştır. Bu durumun bilançosunu bozması sonrasında bu kez kısa vadeli kredi ödemelerinin önemli bir bölümünü uzun vadeli olarak beyan etmiştir. Faturasız satış ve alışlar ile KDV yönünden düşük vergi ödemiştir. Yine işletme çalışanlarını da düşük rakamlardan sigorta ettirmiştir yahut hiç sigorta ettirmemiştir. Bu sayede Muhtasar ve SGK yönünden düşük vergi ödemiştir.

Örnek işletme tüm bu işlemleri yaparak her yönden risk almaktadır ve kısa sürede incelemeye girmesi muhtemeldir. Herhangi bir incelemede işletmenin çok ciddi vergi cezalarına ve yaptırımlara maruz kalması ise çok yüksek bir olasılıktır. Bunun yanında işletmenin hiçbir finansal tablosu ve analizi doğru olmadığından yönetimin kararlarını sağlıklı bir şekilde verebilmesi neredeyse imkansızdır. Yapılan hatalı bina yatırımı için kullanılan krediye ait ödemelerin uzun vadeli olarak görünmesi işletme yönetiminin yeni kredi kullanarak işletmeyi iflasa sürükleyen bir yola girmesine sebep olabilecektir. Ayrıca işletme personelinin yoğun gayri resmi işlemler sebebiyle oluşacak denetim eksikliğini fırsat olarak görmesi ve zimmetine para

geçirmeye kalkışması olasılıklar arasında görülebilir. Yatırımcılar ise işletme üzerinde bir tasarrufta bulunmayı düşünseler bile işletmenin manipüle edilmiş finansal tabloları kararlarının olumsuz sonuçlanmasına neden olacaktır.

Sonuç olarak işletme vergi ödemeleri yönünden bir kar sağlamış gibi görünse bile işletmenin ilgili manipülasyonlar dolayısı ile uğrayacağı zararı telafi edebilecek bir kazanç sağlamadığı açıkça görülmektedir. Buradaki örnek olabilecekleri en yalın hali ile anlatmış ve çok büyük tutarlarda hile ve manipülasyon örneklenmemiştir. Aslında uygulamanın amaçlarından birisi de bu sadelik ve düşük tutarlı hile ve manipülasyonlara rağmen yapılan hile ve manipülasyonların ne kadar büyük yanlışlıklara sebep olabileceğini göstermektir. Görüldüğü üzere yapılan hile ve manipülasyonlar birçok hataya adeta davetiye çıkarmakta, işletmenin beyanlarındaki tutarsızlıklar olası incelemelerin yolunu açmakta ve daha da önemlisi işletmeyi her türlü inceleme ve denetime karşı savunmasız durumda bırakmaktadır.

4.11.1. Öneriler

Örnek senaryoda olabildiğince gündelik hayatta karşılaşılabilecek türden hile ve manipülasyonlara değinilmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle vergi inceleme memurlarına yol gösterebilecek bu ve bunun gibi gerçeğe uygun konuları ele alan kaynaklar çoğaldıkça yeni mezun bir vergi inceleme memuru dahi şirketlerde hangi kalemlere daha çok dikkat etmesi gerektiği konusunda fikir sahibi olacaktır.

Eğer XYZ Örnek Ltd. Şti.'nin sahibi ya da ortakları teşvik ile ödüllendirileceklerini düşünselerdi birçok hile ve manipülasyonu yapmaktan vazgeçebilirlerdi. Örneğin; SGK ödemelerinde beş kişi üzerinden sigortalı çalıştıran firmalar için düzenli ödemelerinde aylık 500-TL ödemelerinden mahsup edilseydi. İşletme sigortasız çalıştırdığı altıncı çalışanını da hem cezai riskten kurtulmak hem de çalışanının performansını ve şirkete bağlılığını arttırmak adına sigortalı olarak gösterecekti. Benzer şekilde şirketlerin KDV, muhtasar, kurumlar vergisi ve SGK gibi vergisel boyutta kayba uğradıklarına inandıkları ve yapılan hilelerin büyük bir kısmını oluşturan kısımlarda düzenli ödemeler ve yüksek ödemelerin mahsup yoluyla sağlanan indirimlerle teşvik edilmesi ciddi fayda sağlayacaktır.

Yapılacak teşvikler ciddi bir iyileşme sağlayacaksa da cezai yaptırımlar ile kötü niyetli kişilerin cezalandırılması da büyük önem taşımaktadır. Örneğin; yine SGK konusunu ele alacak olursak inceleme elemanlarının çoğaltılması ve sıklaştırılacak incelemeler ile uygulanacak cezai yaptırımlar konu ile ilgili bir iyileştirme sağlayacaktır. Ancak içinde bulunduğumuz teknoloji çağında eğer kişilerin gelir ve gider dengelerini takip eden bir yazılım ile kişinin resmi olarak aldığı tutarın belli kıstaslarla sorgulanması özellikle SGK'ya düşük maaş bildirimlerini ve sigortasız personel çalıştırılmasını ciddi manada önleyebilecektir.

SONUÇ

Ne kadar profesyonelce yapılırsa yapılsın hiçbir hile ve manipölasyon tam anlamıyla gizlenemez. Özellikle finansal tablolarda yapılan hile ve manipölasyonlar detaylı inceleme yapılmadığı sürece ilgililerin gözünden kaçabilir. Ancak uzun yıllar boyunca bu durumda sürdürebilir olmayacaktır. Uzun yıllar boyunca yapılan hile ve manipölasyonlar aşırı dikkat gerektirmekte ve ne kadar dikkat edilirse edilsin her veri bir şekilde diğer verilerin yapısını bozacağından yüzde yüz oranında gizlenebilmesi söz konusu olmamaktadır.

Örneğin; personelinizin maaşını gerçek ücreti yerine asgari ücretten gösterdiğinizde bu durum elden vereceğiniz gayrı resmi ödeme kadar kasanızda fazlalık yaratacaktır. Gayrı resmi maaşın tutarına göre kısa vadede yahut uzun vadede kasa hesabının kontrolü kaybedilecek ve kasa hesabı fiilen çok düşük olmasına rağmen çok yüksek görülecektir. Bu durumun ilk planda üç olumsuz etkisi olacağı öngörülmektedir. Birincisi; işletmede bu şekilde gayrı resmi faaliyetler yoğun şekilde görüldüğünde her ne kadar iç denetim mekanizması kurulsa dahi kasa ile ilgili personelde art niyet oluşturacak ve kasa ile ilgili personel zimmetine para geçirmek için sistemdeki açıklardan faydalanmaya çalışması için bir yerde teşvik edilmiş olacaktır. İkincisi; devlete vereceğiniz bilançolarda kasanızdaki bu yüksek tutar ilgi çekecek ve sonuçları incelemeye varacak şekilde büyük sıkıntıları beraberinde getirecektir. Üçüncüsü; günümüzde işletmelerin tamamına yakını krediler ile çalışmaktadır. Burada işletmenin bilanço ve gelir tablosu öncelikli olarak kreditorlerin ilgilendiği finansal tablolar olması sebebiyle kredi limiti ve ödeme vadeleri için çok büyük önem teşkil etmektedir. Kasa hesabında yapılacak hile ve manipölasyonlar ile kasa hesabının olduğundan çok daha yüksek görünmesi kreditorlerin aklına likiditesi bu kadar güçlü bir firmanın neden kredi kullanmak istediği ve hazır kaynaklarından yararlanmadığı sorusunu getirecektir. Bu durumda makul bir karşılık bulunamaz ise kreditorler nezdinde firma ciddi bir güven kaybı yaşayacak ve kredi kullanımında sorunlar yaşayacaktır.

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın hile ve manipölasyonların getirisi zararından fazla olmayacaktır. Yaşanması muhtemel başlıca sorunlar ise şunlardır;

- Yaratacağı ekstra iş yükü ve iş takibi sebebiyle daha fazla istihdam gerekecektir.

- Hile ve manipölasyonlarla ilgili işlemleri yürüten personelin üzerindeki baskı ve takip yükü çok fazla olacağından personelin motivasyonu çok düşük olacaktır.

- İşletme hile ve manipölasyonlarla ilgilenen personeller ile yollarını ayırdığında eğer olumsuz bir şekilde ayrılmak zorunda kalırsa şantaj riski ile karşı karşıya kalacaktır. Kaldı ki personelin talepleri kabul görmez ise şikayetine istinaden inceleme riski oluşacak ve inceleme kararı alınır ise inceleme memuru işletmedeki açıkları bildiğinden dolayı çok büyük vergi cezalarının yanında sonuçları hapis cezasına kadar giden süreçler yaşanabilecektir.

- İşletmede gayrı resmi süreçler ne kadar dikkatli takip edilirse edilsin kasa ile ilgilenen personeller tarafından farklı yöntemlerle zimmete para geçirmek için uygun ortam yaratılmış olacaktır.

- Stoklar ile ilgili olarak yapılacak hile ve manipölasyonlar ile depoda mal sayımı ve sevkiyatı ile ilgilenen personel sayımların yanlış olduğunu bildiğinden dolayı stoklardaki malları çeşitli yollarla kendi namlarına satabileceklerdir.

- İşletmede gayrı resmi satış olması durumunda tahsilatı da gayrı resmi bir yolla yapılacağından satış-pazarlama personeli için zimmete para geçirmek için uygun ortam oluşturulmuş olacaktır.

- Hile ve manipölasyonların kreditorleri etkilemek için yapılanlarında özellikle bilanço bazlı hareketler karşılaştırmalı tablolar ile kontrol edilecek ve tutarsızlıklar fark edilerek makul açıklamalar yapılmazsa kreditorler kredi limitleri ve kullanılacak krediler konusunda işletmeyi riskli göreceklerdir.

- İşletme herhangi bir denetim sırasında ne kadar profesyonelce hile ve manipölasyon yapmış olursa olsun deneyimli bir denetmenden hileli

işlemlerini saklayamayacaktır. Bu durumda işletme sonuçları tahmin edilemeyecek zorlu süreçlerle karşı karşıya kalacaktır.

- Yöneticiler her ne kadar yapılan hile ve manipölasyonlar ile kar ettiklerini düşünseler de uzun vadede bütün hile ve manipölasyonların takibi mümkün olamayacaktır. Bu durum yöneticilerin işletme üzerindeki işlemlerde hakimiyeti kaybetmesine yol açacaktır.

Ancak işverenlerin hile ve manipölasyonların her türlü sonucunu neden göze aldığı da ayrıca sorgulanmalıdır. Ağır vergi yükleri işverenlerin bir süre sonra yan yollara sapmasındaki en önemli etken olarak göze çarpmaktadır. Ancak dürüst işverenlerin en çok canını sıkan durumlardan birisi de kendileri vergi ödevlerini dürüstçe yerine getirmek için büyüme hızlarını düşürmeyi, karlarından feragat etmeyi ve daha fazla borçlanmayı göze alırken vergisini ödemeyen işverenlerin kolayca bu durumlardan sıyrılabildiği algısının yaygınlaşmasıdır.

Bağımsız denetim uygulamaları sıklaştırılarak devlet denetimine dahil edilebilirse bu şekilde vergi dairesi incelemeleri dışında da firmaların incelenebilmesi sağlanabilecektir. Burada en önemli etkenlerden birisi de bağımsız denetimin serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler denetimine alınabilmesinin sağlanmasıdır bu şekilde daha yaygın bir denetim sağlanabilecektir. Bunun yanında denetimin gerçekten bağımsız olabilmesi denetçi ile şirket sahibi arasında patron-çalışan ilişkisinin oluşmamasına bağlıdır. Bunun içinde devlet bağımsız denetimi zorunlu bir hale getirecek yasal tedbirler almalı ancak işverenlerden bağımsız denetimin ücretini devlet namına tahsil ederek bağımsız denetçiye ödemeyi de devlet yapabilmelidir. Bu şekilde patron-çalışan hiyerarşisinin baskısının altında ezilmeyen bağımsız denetçiler görevlerini gerektiği şekilde yerine getirebileceklerdir. Ancak alınacak hiçbir tedbir kişilerin mesleğini icra ederken meslek ahlakına uygun davranmayı bir zorunluluk olarak görmeleri kadar etkili olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında mesleki etik ve ahlak bilincinin oluşturulabilmesi için ayrıca çalışmalar yapılmalı ve mesleğin uzmanları bu bilinçle mesleklerini icra edebilmelidir.

Cezai yaptırımların uygulanması bir çözüm olmakla birlikte dürüst olup vergi ödevini eksiksiz yerine getiren işverenlerin çeşitli yollarla teşvik edilmesi de sağlanmalıdır. Burada yapılabileceğini düşündüğüm en güzel uygulama vergi ödevlerini 1 takvim yılı içinde dürüstçe yerine getirdiğini yeminli mali müşavir veya mali müşavirler tarafından yapılacak bir bağımsız denetim ile ispat eden mükelleflere bir sonraki takvim yılı için tüm vergi ödemelerinde %5 oranında teşvik sağlanması olabilecektir. Yine benzer bir şekilde bilanço büyüklükleri oranında belli kar limitleri ile işverenler teşvik edilerek bu oranları yakalayan mükelleflere yine bir sonraki takvim yılında %5 oranında teşvik sağlanabilecektir.

Araştırmanın özünde şu açıkça anlaşılmıştır ki hile ve manipülasyonların yapılması işletmenin asla lehine olmayacaktır. Ancak bazı işletmelerin günlük çıkarları uğruna bu gibi işlemlere devam edebilme olasılığı her daim mevcuttur ve teşvik fayda sağlasa bile cezai yaptırım ve denetimlerde zorunludur. Burada öncelikle devletin ilgili kurumlarının teknolojik denetimlerle hile ve manipülasyonları tespiti ve daha sonrasında yerinde denetimlerle ispatı hile ve manipülasyonları önleme konusunda caydırıcı olacaktır. Devletin ilgili kurumlarının şu an için yerinde denetim konusunda yeterli personele sahip olmadığı bilinmekle birlikte önümüzdeki dönemde müfettiş sayısını arttırması beklenmektedir. Vergi müfettişlerinin sayısının artması dahi işletmeleri hile ve manipülasyonlar konusunda tedirgin edecektir. Cezai yaptırımlar arttırılması değil gerçekçi ve tahsil edilebilecek tutarda olması ancak daha sık uygulanması ve yapılacak hile ve manipülasyonun bütün avantajını ortadan kaldırır nitelikte olması gerekmektedir. Denetimler sıklaştırılarak cezai yaptırımlarda etkili şekilde kullanılabilirse hile ve manipülasyonlar belki tamamen bitmeyecektir ancak olabilecek en düşük seviyeye indirilebilecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR / YAYINLAR

Açık, S. (2012). Muhasebede Hata ve Hilelerin Vergi Hukuku Açısından İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(3), 351-366

Akgöbek, Ö. ve Çakır, F., (2009), Veri Madenciliğinde Bir Uzman Sistem Tasarımı, Akademik Bilişim, Şubat Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, 801-806

Akgüç Ö., (1998), Finansal Yönetim, Muhasebe Enstitüsü, Avcıol Basım Yayın, No: 65, İstanbul

Akgüç, Ö., (2011), Mali Tablolar Analizi, Arayış Basım Evi, 14. Baskı, S. 436

Akpınar, Yakup; (2010), 610 nolu Uluslararası Denetim Standardı Hükümleri ile Türkiye Uygulamaları Çerçevesinde İç Denetim ve İç Denetim Çalışmaları, Trakya Üniversitesi SBE Dergisi, sayı: 12, s. 174-200

Aksoy, T. (2005), Yeni Türk Ticaret Kanunun Tasarısı Işığında Denetim ve Muhasebe Yasal Düzenleme Çerçevesine İlişkin Analitik Bir Değerlendirme, Muhasebe ve Denetime Bakış, Yıl:4

Aksoy, A., Yalçın, K. (2008). İşletme Sermayesi Yönetimi. (Dördüncü Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Aktaş, H., Kuloğlu, G. (2008), Adli Muhasebe Ve Adli Muhasebecilik Mesleği, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, sayı: 25, 101-120

Altuğ O. (1999), Maliyet Muhasebesi, 12.Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 15

Altuğ O. (2006), Maliyet Muhasebesi, 14. Basım, Türkmen Kitabevi, s.64

Argun D., İbiş C., Demir V. (2004), Mali Tablolar Analizi Uygulamaları, İstanbul: İSMMMO Yayınları, s.43

Artar Y. (2016), Türkiye’de Yasal Boşluk ve Esnekliklerden Yararlanılarak Gerçekleştirilen Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:418

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, Yıllık Raporu (2003), BDDK Yayını

Bayraklı, H. H., Erkan, M., Elitaş, C., (2012), Muhasebe ve Vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım

Bilici, N. (2007), Vergi Hukuku, Ankara: Seçkin Kitabevi, 15. bs., s. 94

Boxer, A. M. (2011), Internal Control Guide, State of New Jersey Office of the State Comptroller

Bozkurt, N. (2000). Mali Tablolarda İşletme Yönetimleri Tarafından Yapılan Muhasebe Hileleri, Muhasebe Finans Dergisi, 12, 15-22

Bozkurt, N. (2009), İşletmelerin Kara Deliği Hile, İstanbul: Alfa Basım Yayım ve Dağıtım

Brenda, P., Simon, J., Hatherly, D. (2006), Principles of External Auditing, John Wiley & Sons., New York, USA

COSO (2013), İç Kontrol Bütünleşik Sistem, Internal Control-Integrated Framework

COSO, (1992) İç Kontrol Bütünleşik Sistem, Internal Control, Integrated Framework

Crumbley, D. (1995). Forensic Accountants Appearing in the Literature, New Accountant. 10.7, 20-24

Çabuk, A. ve Yücel, E. (2012), Adli Muhasebecilik Mesleğinin Türkiye’deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 56, 67-84

Çabuk, A. ve Lazol, İ. (2013), Mali Tablolar Analizi, Bursa: Ekin Yayınevi, 13. Baskı

Çaldağ, Y., (2002), Denetim ve Raporlama, Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri, Ankara: Gözlem Yayıncılık, 261

Çatıkkaş, Ö. Çalış, Y.E. (2007), İşletmelerde Muhasebe Hilelerinin Önlenebilmesi İçin Hile Belirtileri, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, 187-210

Çatıkkaş, Ö. (2011), İşletmelerde Mali Tablo Hileleri, Denetışim Dergisi, Kamu İç Denetçileri Derneğı, Sayı: 8, 18-30

Çetiner E., (2010), İşletmelerde Mali Analiz, Ankara: Gazi Kitapevi

Ceylan, A., (1995), İşletmelerde Finansal Yönetim, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 28-29

Çıtak, N. (2009), Hileli Finansal Raporlamada Yaratıcı Muhasebe, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 22-23

Çıtak, N. (2009), Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır, Mali Çözüm, Sayı: 91, 81-110

Doğan, E. (2002), Hazine Lehine Yapılan Muhasebe Usulsüzlüğü Uluslararası Ekonomi ve Mali Mevzuatımız Açısından Kısa Bir Değerlendirmesi, Vergi Sorunları Dergisi, S.168, s. 19-28

Dumanoğlu, S. (2005), Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:20, Sayı:1

Durmuş A. H., Arat M. E. (1994), İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili İlkeler ve Uygulamalar, İstanbul: Yaylım Matbaası

Erdoğan N. (1999), Maliyet Muhasebesi, İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, s.37

Erdoğan, M. (2001), Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkartılmasında Benford Yasası, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı: 3

Erdoğan, M. (2002), Muhasebe, Denetim ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği, Doğu Üniversitesi Dergisi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul

Erdoğan, M. (2006), Denetim: Kavramsal ve Teknolojik Yapı, Ankara: Finansal ve Hukuk Yayınları, 3. Baskı., s.181

Gülten, S. (2010), Adli Muhasebe Kavramı ve Adli Müşavirlik Mesleği, Ankara Barosu Dergisi, 68 (3), 311-320

Hornigren T.C.:Harrison T.W. (1989)., Accounting, USA: Prentice Hall Inc., s.75

Jessup, M. C.; Nance E. H. (2011); A Fraud Case As Reported Through SEC Documents: Revisiting Its Relevance In Today's Regulatory Environment, Journal Of Accounting And Finance, Vol. 11, No. 2

Karacan, S., (2012), Hukuk ile Muhasebenin Kesişme Noktası: Adli Muhasebe, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Yıl: 4 Sayı: 8, 105-128

Karapınar, A., Zaif, F. (2012), Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Uyumlu Finansal Analiz, Ankara: Gazi Kitabevi

Kiracı, M. (2005), Hile Riski Değerlemesinin ve Hileleri Bulmanın Denetimin Etkinliğindeki Rolü ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma, Muhasebe ve Denetime Bakış, Yıl:4, Sayı:14

Kirik Z. (2007). Muhasebe Hata Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar 'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma. Eskişehir Anadolu Üniversitesi

Korkmaz, Z. (2011), COSO İç Kontrol Standartları ve Türkiye Uygulaması, Mali Hizmetler Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı

Küçükkoçoğlu, G. Benli, K.Y., Küüksözen, C. (1997), Finansal Bilgi Manipülasyonunun Tespitinde Yapay Sinir Ağı Modelinin Kullanımı, İMKB Dergisi, Sayı: 36, Yıl: 9, 8

MHUD (Maliye Hesap Uzmanları Derneği), (2004), Denetim İlke ve Esasları, İstanbul: Acar Matbaası

Mulford W. ve Comiskey C. (2002), The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices, Canada,

Nalbat M., (2008), V.U.K ve T.C.K Açısından Sahte ve Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Kullanımında Bilerek ya da Bilmeyerek Ayrımı, Sakarya

Nazalı, E. (2009), Hesap ve Muhasebe Hilesi Yapmak Suçunun İşlenmesi Mümkün Değil Midir, Vergi Dünyası Dergisi, S. 333, s. 90-104

Nigrini M. J. (2000), Continuous Auditing, Ernst & Young Center for Auditing Research and Advanced Technology, Kansas

Oberholzer, C. (2002), Quality Management in Forensic Accounting, Gordon Institute of Business Science

Oktar, S. A. (2008), Vergi Hukuku, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 3. Bs, s. 280-391

Okur, Y. (2010), Türkiye’de Teftiş ve Denetim: Kavramlar, Beklentiler ve Hayatla Yüzleşme, Maliye Dergisi, Sayı 158, s. 570-586

Ökten O., Ökten S. (2010), Denetimin Etkinliği Çerçevesinde Analitik İnceleme ve Örnekleme, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Sayı: 3, 87-104

Özbircikli, M. (2006) Bağımsız Denetçinin Müşteri 148 Firmanın Yolsuzluk Eylemi Karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Yıl:5, Sayı: 18, 9-10

Özel, Y. (2002) Enerji Devi Enron’un Çöküşü ve Etkileri, Yaklaşım Dergisi, No:112, 61-67

Özkul, U., Pektekin, F. P. (2009), Muhasebe Yolsuzluklarının Tespitinde Adli Muhasebecinin Rolü Ve Veri Madenciliği Tekniklerinin Kullanılması, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı 4, 57-88

Özüpek, M. N., (2005), Kurum İmaj ve Sosyal Sorumluluk, Konya: Tablet Yayınları

Pazarçeviren, S.Y. (2005), Adli Muhasebecilik Mesleği, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C:1, S:2, 1–19.

Pekiner, K. (1988), İşletme Denetimi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü, İstanbul

Rezaee, Z., Linder, G. H., Reinstein A., (1997), Integrating Forensic Accounting Into The Accounting Curriculum, Accounting Education, Vol:1, Issue:2

Saltoğlu M. (2003), Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı 10, 107-116

Seipp, E.; Kinsella, S.; Lindberg, L. D. (2001); Xerox Inc., Issues In Accounting Education, Vol.26, No 1

Seyidoğlu, H. (2003), Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulamaları, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 21. Baskı, s.736

Singleton, T. ve Diğerleri, (2006) Fraud Auditing and Forensic Accounting, New Jersey

Süer, A.Z. (2004), Muhasebe Mesleğinde Enron Vak'ası ve Getirdikleri, İstanbul: İSMMMOMO Yayınları

Tanç, A. (2004), Muhasebede Yapılan Yolsuzluklar ve Hileli Finansal Raporlama: VAK'A Analizleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri

Taşkın. F. D. (2011), Türkiye'de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler, Cilt. 11, Sayı. 2, s. 289-298.

Terzi, S. (2012), Hile ve Usulsüzlüklerin Tespitinde Veri Madenciliğinin Kullanımı, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:54, 51-63

Turhan S. (1993), Vergi Teorisi ve Politikası, İstanbul: Filiz Yayınları, 5. Basım, 20

Türkyener, C. M. (2007), Benford Yasası ve Mali Denetimde Kullanımı, Sayıştay Dergisi, 64

Toraman, İ C., Abdioğlu, İ H. ve İşgüden, İ B. (2009), Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar: Adli Muhasebecilik Mesleği Ve Uygulamaları, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:11, 17-55.

Uyar U. ve Küçük Kaplan İ., (2012), Finansal Tablolarda Yapılan Hile ve Hataların Firmaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi, Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü

Yılancı, M. (2006), İç Denetim Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi İşletmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Yıldırım, S. (2011), Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Denetçi, Mali Çözüm, Sayı:106, 2011, S: 50

Wells, J. T., (2004), Corporate Fraud Handbook Prevention and Detection, John Wiley & Sons Inc, U.S.A.

KANUNLAR

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, (2006), Tebliğ Numarası: 22, Kabul Tarihi: 12.06.2006, Resmi Gazete Tarihi : 27.07.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26241

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 5, Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 6, Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 352, Değişik: 30/12/1980-2365/76 md., Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 341, Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 344, Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 359, Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanunu, (1961), Kanun Numarası: 213, Madde Numarası: 359, Değişik: 23/01/2008-5728/276 md., Kabul Tarihi: 04.01.1961, Resmi Gazete Tarihi: 10.01.1961, Resmi Gazete Sayısı: 10703

Vergi Usul Kanununun Gerekçesi, (1998), Kanun Numarası: 4369, Kabul Tarihi: 22.07.1998, Resmi Gazete Tarihi: 29.07.1998, Resmi Gazete Sayısı: 23417

Türk Ceza Kanunu, (2004), Kanun Numarası: 5237, Madde Numarası: 239, Kabul Tarihi: 26.09.2004, Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25611

Türk Ceza Kanunu, (2004), Kanun Numarası: 5237, Madde Numarası: 240, Kabul Tarihi: 26.09.2004, Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25611

Türk Ticaret Kanunu, (2011), Kanun Numarası: 6102, Madde Numarası: 554, Kabul Tarihi: 13.01.2011, Resmi Gazete Tarihi: 14.02.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27846

Türk Ticaret Kanunu, (2011), Kanun Numarası: 6102, Madde Numarası: 358, Kabul Tarihi: 13.01.2011, Resmi Gazete Tarihi: 14.02.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27846

Türk Ticaret Kanunu, (2011), Kanun Numarası: 6102, Madde Numarası: 66, Kabul Tarihi: 13.01.2011, Resmi Gazete Tarihi: 14.02.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27846

Türk Ticaret Kanunu, (2011), Kanun Numarası: 6102, Madde Numarası: 88, Kabul Tarihi: 13.01.2011, Resmi Gazete Tarihi: 14.02.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27846

Türk Ticaret Kanunu, (2011), Kanun Numarası: 6102, Madde Numarası: 78, Kabul Tarihi: 13.01.2011, Resmi Gazete Tarihi: 14.02.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27846

Türk Ticaret Kanunu, (2011), Kanun Numarası: 6102, Madde Numarası: 397, Kabul Tarihi: 13.01.2011, Resmi Gazete Tarihi: 14.02.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27846

Türk Ticaret Kanunu, (2012), Kanun Numarası: 6335, Madde Numarası: 15, Kabul Tarihi: 26.06.2012, Resmi Gazete Tarihi: 30.06.2012, Resmi Gazete Sayısı: 28339

Türk Ticaret Kanunu, (2012), Kanun Numarası: 6335, Madde Numarası: 8, Kabul Tarihi: 26.06.2012, Resmi Gazete Tarihi: 30.06.2012, Resmi Gazete Sayısı: 28339

İNTERNET

İşletmelerde İç Kontrol Sisteminin Önemi ve Denetim Komiteleri İle İç Denetim Birimi İlişkisinin Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü, (2008),

http://www.alialagoz.com.tr/doc-dr-alialagoz.../isletmelerde_ic_kontrol.pdf, Erişim Tarihi: 15/10/2018

Vergi Suçunun Unsurları, (2002),

<http://www.alomaliye.com/2002/08/30/vergi-sucunun-unsurlari/>, Erişim Tarihi : 25.10.2018

WorldCom Skandalı ABD'yi Sarstı, (2002),

<https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-a-2002-06-27-8-1-87863442/797186.html>, Erişim Tarihi : 12.10.2018

Yaz, D. A., Bilanço Makyajı, (2014),

<http://www.finansgundem.com/yazarlar/bilanco-makyaji-yazisi/466579>, Erişim Tarihi : 27.09.2018

BDDK Pamukbank'a El Koydu, (2002),

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bddk-pamukbanka-el-koydu-79433>, Erişim Tarihi : 27.10.2018

Pamukbank'ın Halkbank'a Devri Tamam, (2004),

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/pamukbankin-halkbanka-devri-tamam-241788>, Erişim Tarihi : 27.10.2018

Emlak Bank Katılımla Geri Dönüyor, (2017),

<http://www.karar.com/ekonomi-haberleri/emlak-bank-katilimla-geri-donuyor-708134>, Erişim Tarihi : 27.10.2018

2018'de Hangi Firmalar Bağımsız Denetime Tabi Olacak, (2018),

<https://www.muhasabedr.com/1-ocak-2018de-hangi-sirketler-bagimsiz-denetime-tabi-olacak/>, Erişim Tarihi: 11.09.2018

Kır O., Örneklerle Örtülü Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Düzeltme İşlemleri, (2011)

https://www.muhasabenet.net/makale_okay%20kir_transfer%20fiy%20ort%20kazanc%20dag%20ve%20duzeltme%20islemi.html, Erişim Tarihi : 05.09.2018

Fotokopi Gibi Skandal, (2002),

<http://www.milliyet.com.tr/2002/06/29/ekonomi/eko04.html>, Erişim

Tarihi: 27.10.2018

İmar Bankası Mudilerinden Dava, (2003),

<http://www.radikal.com.tr/ekonomi/imar-bankasi-mudilerinden-dava-683201/>, Erişim Tarihi : 27.10.2018

Adım Adım İmar Soygunu, (2003),

<http://www.radikal.com.tr/ekonomi/adim-adim-imar-soygunu-686062/>,

Erişim Tarihi : 27.10.2018

Bağımsız Denetim Türleri, (b.t.),

<http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/6/9/1>, Erişim Tarihi : 21.10.2018

Hilenin Tanımı, (2006),

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c13a10a0e88b1.32665765, Erişim Tarihi : 14.12.2018

Manipölasyonun Tanımı, (2006),

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c13a15f003a98.63462897, Erişim Tarihi : 14.12.2018

ECIIA, Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu, European Confederation of Institutes of Internal Auditing, İstanbul: TİDE, (2005),

[http://www.tide.org.tr/tideweb/resimler/upload/Documents/ECIIA_KonumRaporu_Subat2005%20\(2\).pdf](http://www.tide.org.tr/tideweb/resimler/upload/Documents/ECIIA_KonumRaporu_Subat2005%20(2).pdf), Erişim Tarihi: 10.12.2018

TİDE, Uluslararası İç Denetim Mesleki Uygulama Standartları, (b.t.),

<http://www.tide.org.tr/TIDEWEB/icsayfa.aspx?kod=254>, Erişim

Tarihi: 10.12.2018

TEZLER

Aydoğdu S., (2010), Altı Sigmayı Kullanan Bir İşletmenin Mali Tablolar Analizi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Bayraktar, A. (2007). Türkiye’de Muhasebe Hileleri Tarihi, Yüksek Lisan Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bülbül, C. (2011), Kredi Verme Sürecinde Mali Analiz Tekniklerinin Kullanılması ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Güvenç, Z. (2009), Termal Turizm İşletmelerinde Hata ve Hilelerin Önlenmesinde Belge Sisteminin Önemi ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Küçük, İ. (2008), Finansal Raporlamada Hile-Manipölasyonlar ve Önlenmesi, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Okay, S. (2011), Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Oral, H. (2010), Muhasebe Hileleri ve Vergi Usul Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şahin, E. (2010), Uluslararası Muhasebe Standartları Çerçevesinde Oluşturulan Tms-16, Tms-36, Tms-38 Muhasebe Standartlarının Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Karşılaştırılması ve Çorum’da Bir Sanayi İşletmesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Taner TAŞKAN

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul / 1986

e-mail: taner.taskan@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

2016-2018 İstanbul Arel Üniversitesi (Yüksek Lisans) – Muhasebe ve Finansman

2010-2012 Anadolu Üniversitesi (Lisans) – İşletme Fakültesi/İşletme

2008-2010 İstanbul Arel Üniversitesi (Ön Lisans) – İşletme Fakültesi/Muhasebe Bölümü

YABANCI DİL

İngilizce (Intermediate)

İŞ TECRÜBESİ

2008-2017 – 3T Tekstil San.Tic.ve Dan. Ltd. Şti.

2017 – Halen Versus Üst Yapı Elemanları San. Tic. A.Ş.